SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK

BAT

SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK
SAIOAK

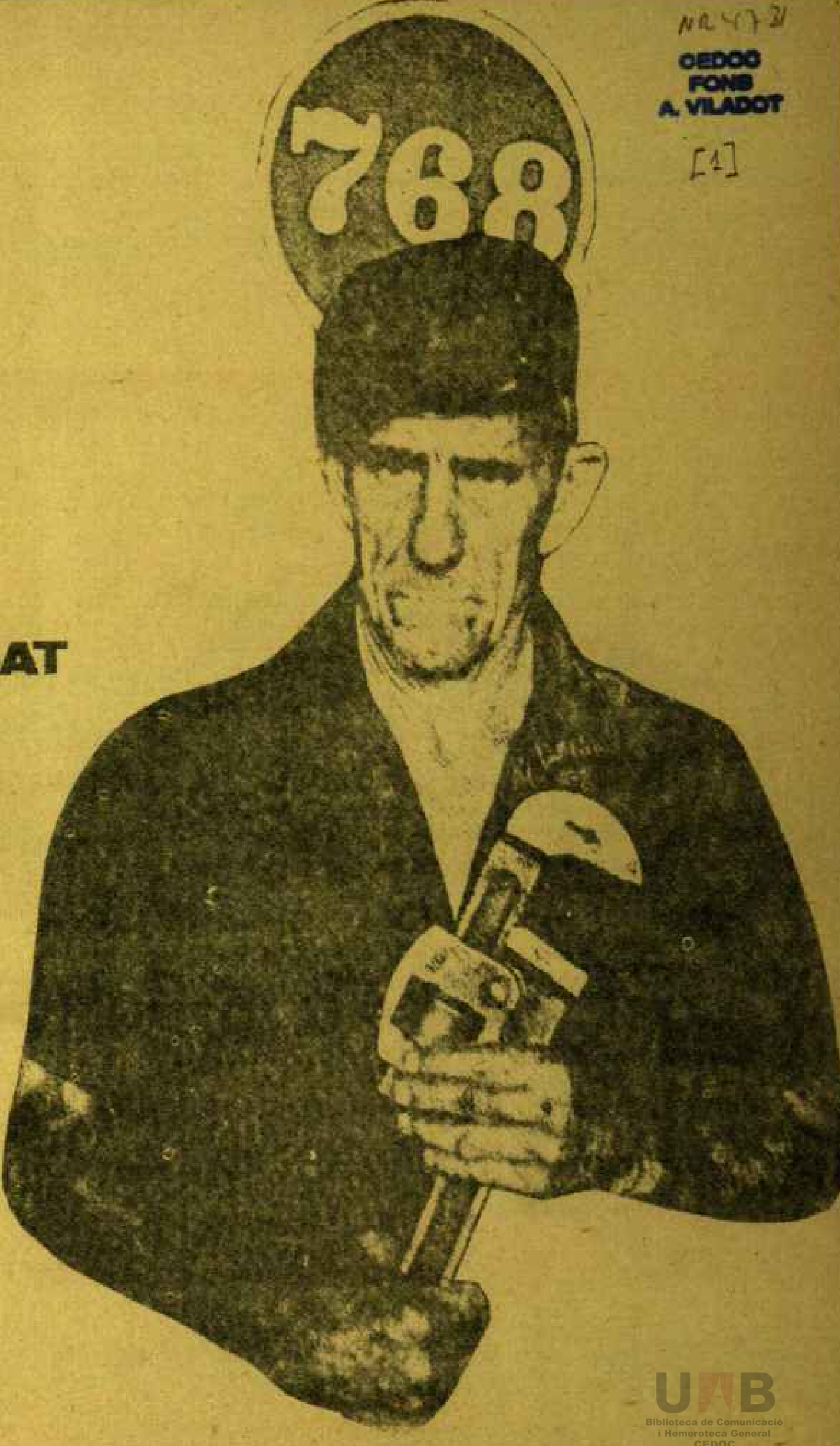

NR 47-81
CEDOC
FONS
A. VILADOT
[1]
UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General
CEDOC

CEDOC
BHCR
TOGA.JV A

Gure borrokalari eroriak ozenki kantatuak izan behar direlako, gure lehendabiziko alea Heriotzari buruz eginaz hasten gera.

Rikardo Arregi, Xabi Etxebarrieta, Asurmendi ta Artajo, Urabain-go sakristaua, Josu Murueta ta Antonio Fernandez Erandio-ko langileak, hauek dira gure herri-berpiztearen lehen opariak. Hauei bada gure loria.

Denbora hauetan Burgos-eko militarrek sei abertzale anaientzat ere heriotza eskatu bide dutelako, gai honeri lotzen da gure lehen ekinaldia.

Sei hoekin batera, eguneroko borrokatik denbora luzez hilda egongo diren gure presondegiratu guziak ere otoi-kide gatzaizkie.

«EDERRA BADA HERRIAGATIK HILTZEA
ZEIN EDERRAGO HERRIARENTZAT BIZITZEA
HERRIAGATIK
BEHAR BALITZ BIZI
BEHAR DA IRABAZI» (harzabal)

Hilak. Bizirik zenbait hilak. Zuen abotsa dugu aitzindari. Borrokaren gidari. Euskal Herrian izar eta izardi. Opariaz omena. IRAULTZA JARRAIPENAZ.

Este primer número lo sacamos como homenaje a nuestros luchadores de estos últimos años: muertos, condenados a muerte y condenados a la muerte del silencio en las cárceles franquistas.

SAIOAK.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General
CEDOC

PRESENTACION

«SAIOAK» argi poxin bat gehiago erakarri nahi dio euskal arazoen kutxa ilhun honeri. Eta gure euskal prolemak ezberdin mota ainitzetako direlarik, aldizkari honek KULTURA ta POLITIKArekin zer ikusi duten pontutaz axolduriko da.

«SAIOAK» gure herria bizkortu nahian gabiltzanon aldizkari bat izan nahi du: zin-zinez herriari askatasuna eskeini nahi diogun guzion aldizkaria. Beraz, benetako askatasunaren aurka dohazten estakuru ta traba guziak apurtu nahi genituzke.

Askatasuna herri-kide denoren beharra danez geroz, herrikoi BATASUNAren ardura izango da aldizkari berri honen ondoan mogitzen geranon buru-hauste nagusia.

Kreatzearen garaitan gabiltza; gordetzea honen gomendio hego! Zertarako gainera gorde ta kontserba, bizkortzearren ez bada? Gure gaurko bizkorketak herrikoi indar guztien alde jokatzera garamazki, eta herrikoi indar hoek bikoitztasunean kreatzen eta indarberriagotzen ari zaizkigu, zanpazioak mintzaira biko herri-seme halakatu gaituenez.

«SAIOAK» errealitate gordin hontan errotzen da, bere sustraiak kultura kreatzaile berri bat lantzen eta landuko duten gizasemegan tinkatu direlako. Kultura kreatzaile honen adiarazia BAT bakarrik izanik ere —gizonaz gizonaren zanpazioa aiitxatzea—, bere adiarazkia mota BIZ datorkigu, zorion ala zoritxarrez: euskeraz eta erderaz.

Gu ez gaude erderaren kontra, euskeraren alde baizik. Ezin dukegu neholaz ere baztertu erderaz besterik ez dakien indar sortzailea. Aitzitik ordea, indar berri honeri irakats albagenio euskeraren eta euskaldunen egoitza larria, ez genioke bere jatortasunean lasai bizitzen utziko. Gure herriko erdal indar-kreatzaileek bada oihuka gatozkite euskeraz landu behar dugun soro ugaria jorratzen lagundu dezaiguten.

Hoek, gurekin batera, borrokatu behar baitire Euskal Herriko seme guzti-guztiri nehork debeka ez dezaion euskeraz egiten eta hezitzen. Guztion bortxa beharko baitugu Euskadi askatzeko.

«SAIOAK» bada herritar guztiak komunzki uztarkidetu nahi ditu KULTURA ta POLITIKA alorretan. Halatan litake soil-soilik gure eginbidea betakor izan.

HELBURUAK

Hacer un poco más de luz en los problemas vascos es lo que persiguen estos «ENSAYOS». Pero teniendo en cuenta que la gama cualitativa de nuestra problemática presenta un sinfín de regiones, nos dedicaremos tan sólo al quehacer de nuestra CULTURA y de nuestra POLITICA.

«SAIOAK» se pone así al servicio de cuantos desean vivificar y revitalizar nuestro pueblo vasco; la libertad es nuestra única meta, cuantos obstáculos imposibiliten la libertad de nuestro pueblo serán nuestros enemigos a combatir. Por todo ello cuantos nos hemos juntado alrededor de esta nueva revista pretendemos unificar todas las fuerzas vivas y vitalizadoras, perseguimos la UNIDAD de todas ellas, puesto que la libertad es la tarea común de todos los Vascos.

Se impone por consiguiente un rumbo creacional; conservar químicamente puro lo que existió, solamente tiene sentido en la medida en que se oriente a crear lo que debe existir. Este revitalizar nos llevará pues a impulsar a todas las fuerzas populares que, bajo las coordenadas históricas de opresión de nuestro pueblo, estan surgiendo ya bajo una doble vertiente: euskeraz y en castellano.

«SAIOAK» se funda en esta realidad que, guste o no guste, esta llevando adelante al unísono la creación cultural libertadora —acabar con la opresión del hombre vasco— por unos cauces paralelos de bilingüismo.

El erdera no constituye la raíz de nuestros males, nuestra lucha es más positiva; luchamos por el euskera, y sin arrinconar a quienes se han visto privados de él, intentamos enseñarles y exigirles, como fuerza creadora vasca que son, su obligación de insertarse en la lucha contra la situación caótica de los euskeldunes. Estas fuerzas nuevas deben ayudarnos a crear la plataforma ú[illegible]til de nuestra cultura euskeldun; con éstas debemos contar para que todo vasco pueda expresarse y elegir libremente su desarrollo cultural. Euskadi la libraremos todos o no la librará nadie.

«SAIOAK» no cejará pues hasta que todos los Vascos nos pongamos manos a la obra en las tareas acuciantes de crear en común nuestra CULTURA y de construir nuestra POLITICA.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General
CEDOC

HASERA- HASERATIK

Joxe Mari Matxain

«SAIOAK» aldizkariaren lehendabiziko zenbakiaren orriak metafisikarako prestatzen den heriotz gaiarekin zikintzen ditugu.

Metafisikaren bidetan sartzen ote gera hasieratik?

Euskal gizonaren arazo nagusienetakoa delakoan, aukeratu ote dugu? Euskal gizonaren arazoen muinean balitz bezela, bere kemenaren mugitzailea gertarazteko asmotan al gabiltza?

Galdera hauek bere errealitatea ba dutela usten dugu. Galdera hoen baiez-kuntzek markatzen duten sentiduan heriotzaz idatz genezake. Zeren zenbait ezkertiar deitzen danak beste gai batzurekin honela jokatu ohi du. Hoetarik ba zen zenbait Londres-en finkatutako blankista artean, sozietatearen bilakatzea zutelarik helburu, pratikan ez ziren helburu honen gidari, hots, ez ziren klase-borrokaren zuzendari, erlijioaren etsai hamorratu baizik. Gure herrian ere, garai batean behintzat, ahuleziaz jositako zenbait ezkertiarren eguneroko bizitzak eta hizketaldiek seksual eta erlijio-iraultza Herri-iraultzarekin nahasten zituztela adierazten digute. Hauxe da, ezkertiarren artean ezkertiarrenetako bezela agertuaz, eskuindarren jokabidean erortzea. Beharrezko diran seksual eta erlijio iraultzak, edonork trabatzekotan, berauek trabatuko dute.

Beraz aldizkari hontan egiten diran entsaioak ez luteke jarraitu nahi galdera hoen baiezkuntzek idekitzen diguten bidetik barrena.

Heriotza, gure herri egoitzan behintzat, dokmakeria batean erortzeko gai prestagarri dela iruditzen zaigu. Entsaio hoetan ez da dokma berririk proposatzen. Zenbaki honen helburua. Eleiz-jerarkikoak herriari proposatzen dizkion heriotzarekiko ideiak apurtzea balitz, ez genduen heriotzaz idatziko. Dokmaz apurtutakoa, apurtu bezain dokma da.

Ez dakigu zer den heriotza. Eta garrantziko ote da hau jakitea? Ez dugu metafisikarik egin nahi heriotzaz. Baina herria heriotzarekin oroitzen dalako eta bere borrokalari batzuek heriotzara kondenatzen dituztelako ezin genezake gai hau alde batera utzi. Zuzen-zuzen, entsaiu hoek herriaren heriotz-sendimendu hori jaso nahi luteke. Gaur herriak erreflejuz bizi duen heriotz-sendimendua, erreflejuki bizi arazi nahi diogu. Baina berriro harrisku batean eror gindezke: Dühring, blankistak eta gure herriko zenbait ezkertiar erori den antzera. Erreflejuz bizirik dagoen heriotz-sendimendua erreflejuki bizi araztekin batera, entsaiu hoek ez dute herri-borroka politikoaren atsedena edo atzeratzailea izan nahi.

Entsaiu hoek, herri-arazoaren muinaren barnean finkaturik, muin horren zerbitzurako izan nahi luteke. Baina desio hau ez ote litzake ilusio huts bat? Bi errealitate hoek ba al dute elkarrekin zer ikusirik? Galdera hoen erantzunak beste bi galdera bururazten dizkit: Nork moldatu du gaurko herriaren heriotz-sendimendua? Hitzlariek ote? edo-ta biharko maila abstrakto batetan amildurik, goitik behera talde batzuk «preparatzen» ari diranak? ala borrokaren praxis batek?

Azken denbora hauetan, heriotz-sendimenduaren aldaketa argi nabari da gure herrian.

Gure aitona heriotzaz heriotztua bizi izandu zen. Halere azken lerro honetan ez ditut hitz guztiak aski neurtu. Zeren, gure aitonak heriotztuta bizi izandu baziren, nola izango ote ginan gaur geranok? Nola ote litzake euskal-herriko fabriketan horrenbeste abertzale-langilea? Nola ote itxas-gizonen ausardia etsaiaren aurrean itxas ertzetan paseatu? Gure aitonak beraz etziren heriotztuta bizi, nahiz bere heriotz-sendimenduak heriotzkor bizitza batera bultzatu. Gure aitonen bizitzan ba zen beste zenbait sendimendu (beste indar mugitzaile), bere eguneroko bizitzan osotuz gero, gure gurasoen bidez eskuratu ditugunak. Baina hau ere egia da: bere bizitzaren mugitzailerik bat heriotza zen eta mugitzaile ukatzailea gainera, hau da, negatibua. Heriotzak heriotzkor bizitzara mugitzen zien, heriotzaren morroi izatera alegia. Ondo ikasi bait zuten apezek ziotena: «ezfitzazula (bekatuak) heriotzeraino zurekin eduki, zeren hartaraz-gero, periletan iar zindezke, zerori hilagatik, hek bizirik geldi litezin. Zahartzeraino bekatutan dabilana ezta peril gabe...» (Axular).

Hara hor bere bizitzaren neurtzaile bi: heriotza ta bekatua. Honegatik bekatu ta heriotzaren aginduetara bilduaz, estatikotasunaren gaitza zuten berekin. Neurri hoek bide berriak topatzeko traba ziren.

Baina hau ez da egia osoa. Iparaldeko Euskal-Herria ere euskalherria danez, bertako aitonek, Zuberokoek, batik bat, ez zuten heriotzaz berdin pentsatzen. Heriotza bere bizitzaren bukaera zen, eta kitto. Mundutik ihesa. Desberdintasun honen agirietako bat kanposantuak dira. Hegoaldeko kanposantuak askoz ere tetrikogoak edo ilunagoak dira. Lurralde hontan, Port Royal-eko protestantismoa batik-bat sustraitzerakoan, heriotz-sendimenduari buruzko gure aitonen desberdintasunaren zergatia, topatzen dugu.

Halere Hego-aldeko herritar kristau askorentzat gaur heriotza ez da herri borrokarako traba bat. Kristau heriotzak ez ditu mundu hontako eginbeharretatik urruntzen. Ongi ikasi dute eskuak beterik Jaungoikoarengana inguratzea zer den. Ez dute eleiz barneko otoitzaren hustasuna ta bere ondorenak «hor daude»; euskalherriaren trabak gaur aska ditzagun.

Kristau hoengan (ez direnen baitan bezela), errealitate ukatzaile ugari nabari da. Bainan gure aitonen bizitzan heriotzak zuen negatibu zama apurtu egin dire.

Gaur zenbaitentzat heriotza iraul-

UAB
Biblioteca de Comunicació
CEDOC

tzaile bide bat da. Xabirentzat hala zen. Heriotzaren ikur hau «Xabi Etxebarrieta: Euskal-Herri-ko trajedia ezeztatze modernuaren» egileak garbi azaltzen duelako, ixiltzea hobe dut.

Zerk ekarri du heriotz-sendimenduaren aldaketa? Zein izandu da aldaketa honen eragilea? Has gaitezen arestian egin ditugun galdera hoen erantzunaren bila.

Marxismoa komprenitzeko Lenin-en erak erlijioa «opium» zela aitortzera eraman zuan. Aitorketa honen ondorioa garbi zen marxista guzientzat: borrokatu erlijioaren aurka. Bainan borroka bideak ez ziren danentzat berdinak. Hara Lenin-ek zer dion, «Attitude du parti ouvrier à l'égard de la religion» artikulotxoan: «On ne doit pas confiner la lutte contre la religion dans une prédication de cette nature; **il faut lier cette lutte à l'action concrète du mouvement de classe visant à faire disparaître les racines sociales de la religion».**

Ez dedila gure borroka ideolojia abstraktu baten hotsegitean finkatu. Eguneroko borrokan erlijioaren zuztar zozialak igartzen dituzten eran, konturatuko dira erlijioa herrietako «opium» dela.

Exeplu edo adibide hau errebista hontara ekartzen badut, ez da errelijioa herrietako «opium» dela aitortzeko, eztare erlijioaren aurkako borroka-bidea pizteko. Ez da une hontako gaia.

Lenin-en hitz hoek irakurleak har ditzala segidako lerroetan adierazi nahi dugunaren adibide bezela.

Gure aitonen denboretan heriotz-sendimenduak zedukan negatibu zamaren hilketa, ez zen gaurko heriotz-sendimenduetan ideologia abstraktu bat predikatzeagatik gertatu, baizik herritarrak herri arazoaren muinaren borrokan sartu direlako. Ez dut sinplekerian erori nahi, borroka politikuak aldaketa hau soil-soilik sortu duala esanez hauxe bakarrik adierazi nahi nuke: herri-borroka bilakatze honen funtsezko mogitzailea izandu dela. Beraz, heriotzak ba du zer ikusirik herri arazoaren muinarekin; Hau egia dalarik, lehen esan dugun bezela, entsaiu hoek ez luteke herri arazoaren muinetik aldendu nahi, baizik muinaren barrendik herriaren heriotz-sendimendua jasoaz, herriko gizonaren zerbitzari zintzoa izan nahi luteke. Eta oado esan dut herriko gizonaren zerbitzari. Borroka politikuak gizon-gizarte berri bat sortu nahi badu, bere konplejotasun osoan hartzea behartzen du borroka. Praxisa theorizatzea ez da bakarrik borrokaren theoria eta estrategia bat sumatzea, gizon-gizarte praxis guzia theorizatzea baizik. Gizartea bilakatzeko konplejotasunak, konplejotasun giro hontan mugitzera behartzen gaitu.

Beraz entsaiu hoen helburua ez da herri arazo nagusienetako bat agertzea, eztare borrokaren atseden bat izatea, herri borrokaren konplejotasunak agindurik gizon-gizarte berri bat bilakatzea baizik.

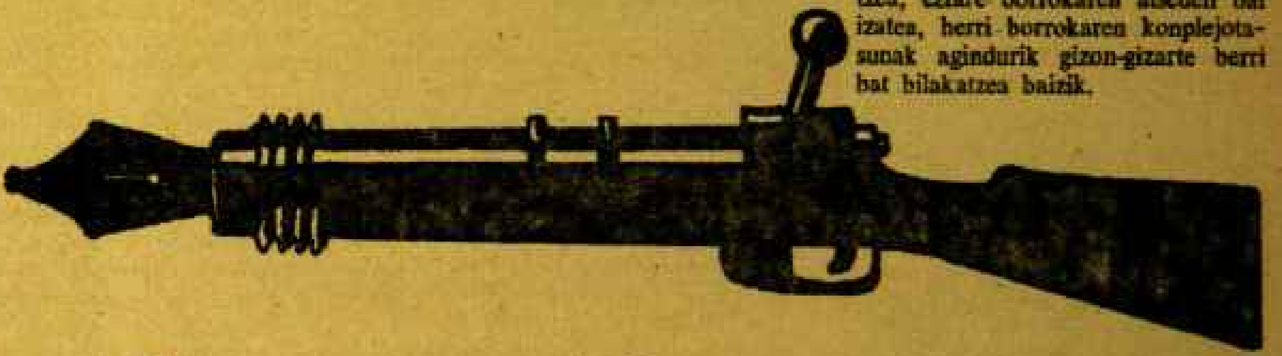

heriotza biologiaren ikuspegitik

d. peillen

Zuzia erretzez bizitzen da eta erretzez hiltzen: hala zion Axular-ek; hala, urrats bakoitzean bizia, heriotza prestatuz dabila. Hortakoz biologiak ematen duen segurantza handiena: hil beharra da. Biziaren erakundean, antolamenean, fisiku ta kimiku egipen frango dira eta horietatik bat, beharrezkoa dena, heriotza da. Zer nahi eginik ere, berandu egiten badugu, kanpoko ukaldi bat ez bada, barreneko hira batek, garamatzi.

Jon Mirande-k «Nihil igitur mors est» olerkian dio: «aihan da harra frutuetan». Sortu bezain laister, jaiotzean bertan, harraren arrautza gure barrenean errunik dago eta zahartzea du izena. Gure barrenak kanpoarekin dauzkatzan hartu emanak *Metabolismu* izena hartzen dute. Metabolismu hori betiko gorabehera batean dabila: alde batetik *Anabolismu* har-emanetan gorputza kanpoko hazkuriez elikatzen da, bere ekaia, bere sustantzia egiteko; bestaldetik *Katabolismu* delako sisteman, kanpoan eta sustantzian hartu ekaiak erretzen dira, gorputzari Kimi-energia eta bero-energia emateko. Egite eta desegite lan hori jaiotzean, haurtzaroan hasten da, bainan gaztaroaraino Anabolismu egilearen azkartasuna. Katabolismu desgileari nagusitzen zaio eta gaztea handitzen hazitzen da. Handitzea bururatu baiko, jende umotuen adinean, Anabolismuaren gorak eta Katabolismuaren beherak bardintzen dira. Zahartzaroan, berriz, desegitea egiteari buruzagitzen zaio: bateik sustantzia —hots zelulak— laisterrago hiltzen dira, eta ez hain errez berritzen bestetik indarrak ere ahultzen dira, behin betiko estualdian, mekanika eder eta hauskorrean, zelula gehieg hilik eta gorputz guzia gelditzen da.

Noski, biziaren eta heriotzaren kontu hortan, batzuk besteak baino laisterrago heriora doatzi: zahartzea Mendel-en legeak jarraituz, ondokoei ematen zaioten dohain bat baita eta dohain hori, biziaren baldintzak gaizki erabiltzen dute. Azken ordua nola gertatzen den eta nola ezagutzen ahal den norbait hil dela, oraindik

Biblioteca de Comunicació
CEDOC

guretzat ez da oso errez eta argi, oharpenak metatuz baino ez baita segurantza edukitzen.

Heriotzaren bideak. Gizon kentearen legea da hilkor izatea. Hori berdin, bizidun handi guzikin gertatzen da, artzarekin hasirik pagoraino. Biziduna konplituago, konplikatuago eta hilkortasuna segurrago da. Zeren zelula bakardun protista bat luzaroan bizitzen ahal da, batek biga emanaz, biziduna osorik ernalpenean sartzen baita: aldiz gizonaren zeluletan bakarrik hazi-zelulak (sexual zelulak), ernalpenaren bidez, ondokoetan, humeetan bizitzen ahal dira. Lehen lege horrek, ondoko bat ba du, alegia bizidun gehienak beren adinean mugatuak direla.

Heriotzaren bideetan, jende bakoitzak bizi inguru bat egiten du edo egin dezake. Lehenik zelula bakoitz bat ba da: arrautza, zelula-ar eta emeen, hazi-zeluleen bat egitetik etortzen dena. Zelula horrek erdibitzeko ahalmen harrigarria dauka, bat hortatik milionak ateratzen baitira eta biziduna ehun eta hogei mikronen handigoatik, ehun eta hirurogei zentrimura igarotzen. Zelulak erdibitu bezain sarri bereizten dira: hots, gorputzean lan bat hartu baino lehen, hazaiez eta barranez aldatzen. Handitzea bere osoan ikusiz, arrautzean hartu laistertasuna, erdibitzearen laistertasuna, geroago eta galtzenago da. Handitzeak goraldiak ba ditu eta lehen hilabetean sortu gabean, gero jaiotzetik landa lehen bi urteetan eta seietarik zazpitara eta hamabi-hamalaur urteetan handienik da: artean atseden aldiak, pausaldiak ba dira eta azken krisi bat: pubertate adina, batzutan hortan gelditzen da edo handitzeak jarraitzen.

Jende adinekoekin, handitzea, kromosomuetan irari handitasunera heltzean, bururatzen dela iduri luke. Ez ote du gelditze hori kromosomuak hormonen bitartez egiten, hormoneen zalantza jartzen denean. Zalantza horrekin bizia frenatua dago eta zahartzeak zalantza hori hautsiko du. Hirurogei urteetik landa, batere gaixotze, eritze handirik gabe, ekaiaren eta energiaren berritzea nekezago egiten da. Zelulak ez dira berritzen jendea konkorrago egiten da bizkarezurren arteko dizkak hiratuz, beso eta ankeetako giharrea hurtzen da, menbrutako giltzak eta zainak nekezago ibiltzen dira, ilhea zuritzen da haginak erortzen, larrua zimeitzen, horiasten, mehetzen. Ezurrak ez berrituz hautsikor egiten dira aldiz saietsezurrak osorik hezurtzen lokarriakaraino; bularrak bere antza galtzen duela.

Hezur muina horitzen eta gris bilakatzen da, odolzelulak ez baititu gehiago ematen. Berdin hormonaemaile gehienak utsaitzen eta antzutzen dira: arrautztokia goizago emazteetan eta barabillak berantago gizoneetan antzutzen direlarik. Biriak barrenez zailago dira; beren mintzak, axalez, ez dira aski bustatzen; odola ez zaiete lasaiki heltzen eta hanpatzen dira.

Ez da horregatik gorputza bihurtu gabe, ihardoki gabe egoten, indarra eta ekaia zuhurki zatikatzeko, «zelula-jaun»» diren neurona ta mionak hiltzen diren lekuan «zelula-arrunt» betegarriak nasaiki ematen ditu. Halaz zaharrak luzaroago iraun dezake, eritasunen eta lanindarken axolbean egonaz. Halere zelula-launak galduz, odol-zainak gogortzen dira eta pipak haina hautsikor bilakatzen: arterosklerosisa da. Lehen indarkak, lehen hotz hartzeak, eritasun batek zaharrak bihotza taupaka, arnasestu arnas-labur jarriko ditu. Hazkurietatik ez baitu hainbeste kaloria ateratzen berotzeko, barreneko berotasuna 36° eraino da igotzen. Berdin irestea, janarien-egostea, jatea txipituz doatzila, hala nola buru eta zainen ibiltzea baretzen. Azkenik ez badu indarkaz bortxatzen, ez eritasunik ukaiten, halere zuzia argizai gabez bezala, hilko da.

Batzuek uste dute, handitzearen gelditzearekin hasten dela kimi prozezu bat, nahi gabe, heriotzara daramana; besteek uste dute edenak ezin kanpora aurtikiz, barrenea edentzen, toxikortzen dela. Biek arrazoin dute, bainan

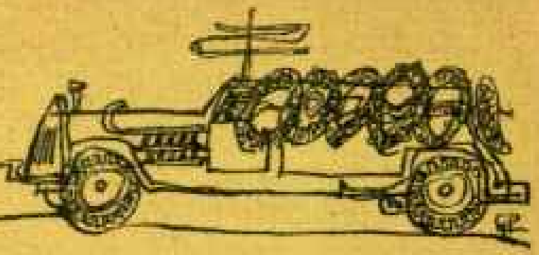

zer egin heriotza hurruntzeko. Ez zahartzeko serumak, saiatu dituzte, bainan hormonak eta txertoak hobeto dira jendeak jasaiten ahal duenean eta gurbilki ibiliz. Gizon batzuentzat, omen, barabilletako ixurkanalaren estegitzeak hormona egitea berriz abiarazten du. Sendagailu hoberena, ez ote da deusetan, gehiegikerietan ez sartzea, gizonak baitu bere burua goizago, ezaxolez hiltzen. Bestalde Ingres-en biolina bezalaka errebika bat eduki behar da, zahartzaroko buruzko-lan, irakurtzeak, idazteak, txutxukatzeak, lan txiki baten egiteak buru-muina mardultzetik begiratzen baitu. Zer nahi eginik ere gizon kentearen muga dago ehun urteen inguruan eta bakoitzaren kromosomuetan beste muga bat; halere biologiak, nahi duenarentzat, muga hori gabe ez hiltzeko jakitate batzuk ba ditu eta sendagileek sendagailuak.

Heriotzaren azken urratsak. Zail da baieztea norbait hiletsi betean, hil iduritan dagonez; bakarrik hilgogortzeak edo hobeki hil-usteltzeak ziurtasuna ematen du. Hortakotz sendagile baten argiak behar dira, legeak nahi duen bezala eta hogeitalaur ordu berantago lurperatzen da. Halere, sendagilearen deitzeko hon da jakitea berantegi denez zerbait egiteko ala ez eta hori nola? Fermin Irigaray mediku euskalzaleak, Iruñako Ospitalearen buruzagiak bere «Sendalari baten argiak» lanean horrela dio: «Kontu huni; badire eri-handiturik dauden batzu, erraten dutenak: *ni hilen naiz*, baña utsean ari dire; naiz eri-handi, ez daude azkenetara heltzeko (maizenik emakumeak dire) eta erran izan diotet: bai zu hilen zira guztiak hiltzen diren bezala, gutienik uste duzunean» «...Ohartu ere: eri batzu ba direla, beti gogoa hiltzeko hortan daukatenak, gogoeta itzatua bezela, laster hilen direla diotenak». (Prosistas navarros).

Aurretik, lehenik *lethargia* bazter dezagun. Lethargian edo *lo-zoroan*, funkzioak baretzen dira, bihotza, pulsua, hatsa txiki dira, biriak lasaitzen, giharreak mardultzen batezpalak hetsirik egoten dira; noizpeinka jendea iratzartzen da, ernatzen da, berehala lokartzeko. Hil arrixku eta sendagailu guti dagoan ezkero, lo-zoroaren kasuan itxo egin behar da. Heriotzaren egiazko lehen pausua *hil iduripena da;* alditxartze luze batean, koma bat ezagutzaren galtzearekin, kausa direlarik, bihotzaren taupadak eta arnasa hain mehe dira hil batentzat hartu baititake, nahiz berez, berriz etorri liteken edo mekanikaz lagunduz arnasa kobra dezaken. Aireko bat edo berebil bat itzulipurdikatzen denean holakorik gertatzen da, shock kasuetan.

Klinika Heriotza edo hiletsia, bigarren urratsa da. Nekez norbait ber' etorri liteke; naski behar diren mekanikekin bihotza ea biriak luzaz bizirik eduki zenetzake eta hil-iduripenarekin bereiztea errez ez delarik saiatu behar da, bainan klinika-heriotza benetako hiltzea da; ondo jakiteko zertan dagoen jendea elektro-ikerketak egin behar dira, elektrokardiograma eta guztien gainetik elektro-enkephalograma. Nere ustez, bederen, hori baita phisiologiaren aldetik seiñale honena: odola burumuinean ezin kurritu denean, ezta aizera egiterik, jendea hilik datza. Batzutan ikusi da elektroenkephalograma ezetzkor izan ondoren, buru-muina berriz bizitzen. Iduri luke, bizigoropilo izeneko bulbaren zatia hiltzen denean dela klinika-eriotza ez buru-muinaren «axala» elektroenkephalograman ixiltzen denean.

Heriotz-osoa. Burumuina hilik dago, jendea ezta ber etortzen ahal, ez eta bihotza edo arnasa abiarazten ahal

Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General

Alkarren ondoan, batzu goizago besteak berantago organuak hiltzen dira. Hila hoztutzen hasten da, barreneko berotasuna iraitxiz. Barreneko hurkiak ozpintzen dira, proteinak gogortuz, hilhoztetik landa, hilgogortzea da eta Heriotzak bere desegite lana jarraituko du. Halere ez daukagu bakoitzak etxean elektroenkephalographarik eta hara arte heriotzaren segurtamenak bilatzen ahal ditugu.

Heriotzaren segurtamenak. Sendagilea goizik deitua baldin bada, norbait salba liteke, nondik nahi, goizago deitu eta sendalariaren lana errezago izango da, kausak, ordua ezagutzeko. Luzatu gabe zer egin?. Mirail bat —ispilu bat— ezpain ondoan ezarri arnas egiten duenez ikusteko, eskuarekin bihotzaren taupadak eta pulsuak bilatu, minari minbera denez ezagutu, giharreak marduitzen direnez soegin (matraila zabaltzen da). Pulsua nekez hartzen denean, sendagileak, besoko odol-zaina ebaki lezake, odolik ixurtzen denez ikusteko. Kaltegarria ez den fluorezeina zainetan sartu: begiko zuria tintatzen baldin bada jendea bizirik dago. Hala eritasun bakoitzak bere heriotzaldi bereizia dauka Fermin Irigaray-Goizueta jaunak idatzi duen bezala:

«Emakume erne horietarik bat edo batek sendalari bera argitu dezake, eriaren goiti behitietan oharmen berezi batekin. Laguntzalea, eriaren gelan sartu orduko ohartuko da, eri-handia ohean nola dagon etzana: gaitza bakotxak bere egote berezia badauka-ta.

«*Sukar usteldunen* ohean egotea ez da *Peritonitis* daukanak bezala; harek ahoz-gora hunek, aldiz, gorputza, zango-ixterrak bilduak sabeleko minen eztitzeko. *Meningitis* delakoak nahasirik, buru-besoak igitzen ohetik atera nahiak. Geroxago erranen ditugu bertze gaitza batzuen egoteak.

«Laguntzalea oharluko da, eri-handiaren *aurpegiaren itxurari*, aho-ezpañeri, sudur sahetseri: manso edo zaluiegi ats-artzeari, asots egiteari, zurruka edo ziztu egiteari: horietarik guztietatik ezagupide asko bildu daiteke. Eri handi guztiak ez daude ohetzaratuak, badire azkenetan daudela iduri dutenak eta hala egonagatik badabiltza; azkenetara hurbilduak dauden min-bizidunak: bai ta dema delako garaikerietan garaituak izanik *lasterka egitean* edo *trunku ebakitzan*: iduri baidute azkenetan daudela.

Eri-handien ohatzean egotea gehienetan «ahoz-gora» *coma* delakoan daudenak; sukar-usteldunak eta kolpe handiten shock delakoalkin daudenak berdin. Nahiz gaitz ttipiekin gizen gizenak ere hala daude. Burutik nahasirik daudenak «geldirik ezin egon», zer ari diren ez dakitela. Eri-handien ohatzean «jarririk» egoteak adierazi nahi du, ats-ezinhartuz daudela, dela *biotzelik*, dela *edema pulmonar* edo *crup-diftérico* edo zintzurretik beheiti zerbaitek trabatzen duela.

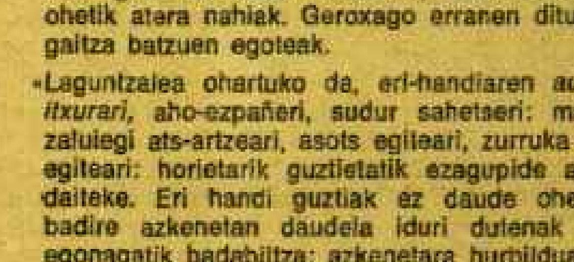

«Aurpegitik» asko ikas dezakegu. Behatze zorrotz, deusere ohartzen ez direla dirudien *erotu* edo *tumor cerebral* delakoen nahasturia adierazten dutela. Sabeleko eri-handiek kolore zuri-ilun dute eta mazelak sartuak sudur saetsetako zimurdura batean. *Apoplegi* aikin daudenak, hilik bezala, baino lo-zurruka itsusi batean; aurpegi alde bateko *paralisis*-ekin okertua. *Meningitis* duten haurrek kolore zuri triste, burua beti alde berera makurtzen dutela. Mozkortuen begi-sudur eta ezpañak gorri: behatze zozoa eta beherako ezpaña dilindan, eroria bezala. *Sukar usteldunen* begitartea eroria, kolore ilun-zikin; begiak gorri eta ezpañak beltzuak, idorturik, erreak bezala edo xigortuak. Aurpegiko *erisipela* dunak aurpegi eta burua ahantua, gorritua, itsustua; ezpañak eta betazalak handituak, ahoa eta begiak itsuski hasten ditiozlela. *Emphisema* delakoak handizki hanpatzen du begitartea; baño kolore sano du, larrua zapatzean *kri-kri* egiten du, ardiak larrutzeko airez anpatzen diren bezalakoek. *Tetanos* dunek, ahoa etsia (ezin ideki), mingaña ezin higitu, ezin iretsi dute; berehala hiltzen dire, konortea argi dute. *Grup-diftérico* dunek, ohatzean jarririk ats-ezinhartuz ezpañak more, sudur-sahetsak atsartzean higitzen eta ziztu zintzurretik. *Colera* dutenen begiak sartuak azkenetan edo agonian daudenak bezala, betazalak more.

«*Eroen* behatzeak ez du beinere eldu zaionaren behatzekin elkartzen, hots, ez dute elkar behatzen. *Perlesiak* hartua, alderdi bat hilla eta aurpegia alde batera okertua.

«Eri-handien bertze nabarmen larriek adierazi dezakete erien gaibide handia ba dela; nola odol-ixurtze handi batek, aurpegia zuritzen duen. *Urdalla*-ren zulatzetik heldu den oñaze handia.

«Hitz bitxi bat «coma» aipatu dugu eta hortan dagon eria, lo bezala dago; bañan *coma* guztietan ez da loa berdin edo arin *coma diabético* ariñago, *coma apoplético* pizuena. Coma *urémico* delakoak ba ditu ariñak eta pizuak. (Prosistas Navarros, «Principe de Viana» liburutik, Fermin Irigaray Goizueta-ren zati batzu).

Ezagupide meta horrek, bat ez dela aski erabakitzeko, erakusten digu. Berantago heriotz-osoan hila gogortzen da, gorputza bandatzen, beso bat zut jartzen ahal da. Gogortze hori laisterrago gertatzen jendea korrikaz, lasterka, bili baldin bada eta hil. Gogorraldi horrek bizpahirur egun irauten ahal du. Gero gorputza marduitzen da, hil ubelak agertzen dira, odola zainetatik larruaren azpira ixurtzen baita. Hil-ubel horiek hastapenean igikorrak dira, gero finsatzen dira, hori hil-egunaren emateko erabiltzen da.

Hil antzaren arauera eta berotasuna lagun, usteltzea hasten da. Hilak usain du, sabelean plaka berdeak agertzen dira: sabeleko bakteriak dira, jendea bizi zagono kaltegarri ez zirenak, eta Heriotzan gorputzaz jabetzen. Bakteriek haragia, hurki eta gaski bihurtzen dute; gasak (ikatz-ozpina, sulfur-hydrogena, amoniaka, hydrogenua) dira. Gorputza porroskatzen, lehortzen edo hurtzen da, lehenik airezale bakteriak, gero airegabeko bakteriek lan egiten dutela; gero zomorro batzuek laguntzen ahal dute. Iduri duenez, zelula bakoitzean lyzosoma deritzaien zerki txiki batzu, lehertzen dira eta zelula iresten hasten, zelula hil orduko. Lauzpabost urte barruan, gehienetan, gorputza hezur dago. Ondar legorrean gorputza idortuko liteke, momi-egiten; oroldi-ikatzean eta loian, oxigenuaren axolbean, kolorea baina ez da kanbiatzen.

Dinamarka-ko urtokietan gisa hortan jende osoak aurkitu dituzte; aldiz Sermata-Skythen herrietan ur izozturen sartzeak hillobietan hilak osorik begiratu ditu, errusoek hamarnaka erortziak aurkitu dituzte. Amerikatako inditarrek eta Egiptako jendeak, barrenak hustu ondoren, antiseptikuz igurtziz, momiak egiten zituzten, heriotzaren desegitea trabatzeko.

Azkenik heriotzean osorik gelditu den gizonik zaharrena Santander aldean aurkitu dute. Aurkizaleak Leslie Freeman, Chicago-ko irakasle bat eta Aita Jokin Echegaray, Santander-eko museuan buruzagi, Villanueva de Villaescusa-n Aurignac haroko ilhobi bat aurkitu dute

edo, hobeki erran, gizon batean eta haur baten ilhobiak. Harpe batean, koba batean, Breuil eta Obermayer igaro lekuan, bainan barrenago, gizon bat zetzan besoak eta ankak plegaturik, eskuak bidarra-kokotsa heusten zuela. Jartze hortan, haragi zatiak salbatu dira eta gorputzaren itxura buztin-lurrean moldatu; horregatik usteldu gabe haragiak plastifikatu nahi zituzten eta ilhobia legortu ondoren lurra inguruan osorik ebaki dute, bloke batean dena Santander-era eramateko, ber denboran gorputzarend moldea eta haragiak salbatzeko. Gizonaren ondoan haur bat zagoen, hezur bihurtua.

Heriotza gaitz bat, eritasun bat ote? Gorago ikusi dugu zahartzea dela zelulen ez eraberritzetik etortzen, orduan batzuek gogoan daukate virus bat dela gelditze horren kausa eta virusa aurkitu ondoren, ez zahartzeko bide bat aurkituko dutela. Aurretik ere nion, heriotzaren muga gure kromosomuetan irari koda batean zegoala; beraz jakintzalari batzuek uste dute, giza-genetikaren segeretu hori asmatzean, koda hori aldatu, bestelakatu litekela, heriotza galduerazteko. Hori lan luzea izango da, gizonaren kromosomuentan *gena* guti ezagutzen baitugu eta, hiltzea *gena* askoren peko izango da.

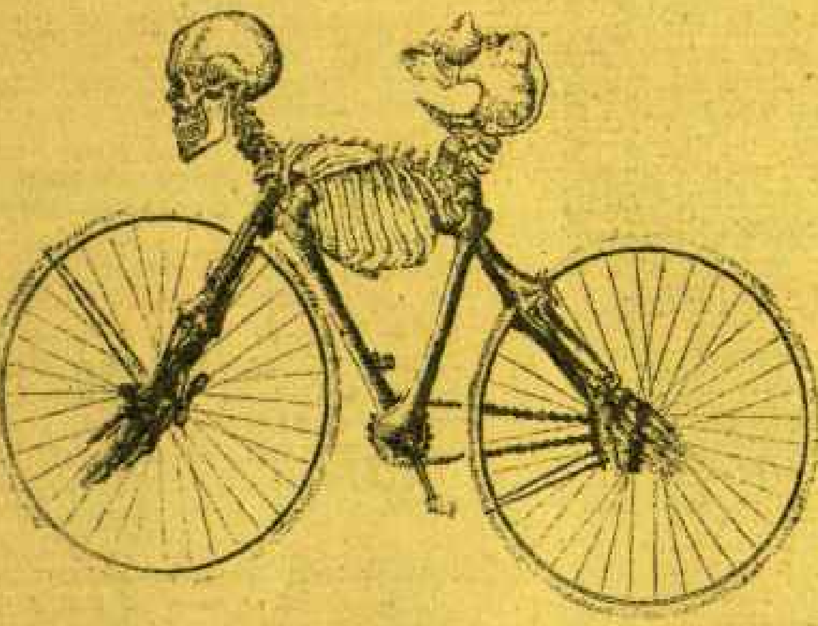

Heriotzaz, beraz, ez dakigu dena eta La Palisse aitzindariaz bezala kondatzen ahal dugu:

«Ordu laurden bat hil baino lehen.

Oraino ondo bizirik zen».

Frantziako sendagileen bilkuretan, azkenik, elektroenkephalograma ezetzkor izatea zela heriotzaren seinale hon bat, buru-muin hila ez baita ber'etortzen ahal. Ber' etortzen diot, biologilariek ez baidute hil-irudipenetik baino jeandea salbatzen ahal. Berpiztea piztea, klinika-heriotzetik salbatzea edo hilogorretik salbatzea da; ez da jakintzaren eskuko, bainan mirakuiluaren gain. Batzuek diote, tomba iriki batzu ikusi ondoren, hilak karakoillatuak, konkortuak ikusiz, biziri erortziak izan direla; hori hutsa da zeren gorputza usteltzen hasten denean baita jendearen itxura kanbiatzen, gainera biologiak ezagupideak metatuz segurtasunera irixten da.

Artean, zahartzea eta hiltzea galdutzeraino, jende batzu hiltzean eta klinika heriotzaren ertzean, jakintzalarien eskuetan jartzen dira, haiek *azota-ur* ontzi batean sartzen dituzte izoztera. Frantses dirutan, ezhilkortasuna itxo egileko egurukitzeko bide hori, hogei mila Libera Berri kostatzen da, azotaren berritzea urtero mila libera; halere ameriketan Immortality-Club-ak badira eta hotzean ipini hila halaxen egongo da ezilkortasuna lortzeko bideak aurkitu arte, orduan ahal baldin bada, iratzarraziko dira, arauez lur ederrago batean. Hortara heltzean, nagozu ez ote den heriotza gauza on, bakoitzak bere aldia, bakoitzak bere lekua izan dezan, lur herstu hontan bizitzeko.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General
CEDOC

XABI ETXEBARRIETA:

Euskal Herriko trajedia-ezeztatze modernua

Mikel Azurmendi-k

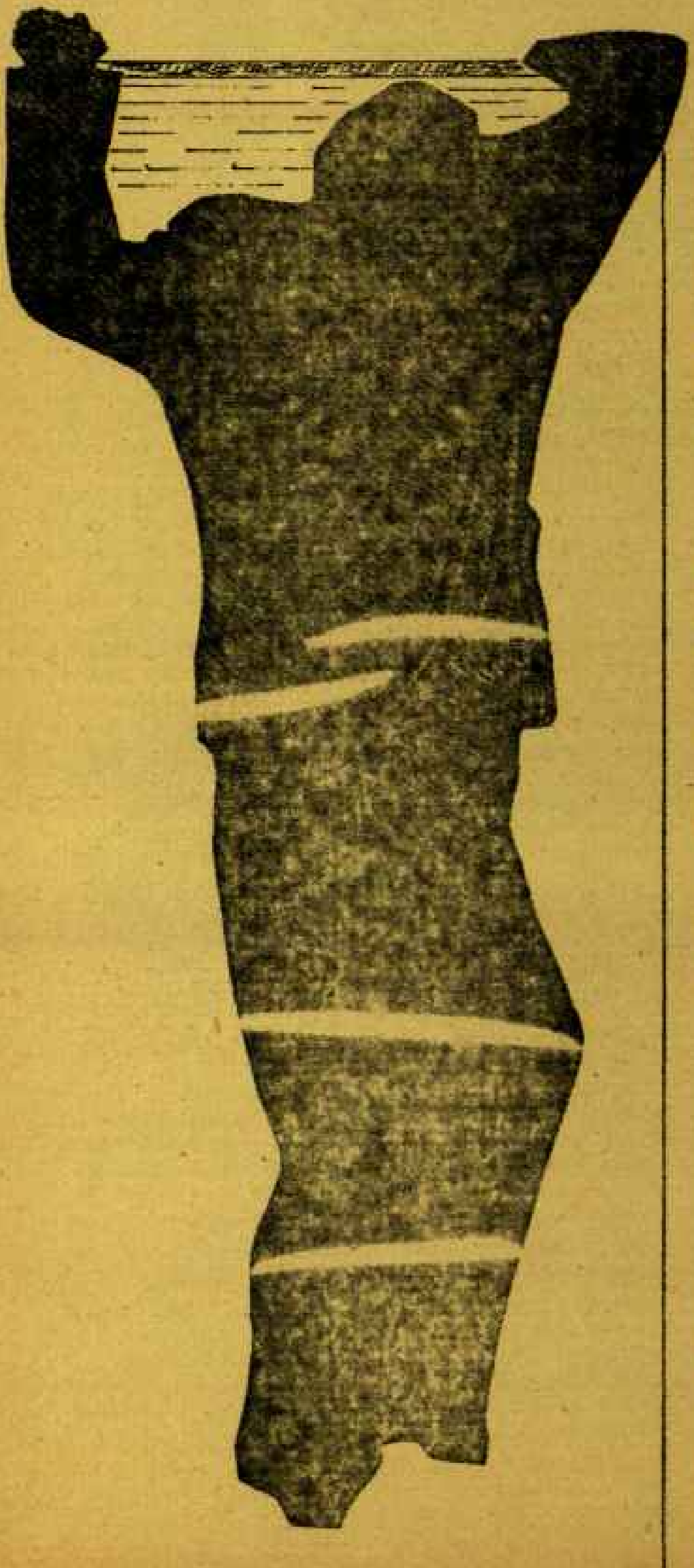

GAURKO GIZONEI EZ ZAIE BERRI BAKAR BAT BESTERIK GELDITZEN. ETA ZAHARRA DUGU BETIKO BERRI HAU: HERIOTZA (Baudelaire).

Erdi entseiu erdi poetiko delako hau irakurtzerakoan, gaia eten batzuren sorta bat besterik ez duzu irakurriko. Honela dala aitortzen dut haseratik, beste moldez ezin bai dut: euskal egitearen neurria guzion bizitza etenak egiten duanez.

Denbora ainitz ez duela, etenik geundela adierazten zidan barneko lagun batek. Laxo bizi gare, bai; uretatik kanpo, edo ur axalean gehienez. Denek ditugun kateak halere, laxokeria mehar bat uzten digute: nola barnean hala kanpoan gaudenoi. Poetari hitz neurtua, langileari erreforma ihertuak, ekintzaileari bizitza ez zilegi bat. Denok laxo ta etenik gaude, hintzen lagun hori! (1).

Etenkeria hau lot beza bakoitzak, bere burua borrokaz uztarri komunean itsatsiaz. Halatan lotki bat proposatuko nuke entseiu hau irakurtzerakoan: etenikako bizitza borrokan badabil, komunzki etorriko zaigu-ta HERIOTZA. Eta herri osoaren heriotzak bizitza aberats bat luzatuko die besteei. Hara lotkia:

1.— TRAJEDIA: egon/izan.

2.— Hiru drama edo ekintzaldietan trajediaren apurtze bat.

3.— Amaia da hasiera (izan nahi duenak ba daki heriotzan dagoela).

4.— Iraultzailearen heriotza (HEGEL-en irakurtze bat).

1. *Trajedia: EGON/IZAN.*

Gertatzen dana gertatu ohi da, eta alderantziz ezin gerta liteke. Gertakariari ez diozu ihes egingo: haren geriza hala baita, galerazi ezinekoa da. Naizenetik beste izan al nindeke?. Zoriaren legeak bagaramazki, libro al gira?. Bere geriza baitan nagusitzerik bai ote, edo ta morroitzan gare betirako?.

Hau da trajedia: irtera gabeko egoitza latzetan aurkitzen dire pertsonajeak. Zoru gabeko zaku luze-luzean sartuak dire ta atzerakadarik ezin egin. Edo ta atzera-

kada bat baleko, pertsonajearen fin gaitzan litzake hori; pertsonajearen desegintzan alegia.

«Irtera ezak» denboraren hesitasuna adierazten du: denboraz eskas eta urri kausitzen dire. Edo hobeago, denbora hetsi batean. Galerazi ezinekoa bada, trajiko egoitzak denbora funts-gabea ta absurdoa mantengatzen ditu. Denek dugu ezaguna EDIPO erregearen trajedia, Zahar-Arokoetarik trajedia beltzerena danez. Odolkeri zenbait eta ogen ez gutxi pilatzen ditu Edipo-k (aita hiltzen du, amarekin ezkontzen da, etb.), baina pratika egoskor hau ezin-bestez dagi. Hots, EDIPO edipo izanik, bere gertakari denak gerta beharrekoak zaizkio. Hemen datza trajediaren kakoa: tunel-bidean sartuz gero, hau da, EDIPO edipo sortuz gero, ez daduka beste irteerarik. Gibelera ezin jo, ta desordena hutsa berriz bere aitzinean. Determinismurik balego, haundienetako bat hauxe litzake; halere, izurri ta epidemia ororen ardura berak darama. Erresponsable kausitzen da EDIPO, ta arduradun balitz bezala, ordain bat esijitzen zaio (2).

EDIPO-ren erruak, errege baten erru zirelako ordaintza garestia zuten. Errege ez balitz ez luke kulparik izango; baina errege ez balitz, ez zituen ogen haiek egingo. Hara Edipo-ren absurdokeria: EDIPO ez zan, Edipo zegoan.

Errege hura egoitza baten morroi zetzan, eta egoitza hura beregain hartu nahi zuen eran, ezaren zulora abiarazten zion.

Bizitzeko behar diren arrazoinak atxematen ez diren arteino, bizitzea absurdo dirudi. Izatearen indarra baino, egoitzaren zama bortitzago den bitartean, funtsgabetasun beltzan erortzen gera.

«...soy consciente de que todo encierra un tremendo absurdo» (3).

Izakeraren ate pobrea absurdoaren erroetan mogitzen zela(ikusten zuen Xabi-k. Ate hau idekitzen dugunean, eta bizitzaren kopetari aurrez-aurre so egiten diogunean, ezer-ezaren zihurtasuna gainditzen da gure baitan. Bizitzaren indarraren ahuleziaz jabetzen gera, beraz, lehen konzientziaren kolpe batetaz.

EDIPO-ren bizkarrak jasan zuena, zoriak (fatum) kargaturik zedukan. Halaber SYSIPHO-k maldan gora zeraman harri haundia, esku misterios batzuek kargaturik zeraman. Camus-en galderak: «bizitzerik merezi al du?» ezetza dakar, galderaren beraren oinarrian funtsgabekeria izugarri bat dagoelako.

«...entre las grijas de las resacas
estoy perdido y en silencio...» (4).

Bidetik hastandu geralako galdurik egotea gerta diteke; baina baitare maiz gertatu ohi da, biderik hautatu ezinean, galdurik aurkitzea. Xabi-ren hitzak bigarren zentzu honetan har genitza, berak ez bai daki noruntz abia litekean. Gainera, zertarako edonora abia, abiatzea bera merezigaitza bada?. Fatuaren aurkako indarkadak oro ezbaiios izanik, zendako edonora abia?.

Ezina da zoriak berak mugatzen duen hesituratik iragaitea, behin eta tunel barnean egon. EDIPO-ren pratikak su-ta-gartsua badirudi ere, eramanikakoa da dudarik gabe. Izan ere, egoitza da, neholaz izantza. Halatan, funtsezko abiadura batek funtsgabekeria guzia hautsi beharko du.

«...Es absurdo que los pajaros vuelen
y que los peces azules naden
es absurdo que vivamos
los que por derecho morimos.» (5)

Hegaztinak zeru-ortzietan eta arrainak itsaso urdinetan iragaitzaz dabiltza. Ez dute herabe bere bideari lotzera: hegan edo igeri, ezin dute herabe izan. Usoa aidean doanean, bere umetara bezala, geuk ere, bizitzan goazila, fin gaitzara edukiko diogu begia. Eta aitzinekoa bere egitez datorkigulako, estakuru denak erbal izango zaizkigu. Hala dio Xabi-k bere neskari eginikako poeman: Hondarra esku artean doan bezala, hutsaren zehar bera ere badoala agian.

«...Atzamarretan hondarra lez
ba goaz
hitzik ez
senti gabe...
Ez aunat, ba zekiñat,
hutsa ordea
zaidan
axola-gabea...» (6).

Lau kantoinetako figurak lau ertze izaten ditu, eta neholaz ezin du lau ez beste izan. Horrela ere, zoriaren gatibutza apurtu ezinekoa iduritzen zaionari, funtsgabe zaizkio bere ingurunea ta bera ere.

Bizitza libre batean sartu nahi duenak, pertsona bakar eta bakan bezala pairatu beharko du irteragaitz egoitza hauxe; eta neholako katerik gura ez duenak (ez erlijioarenak, ez beste edozein), estraina zoriarenak apurtu beharko ditu. «Libro» izatea norberaren boterean eta ahalean izan dedin, norberak estraina *tabula rasa* egin beharko du. Baina *tabula rasa* egite honek ere, zihurtasun eza bat ba dakar: orduntxe ordea pertsona askabidean sar diteke.

Ez pertsonak bezala, baina kontrako mugiden mandatariak bezala aurkitzen geranean (honela ANTHIGONA eta KREON), alkarrekiko eskubidez eta obligazioz lotzen gera. Orduan trajedia ez da pertsonala, alkarrekikoa baino. Halatan moral mugida bateko pertsonajeari tamalezko zerbait baletorkio, Koruak anaiki negar egingo luke.

Honen antzako drama ETXAHUN Barkox-ekoak (1786-1862) bizi izan zuen: bere emaztearen amorantea (Egiapal) akatzen zuelakoan, bere ahaideko adiskide bat hil zuen. Ezkeroztik bizitza dramatiko batean sartu zan; baina ez bakarrik, berarekin ados eta aurka zeudenekin batera sartu zen. ETXAHUN zaharrak hala zien hauei:

«...munduan malerusik aunitz ba girade
baina ni bezain denik ez da nehor ere
....
Adios ene haurrak, seme alabak oro,
Josafat-eko soroan arrakuntra arteino» (7).

Baina trajedia moral honek ez du zer ikusirik esaten ari geranakin: gu pertsonal arazoetan ari gera, bizitzan oinarritzeak merezi duenentz alegia. Horrengaitik lehenlehen pausoko ekintza IZAN/EGON bikotetik hautatzea zaigu. Zeren izateak zertxobait berretzen dio-ta egote hutsari; zera, pertsonal botere sendo bat itsasten dio. Neronek apurtuko dudan neurrian zoria desagertuko da; neronek agintzen dudan eran bakar-bakarrik.

Baldin trajediari geuk haukeratutako drama bat oposa bagenio, orduan soilik ihes ahal genioke.

Hautatze honek bizitza guzia baldintzen digu; Begira bestela *nola* Sartre-n GENET pertsonajeak *zoriaren* hersturaren kontra egin dezakean; zoria borrokatzeko modu bakarra, proiekto pertsonal baten bidez izango du: «Lapur bat izango naiz —dio GENET-ek—, eta krimenak niregan egin duena, horixe berretuko dut» (8).

Hautatzen duen gisan GENET-en burua «genet» izango da. Guziok ere zoriaren edo beste edozein estrukturaren zama halaxe ehortz geneza; ez beste molde batetaz.

2. *Hiru drama edo ekintzaldietan trajediaren apurtze bat*

Lehen ekintzaldi edo drama (9).

Hamasei urteko bilbotar gazte batek, udazkeneko arratsalde batetan eskolatik datorrelarik, BIZITZA atxematen du. Laket mintzo dire bihak; baina gaua erortzen zaie. Berantetsiaz, gaztea etxeratzen da. Ta idazten du:

17- 9-60 «...quisiera liberarme del sopor que me rodea. Quisiera elevarme del aburguesamiento...»

14-10-60 «...estoy resignado? No lo sé».

Bere ingurunea gaitzesten du gazte hark, bizi-giroak lepoa hestutzen bait dio. Harnasa har dezakean beste giro bat antsiatuaz, burgesgoa apurtu nahi luke. Ikusi, non eta zertan dagoen ba dakus; noren aurka borrokatu ere bai.

Egin nahiaren makuluarekin abiatzea asmatzen du. Nahi du; zer ordea?. Bizitzak eman dion gau hartan idazten jarraitzen du:

9-11-61 «...en el fondo unicamente deseo amar...»

16-11-62 «...necesito rendir y amar el resto de los hombres para justificarme, para justificar el porqué de mi vida».

Maita behar soila dakus garbi. Amodioak bizitza osoa justifikatzen duela, deritzaio. Abiatzea du, beraz, maitasunaren zelaietan zehar. Erromantizismukeria?. Beste «keri» bat?.

Baina berak erabaki du: HAUTAKETA; hara non hasten dan beste drama bat.

Bigarren ekintzaldia.

Indarrez harturik eta kasik bortxatuaz, bere erabakiak Gernika-runtz darama; bere ama hil zorian omen datza; ez urrun, Gernika-n. Hirugarren klaseko txartela hartu ta trenez Gernika-ra doa. Bidean dio:

«...Tu eres mi único sentir inequívoco
PATRIA: Mar del rio de mi sangre;
(Tiempo de la construcción de la vida).
. . . .
Patria!
airada de mi sangre!

Niebla y nivel de amargua» —Agata deunaren egunean, 1964—.

21-8-62 «...mi futuro es la actuación que por el método más práctico pueda hacer algo por mi pueblo...»

Bere amaren etxean zer egin ote zuan ez dakigu. Jakin ere, gutxi gora-behera hauxe gertatu zela dakigu:

...hasieran GERNIKA zan.

...eta etxeko pesta tristea ikus ez zezan, aitonaren besoak atera zuten. Indar haundirik ez zuen aiton jaunak; gertatzen ari zena ezkutatzeko ordea, imajinazio poxin bat aski zitzaion. Hontarik aitona ondo hornitua zegoan.

...Irten zirenean galdu-gordean zan pesta; egitekoak tristurazko egitekotan ziran. Baina bere oroitzapenaren ispurrak ez zion dena ebatsi: etsigarri apurtxo bat utzi zion, agian memoria-zati bat («IZAN GIZON, SEME»).

...pesta triste hartatik aitonaren besoak atera zuten, bere amaren hitz gehiagorik entzun ez zezan.

...Xabi haurra omen zan; panorama berri baten bila hasi behar omen zuan. Haurrarotik bila... Bere baitan ez zuan xehetasun guzia, baina gogoratzen zan ibai ertzera hurbildu zirela. Panorama berri bat eginik zedukaten, etxeko pesta tristea ikus ez zezan, eta amaren hitzak entzun ez zitzan, eta... dena ahantzaraziko zion panorama berri bat antolaturik zedukaten.

...basoko hotsak eta habarrotsak ibai ertz hartaraino heltzen ziren. Barat eta emeki zetorkien basotik:

HOTSAK
Hasieran ekintza zan eta FAUSTO ekintzaile zan.
Poetak eta otso emeak gaitzairu zuzena
erditzen daude.
Emeak denak; denek emeki
ekintzan.

HABARROTSAK
Intxaurrak sokana eta gaztinak morkotsa
Herriaren ardura IRAULTZA-k apur beza.

HOTSAK
Hasieran ekintza zan eta ATSULAR ekintzaile zan
«eduzkiak beratzen du ezkoa ta lurra gogortzen»
beruna bezain hasarre Kantauriaren gelditasuna
bero ta lizentziarik gabe
ekintzan.

HABARROTSAK
Sokana intxaurretan eta morkotsa gaztinetan
Herriaren bekaitzkoak ASKATASUNA-ra garamatzan.

HOTSAK
Goethe ta Gero ekintzaile ziren hasera batean
«mailu kolpeak ingudea gogortzen duen bezala»
«debilan harriari goroldiorik lotzen etzaion bezala»
ene HERRI-ko otso emeak eta poetak
ekintzan.

HABARROTSAK
Hazal gabeko fruiturik ez
INDARKADA barik Herria nekez.

...gerla bat egina omen zan aitona jauna. Burgesa zeritzaiona. Erresistentzikoei hillero oraino bost durokoa ematen omen zien. Hotsak-habarrotsak, basotik hurbilduz, hilleroko obligazio malkor eta fariseo hontatik askatu zuten. Errespuestaz aitonak arnegu bikain bat bota zien.

...bost durokoari madarikazio bat bota zion aitona jaunak; honela:

Euritsu atergabeko eurialdi batetan
nagusiaren soroa utzi zuen nekazariak;
aitzurraren kirtena bizkarrean zuelarik
...gizona soroan,
...besteen soroan.

Jorra beharrekoak jorratu ez nahirik
...soroan gizona,
...besteen gizona.

Artoaren morroia ta morroiarena ez zan artoa
honela mintzo ziren,
maizterrak nagusiaren soroa utzi zuenean:
«ZUHAITZ zahar! HARITZ traketsi!
«Ez zaitugu, ez, ADORATZEN»

UAB Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General CEDOC

...une hartan Xabi-k ikasi zuen bere aiton jaunak ez zuela adoratzen. Une hartatik bertatik bere aitonaren eskuak ez zuten Xabi hestutu. Ez zioten aitzinerat eragozpiderik jarri. Aitzitik ordea, aitonaren laguntzarekin presaka etxeratu ziren.

...geria hura ez zala burgesa, zion bere aitonak; baina erresistentzia burgesaren ahuleziaz bihak ados zeuden; eta berehala, gazteak etxeko pesta tristea ikus zezan, bihak etxeratu ziren.

...bere bihotz barnetik —eta esker kanta lez— basoko hotsei ta habarrotsei ihardetsi nahi izan zien. Baitare bere aiton jaunari; honela hasi zen Xabi:

Eguneroko ogia izateko
eguneroko izardia aski ez dalakoan
GOIKO arrotz bateri eskatu behar egunero
eguneroko ogia izateko.

Pentsamenak... aldaretik urrun goizean
gauean... desirak anarkiatik urren
AITONA! ZUHAITZA! AITZURRA!
belaunikaturik oparian goizero
goizero askatasunaren amets.

GOIKOA, hago goian
behekoak gaitezen beheran
hobeago.

...ur gutxi zeraman ibaiak arratsalde hartan; baina amaren etxeraino, arrastaka bederen, ur tanto zenbait allegatzen zen. Etxeko pesta tristea gazte hark ikus zezan, ur apurreko ibai pobrea heiekin batera jin zan... baina HERIOTZA ta BIZITZA zituzten saltzaile...

...hillaren hilletan kandela bi besterik ez,
bihak botilla bihetan,
lolotuak bihak pistuz geroz
hutsak beste bihak geria ezkeroz.

Kandelak lolotuak
hutsak botillak
Hats gabeko gorputz erne-betea
sofrikariorik gabe erdiztu zan;
seksoaren zauri idekiatik heriotza sartu zitzaion
sartu, gainezka egin arte.

Bat-batean bizitza kanporatu zan.
Heriotza erne
hilletak siestan
ama zenaren gorputza

...etzauntzan:
hilla
kandelak
eta botilla.

...bularra eskapularioen zamaz oker-oker eginik, ainitz atso barneratzen ari zan. Atsoak defuntorietan ziren. Zelakoetan, «Salto a la fama»-ko defuntorio tristeetan. Debozione alu baten ahuleziapean ama zenari opari zenbait eskeini zioten.

Picasso-k margo galanta (saldutakoan oso garestia)
Aita Saindu-sainduak ulergaitz hitzak (latinez omen)
Beste artista batek zine
zintakada bat,
Sorozabal
zeritzaionak pentagrama bizpahiru. Oparian zan ere Arrabal.

...eta opariaren haunditasunaz arras unaturik, nekaturik, akiturik, iroturik, leher eginik, urraturik, ezindurik, etenik, asperturik, luzetsirik, etabarrik etabarrik etabar zeuden atsoak, gaxoak, gaxo-gaxoak,

hilletak siestan
zauria gorputzan
ama zena erloan.
Hildako bat
kandela bi
hiru debozione
«in paradisum» latinez.

...ama GERNIKA-k ez zuen hil beharrik, alaba bat erdiztu baino. Baina arbitrioseko mikeleteak bere bizitzaren errenta bahitu zuten

sagardoa ta kupela
Nafarroa-ko garia
Aya-ko esnea
euskal-i-etxea.

...hillaren hilletan testigu gehiegi oparian
...hats-beherapenez atsoak
kandelak
botillak
plegariak
amen.

...hirurak, eta debotuki, etxeko pesta tristea ikusi zuten. Hirurek sor araziko zuten alaba berria; ...prometaturikakoa: aitonak, errekak eta hirurak. «GIZON NAIZ, AMA, IKASI DUT EKINTZAZ MADARIKATZEN» esan zuen gazte hark Gernika-n.

Hirurgarren ekintzaldia.

Ama GERNIKA hil zitzaion eta hirurgarren klaseko txartela berriro hartuaz, Bilbo-ra heldu zen prometaturikako alaba erdiztera, eta ekintzaz madarikatzera. Herriaren aldeko bere ekintzaren atsedenaldi batean hala dio:

«...ya he muerto en el robledal de la sierra

. . . .

EN LA MISMA GERNIKA
CAI YO, DE VIVO A MUERTO» (10).

Baina Bentaundi-n zirenak fusilatu egin zuten.

OIHALA

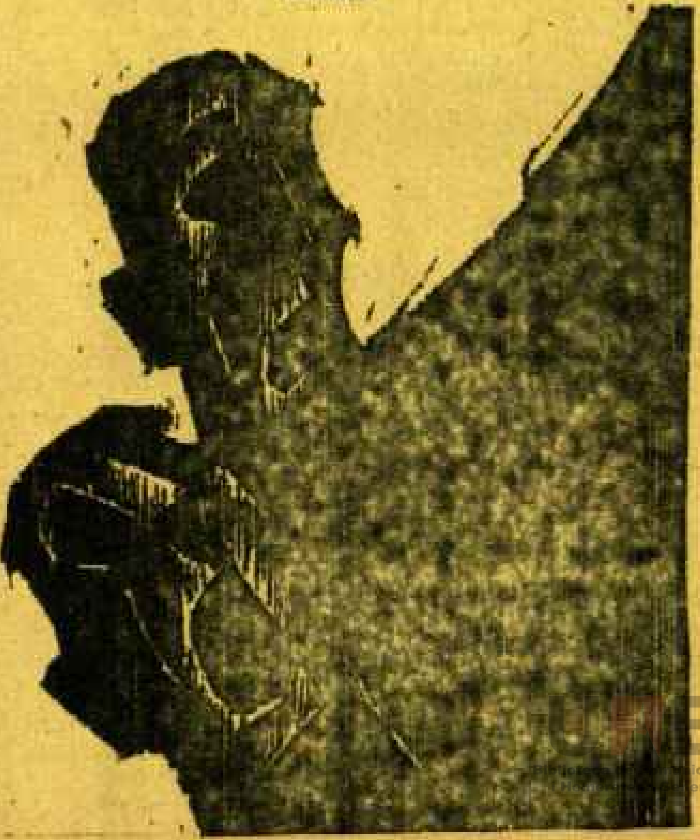

3. *Amaia da hasiera*

Gure arbasoen esaera zaharrak bukaera ta hasiera IZAN-maila berdinean ezartzen ditu; haiek ba zekitan bizitzaren aro guziak aurreko aroaren hilletak ospatu ondoren zentozela: Haurraroa hobiratuz gero, Gaztaroan sar gindezke; eta Gaztaroaren hatsak lur sakonean zanpatu arteino, ezin dukegu Zuhurarora heldu.

Bada bizitzaren urrats oroetan, heriotza kausitzen da. Edonork zernahi hautatu duelarik, beste bere haukera posibleen heriotza firmatzen du. Halatan, Xabi-ren hautaketak trajediaren apurtzea zekarrela, zinetan esan dezakegu; gogora ditzagun bestalaz bere hitzak: «...ene burua justifika dedin, eta nere bizitzak justifikazio bat ukan dezan, besteak maita behar ditut... Nere etorkizun bakarra herriaren alde egin dezakean pratika-bidea izango da».

Hauxe haukeratuz gero, funts batean itsasten [da,] eta absurdo guziak hautsi. Absurdo-aroko heriotzarekin funts-dun aro berri bat bataiatzen duelako, hobiratzen duen heriotza ESISTENTZIALA izango zaio. Hots, egonetik IZAN-era hurbil arazten dio senditzen duen heriotz horrek.

IZAN koordenada berriok heriotzaruntz abia araziko dute: honela ESENTZIALA ere da bere heriotza. Zeren, behin bere esistentzial kezka larria benetako funts baten gainean ezarrita, heriotza ez da konzetu soila, baizik fisikua izango zaio. Bere fisiku izate osoa bizitzatik fisiku heriotzara lehiatuko baita.

Iragan zuen aroa (amaia) aro berri batean (hasera) amiltzen da; baina dialektikaren lege onenetan, hasera honek amaia ekarriko dio era berean. Pauso berri hau eman ondoren, heriotzaz hasiko da ozenki kantatzen; eta ondo dakigu heriotzaren imajina hau ez duela sinbolu gisa erabiliko: bere heriotzaren kantua metafora soil bat ez dala esan nahi dut, hezur-haragi egin duen gai larri bat baino.

> «...ya he muerto en el robledal de la sierra
> en el trigal y el riachuelo
> entre mi gente brava
> en el musgo de enero,
> junto a Otxandiano y Mungia
> junto a Bakio y Lekeitio
> junto a Durango y Markina
> junto a Etxebarria y Areitio
> EN LA MISMA GERNIKA
> CAI YO, DE VIVO A MUERTO» (11)

1963 gnez. geroztik Gernika-n erori zala adiarazten zuenean, bere erabaki sendoaren ondorio seriosa zekusan; erabaki hau hasera ta bukaera zitzaion hain zuzen. Hil eta erori ziren «gente brava»-rekin solidarizatuz, bera ere erortzen da.

Lehenik: pikondotik jausten da; absurdo «tegia» uzten du, beste «tegi» bat atxemanaz. Aberriaren borrokan hil direnek hutsik utzi duten «tegia» defendituko du. «Nere aitaren etxea defendituko dut» beste poeta batek bezala, zion ere Xabin-ek.

Bigarren: Herri itzalean jarraitzeko zina egin duten guziak jausten diren bezala, «de vivo a muerto» erori zen Gernika-n bera ere. Hoek fisikoki jausten dire. Heriotz biziaren sortzaile-lanetan hasten direnek, bere burua hilda balitza jotzen dute, nahiz eta bizirik izan. Etxebarrieta-ren zentzu berdintsu bat bere herrikide Aresti baitan aurkitzeak ez gaitu neholaz harritzen, ezagutu bezala Aresti-ren zina ezagutu ondoren:

> (zina) «...bizi behar badut, izan dadila bakarrik
> nire lurreko pausoak argitzeagatik
> nire adimentu doloretua eta nire herria
> estaltzen dituen lanbroa urratzeagatik»..
>
> (ondorioa) «...Bizi behar badut... hiltzea izanen litzake
> enganio dollor bat, gezur handi bat
> Bakarrik bizi izatea...
> Neke haunditan bizia suportatzea honela:
> holaxen korri dadin odola nire zainetatik
> eskiribatzeagatik» (12).
>
> (amen) «...Orain ez dut nik ezer han
> hil nintzelako Gernika-n» (13).

Benetako heriotzaren zihurtasun honek beste zinetasun bat dakarkio oraindik: ondorioen zihurtasuna, ereindako alean sinestea alegia. Alea hil ezkeroz, fruitua sor araziko duen segurantzak heriotzari indarra ematen dio.

> «...solo en los sembrados no nacidos
> hay algo
> ..que yo espero» (14).

Eta hazi ezpere, ereindakoa etorri ta giartuko da, eta fruitua luzatuko:

> «...hay que dar ahora!
> ...ahora
> para que puedan comer mañana.
> Esta noche pasan hambre
> de sueños bellos en sus camas
> y ya no puedo sobre esto hacer nada
> Pero hay que dar ahora
> para que tengan mañana
> a la madrugada» (15).

Amaia hasera danean zertaz abestuko da?. Aberrikideen heriotzaz abestuko dugu eta baitare eman genduen pauso txarretaz. Baina fin-finean hasera amaia dateke.

4. *Iraultzailearen heriotza*

Azken zati honen izenburua arrunt pretenzioa dalarik, abots haundian HEGEL irakurtzea mugatuko naiz; eta bere PROPEDEUTIQUE PHILOSOPHIQUE liburuan irakasten dizkigun «nagusi ta morroiaren arteko har-emanak» batik-bat zabalduko ditut.

Che-ren pentsamendu batzuk komentatzea ainitz snobago litzake, edo Malcolm X gnarenak, edo beste hamaika iraultzaile amorratuetatik ateratako mami aberatsaz zertxobait idaztea.

Halere ardatz nagusietara itzultzea hobeago zaigukelakoan nago, bai *etiketerismua* apurtzearren eta baitare funtsezko ideia nagusi bat adiaraztearren (askatzaleak oro HEGEL baitan oinarritzen dire; ezkerzaleen muin osoa orobat HEGEL-en dialektikari derio).

Liburuaren lehen zatia teoriko dan konzientziaz mintzo zaigu, baina ni bigarrenari, hau da, «beregainki-konzientziaz» aritzen dan zatiari (de soi et pour soi) lotuko natzaio.

«Neregain» izate hau (de soi) desioekin batera hasten zaigu, zeren lehendabizi lapurtuko dugun gauza, desiratzen eta antsiatzen dugun gauza bait da. Zerbaiteren faltean, edo-ta hutsune sendimenduaren jabe geranean, desira bat sortzen zaigu; halatan norberagandik arrotz kausitzen gera, zeren jabe izan-ta guztiz, hutsune soil baten *jabe gera;* falta zaigunaren jabetasuna bakar-bakarrik dugu.

Arrotzkeria honeri, beraz, desiraren satisfazioa darraikio; hots, norberaren norberaz ohartzeak gauza desiratuaren supresioa dakar. Eta antsiatzen duguna lortzerakoan, desiratu gauza apurtzen dugu argi ta garbi, gauza bera gureganatzen dugulako. Noiz gera «guregain»?. Ez gure berri dakigunean, gure desioen jakinean gaudenean baizik, dio HEGEL-ek.

Norberak «beregain» izan nahi badu, etsi gabe bere desirak lasaitzen saiatu behar da. Norbera izate honek, beraz, ahalik eta zapalketa haundiena ekarri behar du berarekin, zeren bere atseginak oro hase ta betetzea erdutuko bait da.

Pertsona arteko har-emanak honela xeha litezke:

Ni neu «neregain» izan nadin, bestearen beharrean aurkitzen naiz; baina beste hau, «beste ni» bat dalako, berdin datza. Eta gure artean honela iratzartzen da borroka.

Bestearen fidantzia eta besteak eman lezaioken ohorea da beraz, «Ni» honen behar nagusienetako bat. 31 gn. lerrokadan halaxe dio Hegel-ek: «C'est une exigence réciproque de chaque être d'être reconnu par l'autre».

«Ni» desira hau, bada, bestearen desiraren desiran datza; eta besteak (beste «Ni» bat denez gero) «ni»-ren desirak desiratzen ditu. Hitz batean: edonor «beregain» izango da, beste «beregain» batzuk honela onartzen baditu («la conscience de soi est en soi et pour soi, quand et parce qu'elle est en soi et pour soi pour une autre conscience de soi, c'est-à-dire, par la reconnaissance»).

Zera litzake honen irakaspen garbia: bestearen fidantzia ta ohorea ez dugun arteino, gu ez gerala prest egongo gure askatasun guzia jokuan jartzeko. Askatasun zuztarra naturan omen da, eta gure askatasuna joku honetan jartzeak, norbera jokuan ezartzera garamazki; naturaren agiritasun hau bizitza bera izango zaigu («Libre c'est être libéré de la nature»-32 gn. lerrokadan).

Honela bada, «beregain» izan nahi duten bi adiskide ba ditugu, eta ukan ere borroka larrian daduzkagu:

Bi adiskide hoiek, bizitza jokuan dutelarik, gizon ari dire bilakatzen; baina bihak hilko balira, gizontasun bilakatze guziak leher egingo luke, zeren dan-dana munduko heriotzarekin bukatuko bait litzake. Hau da, geriati bikote guziak hilko bailrazke, ez legoke mundurik.

Baldin bat ala bestea borrokan hilko balitz berriz, prozesuak ere ez luke bukaera hobeagorik izango, zeren bateren ohorea ta prestantzia pertsonajearekin berarekin izorratuko bait litzake.

Zera, bata hilda bestea ezin izan litzake-ta benetako egia objetibuan; benetako egia beste hauzoak emango bait digu. Batek beraz borroka xelebre hontan etsi egin beharko du, eta besteari bere errespeto osoa betirako zor izan beharko dio. Bihak bere burua galtzeko harriskuan jarri ziren, baina beldurrak eraginik, batek atzera egingo du, eta esklabutza eskatuko dio [besteari].

Honat hemen nola heriotzaren beldur izan dana morroi bilakatuko dan; eta bukaraino ausart izan dana berriz, nola nagusitzerik izango duan. Lehenak heriotza baino, esklabu-bizitza nahiago izan du, horregaitik lanari lotu beharko zaio; eta nagusiaren zerbitzuak behartzen dion bezanbatean, lanari heldu beharko dio.

Aitzinerat gizajo honek bere ohorea morrontzan izango du, hots, alienazioan amildurik betirako datzake. Nagusia zerbitatzen bakarrik lasaituko da: bere ohorea ta loria morrontza bakarra da. Hegel-en aburuz honela sortzen da munduko ezberdintasuna, eta ezker-eskuinzaleak oro bere ikaskizun haundiena analisi hontatik atera izandu dute (16).

Nori dagokidan eran, Hegel-en irakurtze hau ondorean, pondu motz batzuek garbitzen entseiatuko naiz:

ASKATASUN DESIORIK GABE EZ DATEKE ASKATASUNIK.— Askatasuna nehoren pean ez izateko gogoa da lehen-lehenik; hau da, gure desiraren medioz adiarazten dan sendimendua da askatasunaren lehen urratsa. Desira hau gabetzen ez dugun arteino, ez dukegu atsegingarririk.

ASKATASUN DESIOA EKINTZAZ LASAITZEN DA.— Askatasun desira hori hasetze agudo baten zai dago, eta ekintza batean hastea beraz, behar-beharrezkoa idurituko zaio. Antsiatzen duena erdiesten duelarik, zorionaldi batean sartuko da, gaingora eramango duen satisfazioa bait da. Erdiesterik ez balu berriz, beldurra giartuko zaio.

BELDURTI-DESIO BETEGAITZAK BABES BAT BILATUKO DU.— Beste gizonen pean jaustea beldurgarri bazaio, eta heriotzaren beldur bada, bildurti hori gizon hoien eskutan amilduko da, sekuridade ta babesa eskatuaz. Satisfazio-ezak sor arazi dion beldurrak babestegi zihur baten atxikitzera eramango du. Beldurrarekiko beldurrez eramanik, edozein atsegingarri idurizko itzalpenean etsiko du; eta bizitza gordetzeragatik, alienazioetan zehar abiatuko da (alienazioa bestelakotze bat da; norberaren etsipena bestearen loria izatea, alegia).

«...sabemos que nuestro problema no es un juego de niños, y no queremos correr *ningun* miedo. Nos gustaría pelear en una película en la cual los muertos resucitan; y todo lo que se les puede —nos podemos, mejor dicho— ofrecer es un monumento funerario» (17).

Etxebarrieta-k ondo ulertu zuen «Nagusi ta Morroiaren dialektika» hau. Bere desioaren (gure harri desioaren) haunditasunaz ongi jabetu zen: «aurren jolasetan ez gabiltza», baina «neholako beldurretan» ez geraia suntsituko dio. Geure arazoei begi-ondoko gogorra eman behar diegu, beldur ixpirik ere ukan ez dezagun. Ez du «no queremos correr ningun riesgo» esaten, baizik «no queremos correr *ningun* miedo» dio, eta NINGUN berak marratua dadukagu.

Beldurrari errendatuz gero alienazio ikaragarrian sartzen geraia esan digu Hegel-ek arestian (eta Hegel irakurri ez duen hamazazpi urteko bilbotarrak orobatsu dio). Honek ez die erresistenzikoeri bost duroko karidadea egingo hiliero, baizik leporainoko harriskuan sartuko da. Eta sartu bezain prest, ez etsitzeko asmo sendotan dago. Herriarekin batean, ala bera ala besteak garaile aterako direlakoan dago. Ala bat ala beste, bake sito erdizko konponketarik gabe.

Horregaitik berehala idazten du: «berpiztuko diren pertsonajeen jokua pozik egingo genduke». Sehin borroka barnean, eta etsigaitz erabaki bortitz baten bolerean, aurrez-aurre heriotza daduka; halatan, berpiztuko direnen paper erreza jokatzea maiteago genuke, zihur bait'da darabilkigun arazoa seriosa dala. Eta etsaiaren indarre

ezagutuaz, segur bait dakigu heriotzaren muinean bizi gerala. Hil-harri dat («un monumento funerario») zan bere buru propioari eskein zezaiokean oparik ederrena.

«...ya sé que en los rastrojos
habrá sangres esparcidas
junto a los blancos ojos fríos
esperando el verde de un estío
para formar banderas en la muerte.
Sí; ya sé que no habrá suerte» (18)

Xabi-k bere tamaiezko zihurtasunaren berri ondo zekien, eta suerte onik ez zuela izango ere bai; ez zuen ordea atzera egin. Hemen dago morrontzaren ukatzerik haundiena. Iraultzailearen ihardespenik bortitzena hauxe da: bere bizitza propioaren barnean heriotza ta bizia ahoz-aho mintzo direla. Iraultzailearen heriotza ez da fingaitz bat, gaitz batzuren fina baizik. Iraultzaileak ba daki «ala bat ala beste»-ko borrokan sartu dela, ta etsiteak bere bizitzarako gaitzik haundiena dakarkiola.

Bere bizitza ez du bizi soilaren neurriarekin kontsideratzen, «nola bizi»-tzearen araberan baino; pean bizitzeak gaineko jauntxoaren ohorea dakar, halatan «pekoaren» haunditasuna bere gainekoaren garailetasunean datza. Sasi-haunditasun bat beraz, edo beldurtiaren etsitze sumingarri bat besterik ez. «Nola bizi» da iraultzailearen tema, ta ez «nolabait» bizi.

Nahiz eta horrenbeste bider entzuna ukan, ez dut uste heriotzaren gaia hau burges txikien gaia danik; borrokatik urrun, bere egokitasunaren txabola baketsutik heriotzaz ari dana era, ez dut nik kritikatuko. Nork esan dezake bada. Unamuno-ren karraxia (cada vez que pienso/ que me tengo que morir/ tiendo la capa en el suelo/ y no me harto de dormir»). burges karraxia zenik?. Edo Nietzsche-ren beste hura («si je meurs, c'est que je suis bête») haia zenik?.

Morrontzatik ihes egiteko modu bakarra heriotzkor gerla bat egitea dala onena erabaki duena, eta are gehiago borrokan hil bada, nola kritika genezake?.

Eta gure esklabu egoitza salatuaz, bakar-bakarrik joateko beldur izan ez dana, bozkarioz behar dugu kantatu... Ez dagoela Euskal trajediarik ondo frogatuz gero, gure laguna bakarrik joan zan. Udaberri zan. Oraino idatzi berri zuen:

«...Solo queda marcharme
Solo.
Y esperar que la tierra
aun nos quiera» (19).

OHARRAK

(1) Bizpahiru aste hil baino lehen, honela idatzi zidan Rikardo zanak.

(2) Antzinako Grekeren mundu-ikusmenean mundua Alimalia haundi bat zen. Eta gizona munduaren ordenarekin aikartu ta uztartu beherrean zegoen. Halakatze hau ordea zaila dirudi, zeren mundu hura denboratik at zetzan, gizona berriz denboran. Gizona munduarekin nola bat egin?. Hara hemen heien prolema nagusia, moral kutsukua gainera: tradizio ta lege zaharrak direla medio, gizona Estaduarekin bat diteke. Eta Estaduak, mundu ordenaren zaindaritza dadukanez, jainkoen eta gizonen arteko zubia heusten du. Estadua, beraz, jainko txiki bat zen. EDIPO, errege guziak bezala, mundu ordenaren zaindari ta zubi bakarra zen.

(3) Xabi Etxebarrieta-k 1982 gngo. udaberrian idatzita. Bere idatzien zatiak ez ditut, bat ezatzik, euskeratuko.

(4) X.E. «Las turbias potestades» poesiatik, 24-5-67.

(5) X.E. «El ruido de la vida» poesiatik, 4-6-61.

(6) X.E. «Adios a un amor» poesiatik, 28-12-63.

(7) Etxahun Barkox-ekoak «mündian malerusik hanitch bagirade» eta «bi berset dolorusik nahi tizüt khantatü» bertsoetik aterata.

(8) Sartre «Saint Genet, comedien et martyr», Gallimard N.R.F.

(9) DRAMA hitzak «ekintza» esan nahi du grekeraz. Egoitza absurdoa eta funts-gabeak oro ekintzaren sentiduarekin apurtzen dire.

(10) X.E. «voces de Amianto y Calma» poesiatik, 15-5-63.

(11) Berdin.

Abendlandes» liburuaren 2 gn. alean hara zer dion: «Ixtoria zehar jokuan dagoen gauza bakarra bizitza da, beti eta baka-

(12) G. Aresti «Euskal Harria»-aberri ilunaren hirugarren sonetoa-tik, 138 horrian (izkiribatzeko modua neronek aldatu dut).

(13) G. Aresti «Euskal Harria»-ba dakizu nun nagoan-poematik, 689 horrian.

(14) X.E. «Voces de Amianto y Calma» poesiatik, 15-5-63.

(15) X.E. «Hay que dar ahora» poesiatik, 18-12-63.

(16) Marx baitan (1818-83) borroka bera baino, borrokaren bide lort dezakean profilazioa garrantzitsuago da. Material ondasunaren gomendio iratzarri ohi da nagusi-morroi arteko eztabaida.

Hegel eta nazismo arteko zubia egin duen filosofuak berriz, SPLENGLER-k alegia (1880-1936), bere «Der Untergang des Abendlandes» liburuaren 2. gn. alean hara zer dion: «Ixtoria zehar jokuan dagoen gauza bakarra bizitza da, beti eta bakarrik bizitza, eta arraza, eta botere nahiaren gailurtasuna; eta neholaz egiaren, edo asmakizunaren, edo diruaren atxikitzea. Orokor ixtoria hau da munduaren epaitzeko mahaina... Bai egia eta bai justizia indarraren pean eta arrazaren pean ezartzen ditu. Ekintza baino egia garrantzitzuago zitzaien gizonak, edo-ta indarra baino justizia bizkorrago zitzaien gizonak eta herriak oro (mahain horrek) heriotzarat epaitu ditu...».

(17) X.E.-ren egunkariatik 25-9-62.

(18) X.E. «El ruido de la vida» poemako hirugarren zatian 31-8-62.

(19) Xabi Etxebarrieta-k, hil aurretik, idatzi zuen azken poematxotik.

"" BALDIN ETA GURE GUDA-OIHUA NORBAITENGANA HELDUARAZI BADUGU, GURE HARMAK HARTZEKO NORBAIT GELDITZEN BADA, ETA METRALLETAREN TXISTU-SOINUAK KANTATZEKO PREST DAUDEN GIZONAK GARAIPEN ETA GERLA-KARRAXIZ BORROKATZEKO BIDEAN BADAUDE: ONGI ETORRIA BEDI, HERIOTZA, NUN-NAHI DATORKIGULARIK ""

CHE

galtzairu oker ezina
kondairaren erdi-mina
gerlaz suntsitu beharra dela
lehena gerlaz egina

ezker nagia Europa-n
aberatsen mahaietan
hiretzat erruz laudorioak
Paris-eko snack barretan

ureo bila kabiroia
basoan keru lehoina
bizi direnek jantziko ditek
hildakoaren koroina

harri-arotik bornikora
injustizia beti gora
ez duk zilegi zapuztutzen
haundi-haundien loa

izarrak oro itzali
Viet Nam dena kixkali
galtzaz ogia ohi den bezala
begiak zaizkit estali

hezur-haragik lurrean
CHE heriotzan etzean
testamendua banatu ditek
kide-etsaiek zotzean

posible dadin ezina
gizonaren larri-mina
nundikakoa ote liagu
paradisu baten grina?

txato
agirre-k

En el Centenario de LENIN

"ESTADUA TA IRAULTZA"

Lehenbiziko zenbaki hau bere azkenetan dagoelarik, gure belarritara zenbait berri allegatu da; hauetarik aipagarrienetakoren bat *euskeraz* antolatu bide duten liburu berria da: LENIN-en «El Estado y la Revolución» erderatua zegoena, euskeraz argitaratzera doazte ta. Eta guziontzat berri on dela erraiteko, bi arrazoin ekar nahi genituzke.

Lehenik, euskeraren alorrean nolabait ere Lenin haundiaren heun urte betetzea ospatu behar zelarik, heriotzaren gaiari SAIOAK prestatu dion zerrenda nahiko zurtz kausituko litzakelako Lenin zanak heriotzaraino ukan zuen ekintza iraultzaileari aldez edo moldez lot ez balitzaio.

Bigarrenik, itzulpen berri honen egilea gazte izan gabe, adinetan barrena sartutako gizona baizik, euskal kulturari emon dion indar gaztea zinetan txalogarri delako.

Pizten ari zaigun euskal kulturak, adiarazkiaren aldetik *euskeraren batasuna* erdietsi behar du, eta mamiaren aldetik *herriaren berpiztea* bilatu behar. Ba dakigu euskalkien batasuna ez dugula goizetik gauera lortuko; guzlion bortxa ta lanarekin bakarrik. «Tantoka, tantoka, upela bete» erran ohi du gure erranak, eta esaera zaharrak gezurrik ez. Gaurkoz ordea, zuhur-aroan sartu diren euskaldun ikasiak ez dira tamalez! gehiegi nekatzen batasunaren upelara ura ekartzen. Baina «zahar-gizon» agoskorkeria honen arrazoina ez da euskeraren formako ixtoria bat bakarrik; aitzaki nagusi bezala adiarazki formalaren kontua erabili ohi badute ere, heien purtzilkeria beste kontu batera erasten da: euskeraren adiarazi edo mamiara, hain zuzen.

Euskeraren batasunaren kontra pratikan daudezan «zakar-gizon» hoiek euskera batuak dakarren aurrerakoi erranaren kontrako etsai hamorratu dire. Euskera batuaren aurrean «euskera gajoa» diotenak, euskeraren adiarazi berriaren beldur dire, zorioneko idazle berriek idei berriak ekartzen bai dituzte.

Baina idei berri horiek ekarri dituena ez da euskeraren batasuna, baizik alderantziz, idazleen idei berriek eta aurrelariek ekarri dute euskeraren batasunaren premia. «Zahar-gizon» hoiek, bada, euskalkien batasuna iharduki ta deseztatzen dutenean, batasuna horren kausa ta karia dute desegin nahi —idei berriak beraz—, nahiz eta hitzetik hortzera batasunaren mamua erabili.

Horregatixe *euskera batuaren adiarazia ta adiarazkia lotu-loturik datza*, euskera batuak gure herriaren benetako berpiztea erdietsi nahi duelako. Oskurantismoa da euskeraren batasuna kontragiten dutenen sustraiko helburua. Gure kultura «clericatura» bat bihurterazi nahiean dabiltza guzti hoiek, euskal kultura behin-betirako ideiez sobera hornitua dagoela aitortuaz. Idei saindu horiek gure «euskaltasun» tradizionalaren magalean atxikitzen omen, eta heiek, «zahar-gizon» zelatuok, tradizio guzti honen apezgoan egon behar. Gure herriarentzat moralkeria ta atzerakoikeria dute desiatzen; idei berrian arrantza gutxi aiegia. Harterako, zer hobeago euskeraz dakarzkiguten idei berriak euskalki askotan ahiltzea baino?. «Onzian nagusi aunitz direnean, arrantza gutxi». Zertarako nagusitaraz euskera batu bat?

LENIN-en itzultzaileak, gure idei berrien egarria hasetzeko arituaz, euskera bateratura jo nahi izandu du.

Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General

Noski. Baina oraintxe ikusiko dugun bezala, aunitz koetatu zaio, eta euskera osatu eder bat lortu ez badu ere, bidean ezarri da. Hauxe ba benetan txalogarri; gizon adinetua izanik, ez dugu «zahar-gizon» horien artekoetarikoa. Euskera batuaren bidetan barrena sartzen zaigun aitona, nahiz eta errenka edo makulu beharreko euskera batua erabili, gure ibiltze gaztearen aitortzaile ta sustengatzaile da. Beti, euskal kulturaren zerbitzari fidel bat. Apirileko trumoiak ardoa barrikara.

HALA ZION LENIN-EK,

LEHENBIZIKO ATZALBURUA

1. *Estadua klaseen ekar-ezinezko aurkatasunaren ondorioa da.*

Marx-en dotrinarekin gertatzen da egun historian gertatu ohi dana makina bat aldiz erreboluzionario pentsatzaileen dotrinekin eta klase zapalduen lehenburuekin, klase hauen askatasunarentzako burrukan. Erreboluzionario haundieri, beren bizitza iraunean, zapaitzaile klaseak beti jazartzen diete, hamorru basati haundiarekin hartzen dituzte beren dotrinak, gorroto sumindunenakin, *gezur ta beltzapen gaiztoenakin. Beren heriotza ondoren,* irudi kaltegarri-ezan eraldatu nahi dituzte, kanonizatu nahi diete, honela esateko, beren *izenak* aintza baten goritunarekin inguratuz, klase zapalduei «kontsolatu» ta atzipetzeko, beren dotrina erreboluzionarioaren kontenidua zikiraturik ta purtzildurik. Marxismoaren «antolatze» honelakotsuan eskuz-esku dabiltz orainaldean burgesia ta langile mugimendu barruko oportunistak. Dotrina honen erreboluzionario izate-aldea ta izpiritu erreboluzionarioa ahaztutzen dute, bigarren tokira lerroratutzen ta bihurdikatzen dute. Lehenbiziko lerrora erakartzen ta goraltzen dute burgesiak onhartu lukeken deritzaietana: Gaur egungo sozial-txobinistek —ezta farregin behar— «maxistak» dirade. Eta geroz ta gero, *maizago* jakintsu burges alemanak, atzo oraindik marxismo apurtzaleritzan espezialistak zirenak, gaur egun Marx «nazional aleman» batetzaz mintzatzen ari dira, hain egoki hazi zituana, diote, langile elkargo hauetxek, hain ederki eratuak orain arrapakeriko guda aurrera eramateko!

Egoera honen aurrean, marxismoaren bihurdikatzearen zabaltze ez-editu aurrean, gure arioa, lehengo ta behin, Marx-en dotrina Estadua-ren buruz berriz lehengoratzea da. Hortarako beharrezkoa da Marx eta Engels-en lanen pasaje luze lerrokadak zitatzea. Jakina, zita luzeak aztuna egiten dute azalkizuna eta honek ezerretan ez du laguntzen azalkizunari herrikoi itxura ta izakera bat emateko. Bainan oroz ezinezkoa da zita horiek alde batera utzitzea. Eztago beste biderik zita-pasaje horiek osorik ezartzea baino, edo gutxienez Marx ta Engels-en Estaduaren pasaje behin-betikoenak ezartzea; honela irakurleak ezagutza bat eratu lezake sozialismo zientifiko sortzaileen ideia-biltzaren buruz, baita guk frogatzeko ere dokumento bidez eta argiroki erakusteko nola bihurdikatzen diran ideia horiek gaur zabaldua dagoen «kaustkismoarengatik».

Has gaitezen F. Engels-en lan ezagutuenarengatik: «Familia, jabetza norberena eta Estadua-ren iturburua», honen seigarren argitaraidia Stuttgart-en egin zana erabiliaz. Komeni da aleman hizkeratik traduzioa egitea, errusitar traduzioak, nahiz askotxoak izanarren, guztiak betatzakak edo era murketzarekin eginak baitira.

«Estadua —dio Engels-ek bere historiko azterketaren labur-aterazizunean— ezta inolaz ere, gizarteari kanpotik ezarritako Ahalmen bat; eztare «idea ziliegizkoaren errealitatea», «arrazoiaren irudia ta errealitatea» Hegel-ek baieztatzen zuen bezela. Estadua da, hobeki, gizartearen produkto bat, hura bere bilbakuntzaren une halakoren batera heltzen danean; Estadua gizarte hau norberakin kontradizio erabaki-ezinezko batean matasatu dala aitortze bat da, aurkatasun elkar-ezinezkotan zatitu dala gizarte hori, aurkatasun horiei aurre egiteko bestelakoz indarge dalarik. Eta aurkatasun hauek, klase hauek ekonomiko interes etsaigoekin elkar mauka-irentsi ez ditzaten, eta gizarteari beren burruka antzu batean mauka-irentsi ez dezaiotan, hortarako beharrezkoa egin zan Ahalmen bat, zirudienez gizartearen gainetik ezarria, burruka gorria moteltzeko, burruka-gorri hori «eraikera»-ren mugetako barruan egonarazarik. Eta Ahalmen hau gizartetik ernatzen dana, bainan gizarte honen gainetik ezartzen dana eta berarendik geroz ta gero aldentzen dana, Estadua da» (horrialde 177-178 aleman seigarren argitaldditik hartua).

Hemen agertzen da, argiroki esana, marxismoaren funtzezko ideia Estadua-ren eginkizun historikoaren eta bere adierazkizunaren gaietan. Estadua klaseen kontradizio elkar-ezinezko *izakeraren* produkto eta agerkatzea da. Estadua agertzen da klase kontradizio horiek leku, une eta mail berezi batean elkartu *ezin diranean,* objetiboki. Eta alderantziz: Estadua-ren ba-izanak agertzen ditu klaseen arteko kontradizioak elkar-ezinezkoak dirala.

Pundu txit garrantziko eta kardinal honen inguru hasten da, hor-hortxe, marxismoaren bihurdikatzea, eta bihurdikatze honek bi funtzesko bide jarraitzen ditu.

Alde batatik burges ideologoak eta bereziki burges-txikiak, uka ezinezko egintz historiko ertsa ta premiarengatik, bultzatuak izan diralarik aitortzea Estadua bakarrik sortzen dala, han nun klaseko kontradizioak eta klaseen borrokak izaten diranean, «xuxendu» ta orraztu dute Marx-i era honetan: Estadua klaseen bir-elkarganatzeko tresna bat dala gertatzen da. Marx-ek dionez, Estadua ezin diteke sortu eta jarrai klaseen bir-elkarganatzea izan ba ahal diteke. Irakasle ta berriketari zikoitz ta filisteorentzat —Marx-en izena ixtante guzitan ahoan daukatelarik— ondorentzen da Estadua dala hor-hortxe klaseak bir-elkartzen dituena. Marx-ek dionez, klase *menperatzeko* tresna klase bat beste batengatik *zapaltzeko* tresna, legeeman eta tinkatzen duen zapaltze honen «eraikera»-ren sortzailea da, klaseen arteko elkarjotzeak moteldurik. Politiko burges-txikien iritzian eraikera da hor-hortxe klaseen elkarganatzea eta ez klase baten zapaltzea beste batengatik. Elkarjotzeak moteltzeak esan nahi du jende horientzat bir-elkarganatzea, eta ez klase zapalduen burruka erabide batzuk kentzea zapaltzaileak lurreratzeko bidean.

Adibidez, 1917-ko erreboluzioan, Estadua-ren izakera ta eginkizunaren gaia ezartzen zanean hor-hortxe bere haunditasun oroan, bai pratiken, hau da, berealako egintzetarako *gai* bat bezela, baitare masa taldeen egintza bezela, sozial-erreboluzionario eta mentxebike guziak laister arori ziran eta oroz burges-txikien teorira, hau da, klaseen «bir-elkarganatze»-ra «Estadua-ren bidez». Zenbatu ez diteke alderdi horien politikoen erabaki ta artikuloak teori honetaz okituak. Estadua dala klase determinatu baten menperatzailezko tresna, eta klase hau *ezin da* bir-elkarganatu bere opoz-opokoakin (beraren

klase aintzindari bezela) hau gauza bat da demokrazi burges-txikiak inoiz ulertuko ez duena. Estadua-ren aurrean izaten duten jarkera, sintoma agertuenekoa da ikusteko nola gure sozial-erreboluzionario eta mentxebikeak ez diraia inolaz ere sozialistak (eta hau boltxebikeak beti agertu ta ikus-arazi dugu), demokratazale burgestxikiak baizik, kasik berriketan bakarrik sozialistak diranak.

Bestaldetik, marxismoaren «kautskiano» bihurdikatzea nahiko meatsu da. «Teorikoki» ez du ukatzen Estadua klase menperatzaile tresna bat dala, eztare klaseen arteko kontradizioak elkar-ezinezkoak dirala. Bainan goitik pasatzen du edo izkutatzen du hauxen: Estadua klaseen arteko kontradizio elkar-ezinezkoen izakera baldin bada, gizartearen *goitik* dagoen indarra baldin bada, eta *«gizarteatik gero ta gehiago aldentzen»* baldin bada, argi ikusten da klase zapalduen askatasuna ezinezkoa dala, ez bakarrik erreboluzio bortxazko edo oldartsu baten gabe, Estadua-ren Ahalmen-aren antolamena errautsi gabe, ahalmen hori klase menperatzaileak eratu duelako eta bere baitan gorputz hartu du «aldentze» hark. Beragoxeago ikusiko dugun bezela, Marx aterakizun honera iritxi zan, berez teorikoki argi, prezisio zeatzenarekin, errebgluzioaren ardurak aztartze historiko-konkreto bat eginik. Eta aterakizun hau —datozten horrialdetan ikustaraziko dugun bezela— hor-hortxe da Kautsky-k «ahaztu» ta okertu duena.

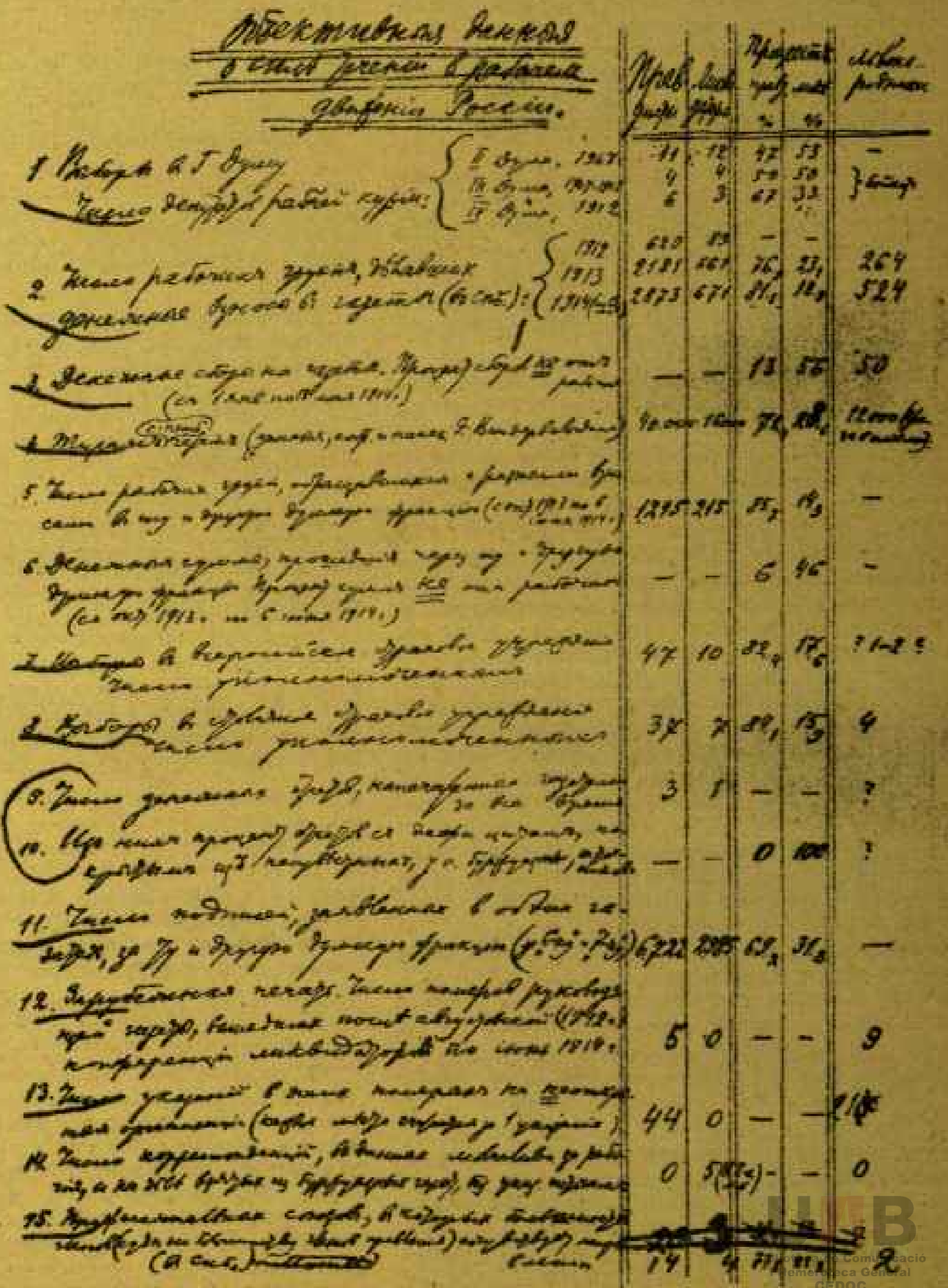

Hunat hemen LENIN-en eskuz "langilediaren indarrak zein helburutara jo behar duen" izeneko artikuluaren zati bat

IRITZI BAT

Heriotzari buruz laburki ezer izkriba ote nezakean galdezka etorri zautana aunitz mugatu daut hastapenetik; baina gehiago oraino daut ene gaia hersturatu JAKINTZA ta IDEOLOGIA-ren hegitik aritzeko manatu dautanean. Doa, ene iritzia, gaiaren zailtasuna bera argitzeko ezpere, heriotzara kondenatuak izanen diren sei horien ekintza abertzalea handitzeko.

Ezagupidea da jakintzaren joan-etorria, ideologiarena berriz gizarte-ekintza bidea da. Jakitatearen araberan neurtzen da lehena, bigarrenak sujetibotasun karga bat darama: edozein gizarte bateren baitan bizi-bizirik daudezen ageraldiak bai dira ideologia guztien mami ta zutler. Bloke-sistima bat eginaz, ideologiak zenbait imajin-mitoidei ta konzetu ager arazten bai ditu, gizarterako jokaera bat eskaintzeko hain zuzen.

Lehenari dagokionez, jakintzari alegia, heriotza materialtasun hotz batekin azaldu ohi da. Gorputza bizitzen da, ta materia denez geroz, gero ihertzen da. Txomin Peillenen artikulua zientziaz jositako etsenplu bezala har geneza; bere azken hitzak ere zientziak akuilaturik eginikako pentsaldi bat dira: «Hortara heltzean, nagozu ez ote den heriotza gauza on, bakoitzak bere aldia, bakoitzak bere lekua izan dezan, lur herstu hontan bizitzeko».

Bigarrenari zaukon bezanbatean berriz, gauzak arras zailtzen zauzkigu, zeren ideologia errepresentazio ainitzetako sistima osotu bat delako, ixtorian zehar egin ohi da. Ideologia gizartearen jokabideetan egosten da, gizartearen klase arteko interesek daramaten borrokan iragiten du, pil-pil nahas batean. Eta ideologiku den sistima osotu honen barnean heriotza ikusi nahi dugunean —zientziatik at beraz—, pentsamendu edo ideien ageraldiak sakontzera gonbidatzen gaitu. Denek dugu heriotzari buruz pentsamenduren bat, baina pentsamendu-idei hauxe beste zenbaiterekin lotu-loturik datza, zeren saltoka maltoka ez bai da pentsamendurik sortzen, atalak eta ezpalak bezalatsu baizik. Pentsamendu edo imajina guziak enbor bakan batetik moztuak dire, pentsamen bakar bateri dariote.

Ez dago, pentsamendurik pentsa-molde berezi batetik kanpo; ez dugu pentsa-bide baten barnean baizik pentsatzen ahal. Heriotzari buruz ere ukan dezakegun zenbait uste ta sineste, sustraiko pentsa-ahalmen estruktura bateri darraikio. Halatan heriotza edo beste edozein konzetu ideologikua argitzeko biderik laburrena, gure pentsamoldea bere funtsagarrizko azpi-zoruan atxemaiteko bidea litzaikegu.

Baina pentsa-moldez dukegun sistima hau ez da perritxikuen antzo sortu, eztare elorri-arantzak bezalatsu giharta, gutxiago oraino sapar-laharraren sendotasuna hartu. Aitzitik baino, ideologia-sare hau gizonok munduari lotzen gatzaizkion ikusmiraz erdiztua dadukagu. Pentsamolde osoki hau gure munduaren aitzinean gizonok zernolako bizigiroa daramagun eran halakatzen dugu... Hala dio Althusser-ek gai beroneri ari zaukonean: «La ideologia es la expresion de la relacion de los hombres a su «mundo», es decir, la unidad (sobredeterminada) de su relacion real y de su relacion imaginaria en lo que concierne a las condiciones de existencia reales de esos hombres» (1).

Gizonen arteko egoitzak —gizonen arteko har-emanak eta beste direla medio— gizon bakoitzaren baitan pentsamolde berezi bat sor arazten du; baina «relacion real» deritzaion hontaz gainera, gizon bakoitzak bere «zera» bereziarekin osotzen du pentsa-ahalmen hori: eta hauxe da «relacion imaginaria» izenaz estrukturalismo berriak atxeman duen kausa berria.

«Ustezko» har-eman berri honek garrantzi hikaragarria du ideologia xeheratze-koan, zeren gizonen arteko haremanei gizon bakoitzak bere *nahia* edo *desioa* erantsiko bai dio, pentsamoldea osatuaz. Bixtan da, ustegabean ere bakoitzari sendoagotzen joanen zaukola pentsamolde horixe; bakoitzak bere gordetzaile ala konformagaitz, bere erreformista ala iraultzaile ikusmira emango daukola gizonen arteko har-emanetik sortzen zaukon imajinari.

Eta hemen dago kakoa; material har-emanei bakoitzak eskein dezaizkon ikuspuntu pertsonal haueutan alegia. Ideologia hauxe da, ta ez beste; gizonak munduari «bizitzen» zaukonaren ondorioa. Heriotzaren imajina beraz, bizitzarenaren pare-pareko litake. Pentsa-molde bateri «biziera» bat bakarrik dario ta: nola bizitzari buruz ala heriotzari buruz.

Gure ideien gora-behera gure pentsa-molde propioaren araberan izanen dela baieztutzera heldu geradenez, ezin gindezke aurrera jarraiki munduari ta mundutiar haremanei buruz bakoitzak hartzen dugun jokaera ongi azterkatu gabe. Axular-ek «geroa ez da gure eskuten» badioke ere, guk ondo dakigu ba dela «gero» bat gure eskutan dagoena.

Gizartea aurrera doakigu, ta geroz eta garbiago dakusgu mundua gizarteak berak nahi duen bezanbatean eta berberak gura duen hainbatean izanen dela mundu. Hitz gutxitan: gizarteak ditu ixtoriaren erremaiak. Baina gizartea ez datza beti erremai horien jakinen gainean; askotan ihes egiten dauzko, gehiagotan gizartea bera karraiatzen, eta beti gizartea baldintzen. Guztiz ere, jabe izanik ala izan gabe, mundu hontan gertatzen ari den guziari gure pentsa-ahalmenak ihardespen bat eman ohi dauko. Geran egoitzan bake-bakean jarraitzearren, edota ez gerana izaitearren; dadukagun egoera zaintzearren, edo-ta, ebasten zaukularik, ez dadukaguna erdiestearren.

Idei-zoru handi honekin bi gauza egin litazke: mundua ta munduko har-emanak esplikatu, ala bestela har-eman oker horiek aldatu nahi izan. Nola konserbatzaileak ala iraultzaileak, ondo dakite «geroaren» interes ezberdin aunitz ba dagoela. Batzuek «oraingoa» betidaniko eta betirako jotzen dute. Besteek berriz, mundua alda nahi luteke «oraingoa» gerokoaren urrats bat besterik ez dela aitortuaz, urrats iragaigarria hein batean.

Honela dagoz gure munduko har-emanak. Izan ere, borrokan dire: gorde ala iraul. Har-eman hoek mogitzen dituen *interesen ezberdintasuna* da «relacion imaginaria» horrek eskua sartuko daukon estruktura objetibua. Eta esku sartze honek, pertsonal nahikunde honek, —«imaginario» eta «real» har-emanen espresio bateratu honek— ideologia baten atzerakoikeria edo bere aurrerazaletasun egin dezazke. Baina ideologia estatiku bati (demagun burges ideologia dela gaurko gure egoitza larri hau mantengatzen saiatzen den ideologia) beste ideologia dinamikoa oposatzen daukunean, zer eskubidearekin aritzen gera? Bai ote da ideologia hobeak eta kaltegarriagoak neurtzeko tresnarik? Ideologia baten kontrako eskubiderik ba ote du beste edozein batek? Zeinen izenean?

Argi da pentsa-molde baitan oinarrituaz ez legokela neholako irtenbiderik. Zeren nor ez da gaur GIZONAREN alde mintzatzen? Burges jendeak ere nehork bezain ongi dakite halako «humanista» mintzoak botatzen. «Gizatiar eskubideak» edo «askatasuna, berdintasuna, anaitasuna» lemak ere gaurdaino izan dire heien gerla-hots nagusi, nahiz eta nohiz-behinka zenbait burges filosofu biltzarretako urrikal oihuak gureganatu (2).

Pentsa-moldetan oinarritu gabe ordea (supraestruktura deritzaie) edozein ideologiaren atzerakoikeria errezki nabari dezakegu, baitare ongi epai zein hobeago denentz. Hartarako aski litzaiguke bi neurri erabili:

1. *Ideologia batek gizatiar har-emanak nola «bizitzen» eta espresatzen dituen ikus.*

«Mi método analitico no parte del hombre, sino del periodo social economicamente dado...» —Marx-ek, Kapitala, t. 3, 249 orrian—.

Neurri honek adierazten du «humanismo» kutsuko giroan dabilan ideologiak gizonaren arazo-giroa indibiduala darabilela. «Gizonaren esentzia», «gizonaren izate ezkutua» atxiki nahi ditu humanista ideologia honek. Hauxe burgeskeriaren ideologia litake, irakasten daukuen «gizatiar natura» gizonak etenik eta banaka harturik irakasten dauzkulako. Betidanik gizona bakartasunean bizi izandu balitz bezala, ta bere eskubideak gizon bakan baten errespetoa eskatzea balitz bezala!

Ideologia honentzat gizonen arteko har-emanak «askatasunean» josten dire: gizonak heien onez-onetara elkarrekin erants albazaneza. Gizonen arteko benetako lotkia ahaztu ta baztertzen du beraz; gizona lehen-lehenik gizartetsu alimalia baida, eta ez da pertsona bakana bilakatzen gizarte horren barnean ez-ezik. Gizarte hontan daudezen loturak dire, bada, gizon izaiteko lehen kondizionea, ta gizarteko lotki hoek baldintzen dituzte gizonaren arteko beste lotki guziak.

Har dezagun etsenplu bat: ASKATASUNA-ren ideologia. Kapitalist ekonomiaren liberal eskubide honeri datxekon lez, gizon bakoitza bere irabazpidearen seme da. Gizonak bere profitatzerik handirena ediren behar du. Gizon guziak dire «libre» kapitalist xede honen barnean (hau da «real» har-eman hura), baina «ustegabeko» hár-eman batekin bizkortu du aurreko hori: gizon guziak dire maila berdinean libre, langileak ere zer esanik ez, nahi duenean lan egin bai dezake ta gura duen bezanbatean lana utz. Hara hemen «zanpatuen askatasuna» burgesgoak *bizi* duen gisa.

Horregatixe estraina gizartearen legeak eta baldintzak azterkatzen baditugu, gizonen arteko har-emanak nolakoak diren jakiteko, beste bide batean sar gindezke. Ta bide honeri beste «imaginário» zera bat emon albagenio, arras ezberdin tankera bateko ideologia sor araziko genduke. Ez bai genduke gizonaren baitan oinarririk hartuko gizon hori ezagutu ta aldatzeko, gizartearen beraren ekonomia-politika-ideologia ta jakintza ekintzetan baizik (3).

Orduntxe ideologia berriak zenbait jakintzaren mailako ikuspuntu hartuko luke;; orduan bakarrik jakitatearen hegi-hegitik ariko gindezke: konturatuko ginen-ta zertan gauden ideologiaz kutsaturik eta zertan ez.

2. *Ikus ea ideologia batek munduaren esplikatze soil bat emoten duen, ala mundua trasformatuaz esplikatzen duen.*

«Nosotros vemos que la solucion de los contrarios teoricos no es posible sino en una *via práctica*, gracias a la energia práctica del hombre, y que por esta razon, su solucion, está muy lejos de ser una tarea del solo conocimiento, sino tarea de la vida; y la *filosofia* no podia resolverlo por la sencilla razon de que *no* veia en ese problema *más que una* tarea teorica». —Marx/Engels-en egitateak, t. 3, 628 orrian—.

Bigarren neurri hau aurrekoari darraikio, ta bere zimendarria arazo sakon batean datza; zein bai da, idealismo ta materialismuaren arteko gataska. Dena-dela laburki derrakegunari lotuko gira.

Orain arte aritu geradenez, garbi dago gizonaren ezagutza gizonak berak daraman bizitzak mugatua ta hesitua datzala, gizarteak darabilan ekintza materialak gizonen pentsa-moldea dakarkitelako. Pentsa-molde hau kutxa baliosoarena bezala jotzea ordea arras da faltso, zeren bizitza materialaren aldakuntzen araberan pentsa-moldea ere aldatuko bai da. Gaur ideologia estetikua izaitera iritxi den burges ideologiak sinets arazi nahi dauku bere ikuskizunarekin arazo guziak konpon litezkela: pentsamenaren BOTERE miresgarria hori (!), baina bere pentsa-moldeen oro-boteretasuna hain zuzen. Honen bidez, bizitzaren gora-behera guziak esplika omen dezazke, baitare soluzio denak emon.

Hemen dago akatsa; gure ezagutzaren legeak adimeneko ekintza soil bat direla sinestea ta sinets arazi nahia. Baina aitzitik, gu arras zihur gaude material bizitzaren ekintzak adimeneko ekintzaren izatea bera ere ikuitzen dutela, eta mundu hontako nondik-norakoa gizartearen ekintzak bakarrik esplika ta alda dezakeala. Gure pentsa-moldea ekintza aurreratzaile baten gidari ez balitz, estatiku ta ustel litake.

Halatan bada, munduko ekonomiku-gizartetsu indarren gomendio ezarriaz soil-soilik litake pentsa-molde edozein aurrerakoi ta iraultzaile izan.

Eta guzti honek heriotzaren gaiarekin ba ote du zer ikusirik? Noski baietz. Lehen argi utzi badugu heriotzari ta bizitzari datxekon imajina pentsa-molde bakar batari lotzen zaukola, orain berretu dezakegun idei bakarra zeran legoke, pentsa-molde mota aunitzetako ba daudela zihurtasun hontan alegia: eustaile, erreformista, konformagaitz eta iraultzaile.

Gure bizitzaren ekintzak dakarkigun «biziera», heriotzaren aurrean orobatsu dakarkiguke. ORAINA gizonen aldeko askatzaile ekintzetan eramanik, GEROA egiten ari gera; gure eskutan dagoen «gero» hori. Beste haruntzgo GERO harren kontra edo alde ez dut deusik erranen, neretzat pentsamendu bat ukanik ere; Jorge Oteiza-ren erranez oroit: «Yo ya no tengo más allá, mi más Allá, sino aqui, y mis relaciones religiosas con Dios y con la muerte no las dejo para luego, las vivo estéticamente aqui» (4).

GEROA ORAINAREN gisa har balezagu, hobe.

Miren EZEIZA-K.

---

(1) Pour Marx, 240 gn. orrian. Maspéro 1966.

(2) Entzun adibidez «Memorias del XIII Congreso Internacional de Filosofia», Mexicon argitu zen liburuan F. Larroyo, Schneider eta beste zenbaiten marruak. Nolaz ahantz E. Husserlenak? «Méditations cartésiennes», 4 gn. orrian. Edo Erromako filosofu Biltzar Nagusietakoi PIO XII gnk. egindakoak? L'Osservatore Romano 22-23.IX.1958.

(3) Hontaz garbi ikusi gura duenak irakur beza Althusser-en aipatu liburua, 227 gn. orritik aurrera.

(4) «Consejos a un recien muerto». Amezaga-ren liburuari OTEIZAK egiten dion gibel hitzetatik aterata.

vietnam

beneficios con la muerte

Rank in fiscal 1969	Company	Contract volume Millions of dollars
1.	Lockheed Aircraft Corp.	$2,040.
2.	General Electric Co.	1,620.
3.	General Dynamics Corp.	1,243.
4.	McDonnell Douglas Corp.	1,069.
5.	United Aircraft Corp.	997.
6.	American Telephone & Telegraph Co.	915.
7.	Ling-Temco-Vought, Inc.	914.
8.	North American Rockwell Corp.	674.
9.	Boeing Co.	654.
10.	General Motors Corp.	584.
11.	Raytheon Co.	547.
12.	Sperry Rand Corp.	468.
13.	Avco Corp.	456.
14.	Hughes Aircraft Co.	439.
15.	Westinghouse Electric Corp.	430.
16.	Textron, Inc.	428.
17.	Grumman Corp.	417.
18.	Honeywell, Inc.	406.
19.	Ford Motor Co.	396.
20.	Olin Corp.	354.
21.	Litton Industries, Inc.	317.
22.	Teledyne, Inc.	308.
23.	RCA Corp.	299.
24.	Standard Oil Co. [N.J.]	291.
25.	Martin Marietta Corp.	264.
26.	General Tire & Rubber Co.	264.
27.	International Business Machines Corp.	257.
28.	Raymond-Morrison-Knudson**	254.
29.	International Telephone & Telegraph Corp.	238.
30.	Tenneco., Inc.***	237.
31.	E.I. du Pont de Nemours & Co.	212.
32.	FMC Corp	196.
33.	Norris Industries, Inc.	188.
34.	Bendix Corp.	184.
35.	Hercules, Inc.	180.
36.	Northrop Corp.	179.
37.	Uniroyal, Inc.	174.
38.	TRW, Inc.	170.
39.	Pan American World Airways, Inc.	167.
40.	Asiatic Patroleum Corp.	156.
41.	Mobil Oil Corp.	152.
42.	Standard Oil Co. [Calif.]	149.
43.	Fairchild Hiller Corp.	149.
44.	Collins Radio Co.	146.
45.	Kaiser Industries Corp.	142.
46.	General Telephone & Electronics Corp.	140.
47.	Day & Zimmerman, Inc.	138.
48.	Texas Instruments, Inc.	132.
49.	Federal Cartridge Corp.	132.
50.	Magnavox Co.	130.

UAB Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General

Rank in fiscal 1968	Date of Stockholders' Meeting	Where
2	No information	No information
3	April 22	Minneapolis, Minn.
1	April 29*	No information
5	No information	No information
4	April 14	East Hartford, Conn.
6	April 15	Cleveland, Ohio
8	No information	No information
9	No information	No information
7	April 27	Seattle, Wash.
10	May 22	Detroit, Mich.
15	May 27	Lexington, Mass.
16	July 28	No information
12	April 9	San Diego, Calif.
24	No information	No information
27	April 1	Ft. Lauderdale, Fla.*
13	No information	No information
11	May 18	Bethpage, N.Y.
20	April 28	Minneapolis, Minn.
19	No information	No information
21	April 30	Stamford, Conn.
14	Dec. 5	Beverly Hills, Calif.
67	No information	No information
26	May 5	New York City, N.Y.
25	May 13	Chicago, Ill.
17	April 23	New York City, N.Y.
28	First week in February*	Akron, Ohio
30	No information	No information
35	No information	No information
29	May 19	Houston, Tex.
—	April 10	Houston, Tex.
38	April 13	Wilmington, Del.
33	No information	No information
45	No information	No information
31	Feb. 26	Southfield, Mich.
37	March 17	Wilmington, Del.
22	No information	No information
42	April 21	No information
52	No information	No information
32	May 6	No information
49	November	No information
51	May 19	New York City, N.Y.
44	No information	No information
56	April 22	Germantown, Md.
47	December*	Cedar Rapids, Iowa
18	May 6	Oakland, Calif.
41	April 15	Tampa, Fla.
40	No information	No information
39	No information	No information
82	No information	No information
55	May 6	Ft. Wayne, Ind.

Por todos es sabido que la razón de ser del capitalismo se llama beneficios. Y que, por esta razón, las guerras de agresión, las guerras imperialistas tienen la misma razón de existir: perpetuar el capitalismo y, consecuentemente, los beneficios.

Las cifras hasta aquí reproducidas han sido recogidas de un periodico de la nueva izquierda de los EEUU, THE GUARDIAN. SE TRATA DE LA RELACION DE LAS 50 EMPRESAS YANKIS QUE MAS ALTOS (más importantes en millones de dólares) CONTRATOS HAN FIRMADO EN EL EJERCCIO de 1969 CON EL DEPARTAMENTO DE ESTADO.

Como se ve "la defensa del mundo libre" se lleva muy bien con los buenos y, sobre todo, sustanciosos, negocios.
En un próximo SAIOAK aportaremos datos sobre la implantación de algunas de estas empresas en Euskadi. Porque luchar contra ellas, es luchar al lado de

UAB Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General

PARETAREN KONTRA

MIKEL LASA-K EUSKERATUA

"LE MUR" J.P. SARTRE

Gela xuri haundi batera bultzatu ginduzten; argiak keinu arazten zidan, begitan minberatuaz. Berehala mahain bat ikusi nuen, lau gizonezko bere atzean; paisanozko zenbait gizon paper batzuk ikusmiratzen. Beste presoak gelaren buruan pilatuak zituzten, eta guk gela guzia pasatu behar heiekin alkartzekotan. Batzuk ezagunak nituen, beste zenbait berriz atzerritar, ene iduriko. Nere aurreko biak, buruhezur borobil eta bile argidunak ziren, alkarren tankera handia zuten: Frantziatarrak, iduriz. Gazteena, ahal egin guzian galtzak bere lekuan jarri ezinik; ez zegoen lasai.

Hiru ordu paseak iraun zuen egoitza honek; amorru bizitan nintzen, huts nuen burua, baina gela ongi berotua zen eta atsegin aurkitzen nintzen: zeren hogeita lau orduz gero, gure hotz-ikara kendu ezinik egonak bai ginen. Bata bestearen ondoren pasa arazten zituzten presoak mahainaren aurretik. Lau gizonezkoek izena ta ogibidea eskatzen zizkieten. Gehienetan horrela zen, baina batzutan beste zenbait puntu ere ukuitzen zuten: «Munizioen sabotatzen zinan zeu noski?» Edo: «Nun eta zertan aritu zinan goiz hartan?» Baina ez zuten erantzunik entzuten, itxuraz behinepein: ixildu ta aurrera begiratu ondoren, idazten hasten ziren. Brigada Internazionalekoa ote zen galdatu zioten Tom-eri: Tom-ek ez zuen ukatzerik, zeren eta bere paperak gainean atxeman zizkioten. Joan-i ez zioten fitsik galdatu, bera kizena eman ondoren ordea, luzez idatzi zuten.

— Nere anai Jose da anarkista, zion Joan-ek. Ondo dakizute bera ez dagoela hemen. Nik inungo erakunderekin ez dut har-emanik; ez dut sekulan politikarik egin.

Ez zioten erantzun. Joan-ek berriz:

— Ez dut fitsik egin. Nik ez dut besterenik pagatu nahi.

Ezpainak dardaraz zituen. Zaindari batek ixil arazi ta berekin eraman zuen. Gero nere txanda zetorren:

— Pablo Ibbieta al da zure izena?
— Baietz ihardetsi nuen.

Papera begiratu ondoren, hark:

— Nun da Ramon Gris?
— Ez dakit.
— Hilaren seitik hemeretzira zure etxean gorde izana duzu?
— Ez.

Idazten hasi ziren, bitartean zaindariek heldu ta eraman ninduten. Pasilloan Tom eta Joan guardia biren artean zai. Alkarrekin abiatu ginen. Zaindari bati deitu zion Tom-ek:

— Aizu!
— Zer behar duk? esan zuen zaindariak.
— Interrogatorioa ala juizioa zen hau?
— Juizioa huan, erantzun zion.
— Zer egin behar dute gurekin?

Guardiak moztu zuen:

— Zeldetara eramango zaizute erabakia.

Zeldatzat egiten zuen gela ospital bateko bodega azpia zen. Hango haizearen joan-etorriak hotza zekarkigun. Bezperako gau guziaz hotzikaratuak egon ginen eta egunez ere ez askoz hobeago. Artzapezpikuaren etxean egindako zelda batetan igaroak nituen aurreko bost egunak. Erdi-aroko kalabozo bat zirudin: jendetza haundia zen preso, baina toki gutxi; bost axol nun presoak sar. Nere kalabozoz ez nintzen kexu: ez bai nuen hotzik, baina bakar-bakarrik nintzen; hau luzarora kexagarriagoa da. Gela hontan berriz, lagunak ba nituen. Joan-ek ez zuen hitzik ere egiten, beldurturik zegoen eta gainera haur bat besterik ez zen iritziren bat emateko. Hitzlari bikaina zen Tom eta gazteleraz oso ondo mintzatzen zen.

Ospital azpi hartan lau aulki zahar ta exer-leku luze bat ba zeuden. Sar arazi ginduztenean, exeri ta ixilik geratu ginen. Gero Tom-ek:

— Izorratuak gaituk.
— Hirekin natxiok, esan nion baina ene ustez gazte hau libro utziko ditek.
— Fitsik ez ditek honen kontra, esan zuen Tom-ek. Militante baten anaia izatea, hori duk guzia.

Joan-i so ari nintzaion: ez nekien ulertu zuenentz.

Tom-ek berriz:

— Ba al dakik Zaragoza-n nola hiltzen dituzten? Presoak kamiñoan luzez jarri ta kamioia pasatu ohi ditek gainetik. Marrokotar desertore batek esana duk. Muniziorik ez omen ditek honela gastatzen.
— Gasolinaren ekonomiarik ez ditek honela behintzat egingo, esan nuen.

Hasarre nintzen Tom-ekin. Ez zuen ezertarako hori esan beharrik.

— Ofizial batzuk ba omen zeudek kamiñoa zaintzen, eskuak patrika barnean eta zigarretak erretzen, paseatuaz. Uste al duk hiltzen dituztela? ez dik axolik. Karraxi bizitan edukitzen omen dizkitek. Batzutan ordu bete osotan. Marrokotarrak zionez, bota-kalea etorri omen zitzaioan lehenengo aldiz hau ikustean.
— Ez diat horrelakorik hemen ba denik sinesten, esan nion. Munizio falta ikaragarriren bat baditek behinepein.

Lau zulo txiki ta sapaiko zulo borobil batetik egunaren izpia sartzen zitzaigun. Zulo honek zerura ematen zuen. Zulo borobil hau gehienetan hitsia zen, ikatza botatzeko egina nunbait. Zuloaren pare-parean hauts pila haundi bat; ospitala berotzeko hautatua zen gela hura, baina gerla hasterakoan, gaixo guztiak handik eramanik, hantxe zegoen ikatza ezertarako gai ez zelarik. Euriz bustia zen ikatza, zeren eta zuloa histea ahaztu egin zitzaien nunbait.

Tom hotzikaraz hasi zen:

— Jainko alu madarikatua, hotzikara nauk, zion, komeria hau berriro ere hasi duk.

Jaikitu ta jinasiari ekin zion. Ekinaldi bakoitzetan alkandora idekitzen zitzaion bular xuri iletxua agiriaz. Oinak aidean, gorpizen antzera mogitzen zituela, bizkarraren gainean jarri zen: bere gorpuz haundian, hotzikararen dardaizua nabari zen. Indartsua zen, baina gizenegia. Gurina puska bat berain xamur zen gorputz hartan bala batzuk edo baionetaren punta zenbait berehala sartuko zirela

UAB Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General

gogoratu zitzaidan. Argala izan balitz ordea ez zidan itxura berdinik egingo.

Ez nintzen hotz, baina bizkarra ta besoak sentigaitz zitzaizkidan. Noizean behin zerbaiten faltan ote nintzen kezkatzen hasia nintzen, eta txamarra bila hasita, berehala ohartu nintzen ez zidatela txamarrik bihurtu. Penagarria. Gure jantziak oro soldaduentzat kendu zizkiguten, gaixoen atorra ta arpillerazko praka zabal zahar hutsetan utziak ginen. Une baten buruan, Tom altzatu ta ene alboan jarririk, aho beterikako arnasaz genduan.

— Beroturik al hago?

— Sandios, ez. Itto larri natxiok.

Arratseko zortziak izango ziran, falangista biren erdian komandantea barneratu zitzaigunean. Orri bat zuen eskutan. Zaindariari galdatu zion:

— Nola deritzaie hiru hauei?

— Steinbock, Ibbieta ta Mirbal, ihardetsi zion zaindariak.

Betaurrekoak jarri ondoren, lista begiratuaz:

— Steinbock... Steinbock... Hemen dut. Hiltzera kondenatua zera. Bihar goizean fusilatua izango zera.

Berriro lista begiratuaz:

— Beste biak berdin, jardun zen.

— Ez, ez da posible, esan zuan Joan-ek. Ez ni.

Komandanteak, harriturik, so egin zion:

— Nola zera izenaz?

— Joan Mirbal, erantzun zion.

— Ba, zure izena ere hemen dago. Kondenatua zaude zu ere.

— Nik ez dut fitsik egin.

Bizkarraz keinu egin eta Tom eta biboi beha, komandanteak esan zigun:

— Zuek Euskaldunak zerate.

— Hemen euskaldunik ez dago.

Haserretu egin zen.

— Hiru Euskaldun ba zeudela esan didate. Heien atzetik korrika ibiltzeko astirik ez dut. Ez duzute, beraz, apaizik edo beharko?

Ez genion erantzun ere. Hark orduan:

— Belgatar sendagile bat hemen izango duzute berehala. Ba du zuekin gaua pasatzeko baimena.

Militar agurra egin ondoren, kanporatu zen.

— Zer esaten nian?, zion Tom-ek. Alferrik ari gaituk.

— Bai, esan nion, kolpe ederra gazte honentzat.

Hau hobe-beharrez esaten nuen, baina gaztea ez nuen begiko. Fina ta beldurtiaren aurpegia zuen, sofrimenak aldaturik zedukan nunbait. Hiru egun lehenago, haur pretenziosa bat besterik ez zen, gustagarria beraz: baina atso zahar baten aurpegia bilakatu zitzaion, eta ez zela berriro gazte izatera sekulan iritxiko pentsatu nuen, askatasuna ematen ziotelarik ere. Hobeago zitzaidan, bada, errukitsu ager banintzaion, baina hori nazkagarri zitzaidan, areago beldurgarri. Denboraldi bat zeramakian ixil; xuri-xuri zegoen: aurpegia ta eskuak xuri zituen. Exeri ta begi borobilekin lurrari begiratzen zion. Arima oneko Tom hura, besotik heldu nahiean hurbildu egin zitzaion, asmo onenez hurbildu, muturka egin zion baina gazteak.

— Utz zak, esan nion ahopean, ez al dakusk dardaraz dagoela?

Gogo txarrez obeditu zidan Tom-ek, gaztea lasaitu nahiean bait zebillen; besterengatik zerbait eginaz, bere buru propioaz nola ahaztuko ari bait zen, honela denbora laburtuko zuelakoan. Hau ez nuen gogoko: nik ere sekulan ez nuen heriotzaz pentsatu, zeren eta hortarat ez ninduten sekulan behartu, orain ordea, ezina genduen hortaz ez beste axolatzea.

Tom hizketan hasi zen.

— Inor hil al duk hik? galde egin zidan.

Ez nion erantzun. Dagonilaz geroz sei gizon hil zituela aitortu zidan; baina ez zen gure egoeraz konturatzen, nahi ere. Neu ere ezin nintzan oraindik zuzendu, asko sofritzen ote zuen galdatu nahi nion nere buruari; balaz pentsatzearekin batean, gorputz guztira heien berotasuna zetorkidan. Bestalde zen ordea benetako galdera; halere lasai nengoen: gau guzia genduen heriotza ulertzeko. Tom ixildua zen unetxo bat zuelarik, zeharka begiratu nion eta xuri-xuri zegoela ikusi nuen, farregarri eta mixerable. «Komeria hasia duk» pentsatu nuen. Gaua sartua zen, argi mota batzuk besterik ez zulotik behera, zeru arpiko ikatz pila hark mota beltz ttipino bat erakusten zuen; zulotik izar bat ikusten nuen; gaua garbi ta hotz izango zen agian.

Atea ideki ta zaindari bi sartu ziren. Jantziz, belgatarra zen heien atzetik sartu zen gizona, kirru bat. Agurtu ginduen:

«Sendagile nauzute, esan zigun. Azken gau txar hau zuen artean igarotzeko baimena ba dut».

Abots gozo ta ederrekoa zen. Esan nion:

— Zer egitera zatoz?

— Zuen mende nauzute. Ahal dudan guziaz saiatuko naiz zuen azken ordu hauek alaiago izan ditezen.

— Zer dela-ta etorri zera guregana? Beste presorik ez al dago? Ospitala beten duzu.

— Hona bidali naute, ihardetsi zuen itxura lasaiz.

«Erre nahiko duzute, ala? eraso zuen laisterka batean. Purukin batera zigarreturik ere ekarri dut».

Zigarretak eta puruk eskaini zizkigun, baina ez genion bat ere hartu. Ez zegoen lasai, begietara behaz ninduelako. Esan nion:

— Zu ez zaitugu urrikal etorria. Gainera ezagutzen zaitut. Faxista batzukin alkartuta zinen patioan, ni preso altxa ninduten egun bertan.

Jarraitzera ninjoan, baina ustegabeko zerbait gertatu ta ixildu egin nintzen: jadanik sendagilearen gure artean egoteak ez zidan axol ixpirik ere ematen. Gizon batekin sartu naizenean, ez diot horren lasai uzten, normalki behintzat. Orduan, halere, mintzatzea bera alferrikakoa zeritzaidan; bizkarra higitu ondoren, ez nion gehiago begiratu. Geroxeago burua jaso ta ikusi nuen, harriturik begiratzen zidala. Zaindariak lasto pila batean exerrik zeuden. Pedro, argal luze hura, behatzak mugitzen ari zen, besteak, loak har ez zezan, aldian behin burua higitzen zuen.

— Argia pizterik nahi al duzu? esan zion Pedro-k sendagileari. Buruarekin baietz egin zion: zura bezain makala zela pentsatu nuen, halere ez zeukan gizon txarren trazarik. Bere begi urdin hotz haiek ikustekoan irudimenik ez zuela, zeritzaidan. Pedro irten eta petroleozko argi batekin batera sartu zen, aulkiaren ertz batean ibeni zuen argia. Ez zuen argitasun sakonik ematen, bateza baino hobeago zen ordea; bezpera guzian ilhuntasunean ukan ginduzten. Argiak golean egiten zuen horobilari begiratuaz nengoen. Harriturik nintzen. Gero altxa orduko, goiko figurek alde egin zuten eta kezka haundiaz zamaturik kausitu nintzen. Ez zen hiltzearen kezka, eztare beldurra: konprenigaitzaren haunditasuna! Belarrondoak sutan eta min.

Jira ta bi lagunei begiratu nién. Tom-ek burua esku artean zeukan; bere lepogain grasatsu xuria besterik ez zuen bixtan. Galduena Joan zegoen, ahoa ideki-idekirik eta sudurzuloak dardaran. Sendagilea inguratu zitzaion eta bere eskua, laguntzeko asmoz, bizkar gainean jarri zion; halere gaztearen begiak hotz jarraitu. Gero Belgatarraren eskua, besotik behera, maltzurki, jesten ikusi nuen. Joan-ek ez zuen arreta haundirik jartzen. Eskumuturra hiru behatz artean hartu zion; ezertan erreparatzen ez balu bezala, Belgatarra zedozertxo bat gibelatu egin zen, neri bizkarra nola eman asmatu ezinean. Baina nik, gorputza atzera-

UAB Biblioteca de Comunicació CEDOC

turik, erlojuari begiratzen ikusi nuen; gaztearen eskumuturra ez zuen uzten, eta hormaren kontra ibenirik, idatzi beharreko zerbait bururatu zitzaiolarik, sakeletik libreta atera ta lerro batzuk idatzi zituen. «Urde hori, nion su-ta-ke nerekiko, niregana etor bahintz, zartada ederra hartu behar hukek mutur zikin hortan». Baina ez zen etorri. Neri so ari zitzaidan, nik ere burua altxatu ta aurpegira begiratu nion. Maltzur abotsaz esan zidan:

— Ez al deritzkiozu, hotz haundia dagoela hemen?

Ba zirudin hotz zela bera ere; behiatzat mora-mora zen.

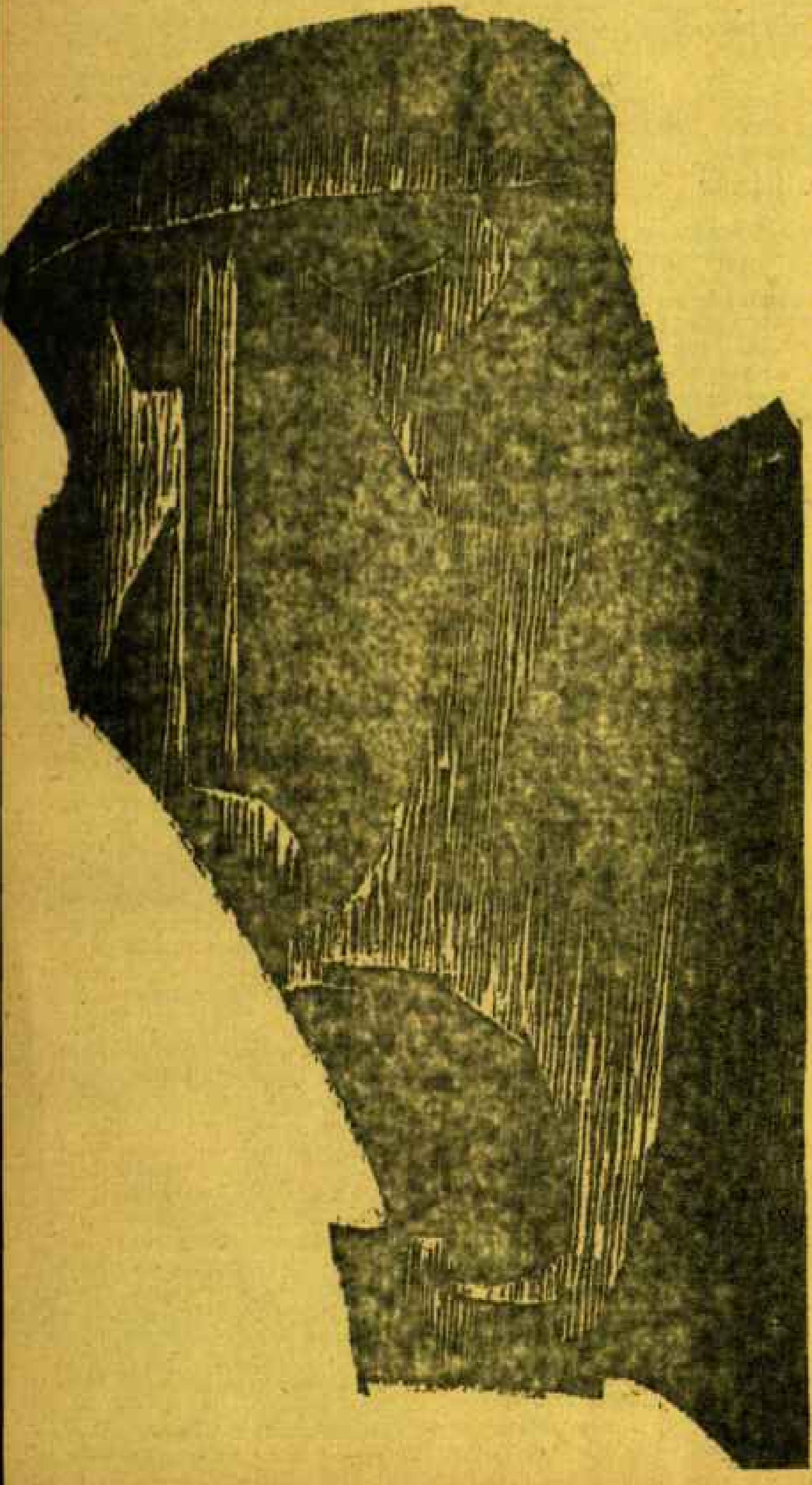

— Ez naiz hotz, erantzun nion.

Begirada gogorrak botatzen zizkidan. Amen fite batean konpreni nuen zergaitik, eta eskuak aurpegira eraman nituen: izerdiz busti-bustia nintzen. Nahiz negu gorri ta aizetsu izan, zu-elo hartan izerditan nengoen.

Alkandora ere bustita nuela konturatu nintzen, izerditu ileak behatzez pasatzearekin batera, gainera alkandora gorputzari itsatsirik nuen: Ordu bete guttienez neraman izerditan, eta hanarteraino ez nintzan ohartu. Belgatar alu hura konturatu zen ordea, ene aurpegitik behera ikusiak zituen izerdi tantoak; izugarri egoitza beldurgarria zela honen kausa, pentsatu nuen; bera berriz, hotz hotz zegoelako ,tajuzko gizon ta harro nabari zen. Aurpegia hamar mila pusketetan xehatuko nion; gogo bizia ba neukan, baina lehen keinua egin nion bezain prest, lotsa ta hamorru guzia joan zitzaizkidan. Axola gabe, aulkian erori nintzen.

Lepoa besterik ez nuen muki-zapiz legortu, zeren eta ez zitzaidan batere gustagarri lepogainera zentozkidan tantoak senditzea. Legortzeari berari ere berehala utzi nion, alferrik bait zen: izarditan patz neukan zapia ta ni, oraindik, izerditan. Ipurdiak berak ere izardia botatzen zuen; nere praka bustiak aulkiari lotu zintzaizkion.

Ustekabez, Joan mintzatu zen.

— Sendagile al zera?

— Bai, ihardetsi zion Belgatarrak.

— Bai al dakizu luzez sofritzen... ote den?

— Noiz? A... ez, ez, esan zion sasi-aitaren abotsaz.

Konsulta garestiko gaixoren bat indartzen ote zebilen zirudin.

— Baina nik... entzuna dut... maiz bi bider bota beharrean aurkitzen direla...

— Batzutan bai, esan zuen Belgaturrak, burua makurtuaz, Gerta liteke, bai, lehenengo kolpez bizitzaren funtsa ez arrapatzea.

— Berriro kargatu ta bota beharrean daude orduan?

Zer erantzun pentsatuz gero, abots ilhunean esan zion:

— Horrek bere denbora behar du, bai.

Sofritzearen beldur zen gaztea, ez zuen sofrimenduan baizik pentsatzen: ez da harritzeko gauza bere adina gaztetan. Nik ez nuen hontaz gehiegi pentsatzen, izardia arazten zidana ez zen sofrimenduaren beldurra, ez.

Tom-ek gorrotoz jositako begirada bota zidan, altxatu ta hauts pilara joan nintzenean: oinetakoekin ateratzen nituen hotsak hamorru bizitan

UAB Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General CEDOC

jartzen zuten. Nere buruari galdatzen nion, ea bere itxura bezain beldurtia nerea ere ote zen: bera ere izerditan zegoela ohartu nintzen. Zerua eder zen; argi ixpirik ere ez zen zulo hartatik sartzen; burua poxin bat jiratu besterik ez nuen Artza haundia ikusteko. Guztiz ere, hanarterainoko gauza berdina ez zen: eranegun ere artzapezpikuaren etxe azpiko kalabozotik zeru pusketa bat ikusten nuen, eta ordu bakoitzak gauza berri bat zekarkidan burura. Goizargi urdinean, Atlantico-ko hondartzaz amesten nuen; eguarditan, eguzkiari so eginaz, azeitunak eta antxoa-banderillak hartzen nitven Sevilla-ko taberna batetaz gogoratzen nintzen; arratsetan, itzalean nengoalarik, hondartzaren erdi bat eguzki ta beste erdia itzal zirela bururatzen zitzaidan: triste zen lurra zeru goian ikusi behar hori. Orain berriz, nahi bezain luzez, zerura begira nezakean, baina ezer ikusi ez. Horrela nahiago nuen. Berriro Tom-en alboan exeri nintzen. Une luze bat iragan genduen.

Abots ixilez, berriro mintzatzen hasi zen Tom. Beharturik zegoen hitz egitera, alderantziz ezin bait zuen bere pentsamenarik ezagutu. Nirekin mintzo zela uste dut, baina ez zidan begiratzen ere. Zihurki beldur zen ni horrela, xuri ta izerditan pats, ikustean: bat bestearen ispilu ginen. Belgatarrari so ari zen, bera bait zen biziko zen bakarra.

— Ulertzen al duk? galde egin zidan. Nik ez diat deus konprenitzen ahal.

Ixilka, ni ere mintzatzeari lotu nintzaion. Belgatarri zorrotz begiratzen nion.

— Zer, zer duk gertatzen?

— Konprenigaitz dan zertxobait gerta bide zaiguk.

Usain arraroa zen Tom-en inguruan. Usainarentzat sekulan baino erneago ote nintzen zeritzaidan. Irri egin nuen:

— Konturatuko haiz beranduago.

— Hau ez zegok garbi, esan zuen buru gogor. Lasai egon nahi nikek, hortarako jakin beharko... gutxienez... Entzun ezak! Patiora eramango gaituztek; zenbait soldadu xutituko duk gure aurrean. Zenbait izango dituk?

— Behar bada bost, behar bada zortzi. Gehiago ez, noski.

— Hori duk. Zortzi izango dituk. Karraxiz aginduko zietek: «Apunten». Nere aurrean, neri beha, zortzi fusil ba dakustiat. PARETAREN KONTRA naizelakoan, nere indar guztiaz horma bultzatuko diat, barnera sar ote nindekean agian; honek eutsiko natxiok, ametsetan gertatzen zaidakan bezala. Hau guzia pentsatzen diat. Jakingo bahukek nola pentsatzen dudan hori guzia!

— Aski duk, motel, nik ere berdin pentsatzen diat.

— Zinetan mingarri izan behar dik. Begietara ta ahora apuntatzen omen ditek, itxurarik gabe edo utz gaitzaten, esan zidan intentzio txarrez. Ordu bete duela senditzen dizkiat zauriak; lepoa ta burua minduta zeuzkeat. Hau benetako mina baino okerrago duk: bihurko mina duk. Eta gero, zer?

Esan nahi zuena arras ongi konprenitzen nuen, halere ez-entzuna egin nuen. Ni ere mindurik nintzen, zauri txikiek dagiten antzeko minak nituen... Ezin nuen gehiago, bera bezala nintzen, baina ez nion inportantziarik ematen.

— Gero, esan nion hamorrazirik, karraxi egingo duk lehoinaren karraxkaren antzo.

Bere kolkorako hitzak esaten hasi zen: ta Belgatarri so ta so. Iduriz, honek ez zuen entzuteko gogorik. Ongi nekien zertarat etorria genduen; gure pentsamenak ez zitzaizkion axolezko; soil-soilik gure gorputzak ikustera etorria zen, bizirik ari ziren gure gorputzok ikustera.

— Amets txarretan bezala gertatzen ari zaidak, esan zuen Tom-ek. Zerbait pentsatu beharra ba diagu, erdiets dugulakoan ordea, den-denak irrist egin ohi dik; dena joan-etorri huts bat besterik ez duk. Buruari galdatzen zioat: gero ez duk deus gehiago izango. Baina honen esannahia ezin diat ulertu. Konprenitu dudalakoan... dena erortzen zaidak berriro; minataz, balataz, tirotaz hasten nauk pentsatzen. Baieztzen diat materialista naizela; ez nauk erotua, ez. Baina ongi ez doan zerbait ba zegok. Nere gorputza hilik dakustiat: hau ikustea ez duk zaila, baina Ni nauk hau dakusdana; Ni nauk, nere begiez, hau dakusdana. Beharrezko zaidak pentsatzen hasten... fitsik gehiago ez dudala ikusterik izango, gehiagorik ez dudala ulertuko, eta... munduak aurrera egingo duela besteentzat. Hau pentsatzeko jaioa ez duk inor, Pablo. Sinets dezakek: gau oso bat ibilia nauk hau guzia pentsatzen, zerbaiteren zai nengokan. Den-dena ohartu gabe etorriko zaiguk, Pablo, eta ezin preparatzerik izango diagu...

— Betikoa, esan nion, nahi al duk apez bat eska dezadan?

Ez zuen ihardetsi. Igarletzari maizegi beltzen zitzaiola garbi nekusan, baitare zurikeriaz deitzen zidala: «Pablo!» Hauxe ez nuen gogoko; dirudienez Irlandatar guziak berdin dire. Pix usaina zeukala nabaritu nuen. Ez nuen Tom maite, ta ez dakit ze arrazoirengatik, alkarrekin hil behar bagindutzen ere, zergatik Tom maiteagotu behar nuen. Honen lekuan beste batzuk balende, ez litzaidake berdin gertatuko, Ramon Gris balego adibidez. Baina Tom eta Joan-en artean bakarti aurkitzen nintzen. Halere honela nahiago nuen: Ramon-ekin batera maitasunez urtu egingo bait nintzen. Orain oso gogor nintzen eta gogorki nahi nuen aurrera jarrai.

Tom hitzak xehatzen jarraitu zen, ezertarako axolik gabeko itxuran. Ezertan pentsa ez zezan, ari zen zihur hitzetik hortzera mintzatzen. Egundainoko pix usaina zeriola zegoen, prostata-gaixo zaharren antzera. Ba nekien bera esaten ari zen guzia neuk esan nezakela aho-batez: hiltze hura ez zen egunerokoa, ta hil behar nindutelako, ezer ez zitzaidan egunerokoo gauza iduritzen; ez hauts hura, ez aulkia, eztare Pedro zaindariaren aho zikina. Bakarrik Tom-ek zerason gauza berdinetik begiratu nahi nuen. Ba nekien ordea bost minutuko gorabehera ez-ezik, gauza berdinak pentsatuko nituzkeala. Gauza zehar, aldi berean izardituko, ta halaber dardara berdinak egingo nituela ba nekian. Zeharka begiratu nion eta lehenengoz iduritu zitzaidan arrotz bat zela: bere figuran heriotza bera zeraman. Eri nintzen nere haundikeria baitan: hogei ta lau orduz alkarri entzun eta so egin ondoren, garbi ikusi nuen ez genduela ezer komunki. Anai bixkiren antza genduen, heriotza berdinara alkarrekin ginjoaztelako. Ezertan erreparatu gabe, Tom-ek eskua hartu zidan:

— Pablo, nere buruari galdatzen zioat... galde egiten... gizona desegiten denentz. Eskua librotu ondoren, nik:

— Nazkagarri hori, begira hakiok hire ankarteari.

Anka artean potzu bat zeukan egina, eta prakatatik tanto batzuk zeriola zegoen.

— Zer duk hau? zertan ari nauk? esan zuen lotsaturik.

— Pixa egin duk praketara, esan nion.

— Ez duk egia, nik ez diat horiakorik egiten, ez diat fitsik somatzen.

Belgatarra inguraturik genuen eta maltzurkeriaz galdatu zuen:

— Gaixorik al zaude?.

Tom-ek ez zion erantzun. Ezer esan gabe, Belgatarra potzura so.

— Zer denik ere ez dakit, zion Tom-ek harrotuta. Ez naiz beldur. Zin dagizut ez naizela ezertarako beldur.

Belgatarrak ez zion ihardetsi. Tom altxatu ta pix egitera erize batera

Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General

joan zen. Praketa lotuaz gureganatu zitzaigun; txintik ere egin gabe exeri zen. Belgatarra zerbait idazten ari zen.

Guztiok berari begira ginen, bizidun bat bait zen, bizi baten mogitzeak zituen, bizi baten kezkak; kalabozo hartan, bizidun batek behar duen bezala, dardaraz zegoen; ondo jandako baten tankera zuen. Guk gorputza ere apenas senditzen genduen —modu berdinean behintzat. Galtzak ankaren kontra ote nituen nahi nuen senditu, baina mugitzea ez nintzen ausartu. Bere gorputzaren nagusi ikusi genduan, belaunaren gainean, Belgatarra, —hark, biharamonean ere, pentsatzen jarrai zitekean. Gu berriz, odol gabeko hiru itzalak hantxe ginen; berari beha ta banpiroen antzo bere bizitzatik zupatu nahi genduen.

Azkenik Joan-en albora inguratu zen. Bere ofizioak ala bere errukiak bultzaturik, ferekatzen ote zion lepogaina? Baldin errukiz, gau guziko lehen aldia zuen. Joan-en burua ta lepoa laztantzen zituen. Gazteak utzi egiten zion, baina berehala eskua hartu ta zentzurik gabezo erreparada bota zion. Bere bi esku artean Belgatarrena zeukan; atsegin ixpirik ez zuten bi esku-mutur haiek. Hurbiltzen ari zitzaigunaz ez nintzen kexatzen, Tom ere ezetz uste dut: Belgatarrek berriz sua besterik ez zekusan, aitazalekeriaren iriparra zuen. Unetxo bat iraganik, Joan-ek bere beso gorritsua abora eraman zuen, ozk egiteko asmotan nunbait. Belgatarra hikaraturik zegoen eta gaztea bultzatuaz, paretaraino ihes egin zuen. Handik ari zitzaigun begira, guztiz hikaraturik; beretarikoak ez ginela konprenituko ote zuen?. Irriz hasi nintzen onez-onetara, ta zaindari bat harrituta neukan. Bestea erdi lotan zetzan, bere begi xuri haundiak zabalik.

Akitua nintzen, lasaitasuna gorde ezinik. Ez nuen goizargitzean etorriko zitzaidanaz pentsatu nahi ordea. Honek ez zuen poesiaren itxurarik, hitzak eta hutsa besterik ez nituen ikusten. Ahal egin guzia egin arren, neri begira fusilak ikusten nituen. Hogei hider guttienik nere heriotza bizi izandu dut; ene ustez ez nuen horlako beharrik: minutu luze batean loak hartu ninduela derizkiot. PARETAREN KONTRA jarri ninduten, borroka gogorra egin nien... barkamena eskatzen nien...

Abots ozenkiko ametsetan ibili ote nintzen, beldurrez esnatu nintzen, eta segiduan Belgatarri begiratu nion. Hau ez zen ezertaz ohartu, zeren eta bigotea txukuntzen topatu nuen. Nahi izanik, lo gehiago egingo nuela uste dut: berrogei ta zortzi ordu lorik egin gabe egon ondoren, nekatua nintzen. Ez nuen neholaz ere bi orduko bizitza labur hura galdu nahi: goizargitzean zaindariak etortzerakoan logurez jota eramango ninduteke, ta nik «UF» ez-ezik, txintik ere ez nieke egingo; hau ez nuen neholaz nahi ordea, ez nuen nahi alimalia baten antzera hil nazaten, konprenitzeko borondate haundi bat besterik ez nintzen. Guztiz ere, amets txarren beldur nintzen. Jaikiaz, hemendik haruntz paseatzen hasi nintzen, ea ideiaz aldatzerik bai ote nuen; iragan nuen bizitzaz gogoratu nintzen. Gauza multzo bat bururatzen zitzaidan. Tartean ona ta txarra ba zegoen-behintzat anarteraino honela deitzen nituen. Ba zen zenbait gizon eta ixtori. Novillero batetaz gogoratu nintzen; Ramon Gris-en aurpegiaz ere bai. Buruan ba nituen ixtoria batzuk: 1926 gn. urtean, hiru hilabetez lanik egin gabe, nola gosez hiltzeko zorian egondu nintzen. Nola Granada-ko banku gainetan pasatzen nituen gau batzuk: hiru egunez jan gabe ta ez nuen hil nahi. Honek parregura zekarkidan orain. Zenbait laisterkada ez ote nuen egin zorionaren atzetik, emaztekien eta askatasunaren atzetik! Zertarako korri? España askatu nahi nuen. Pi y Margal ohoretsu zitzaidan, anarkista mugidari lotua nintzen, jendetzaren aurrean mintzatzen nintzen: den-dena arrunt serioski hartu nuen, betirako izango banintzake bezala, heriotzgaitz alegia.

Orain, bizitza guzia nere eskutan zegoelakoan nintzen, eta pentsatzen: «Guzia gezur haundi ta ustel bat besterik ez duk» Bizitzak ez zuen txintik ere balio, zeren finitua bai zen. Nere buruari galdatzen nion nola emaztekien atzetik korritu izan nindekean: honela hil behar nuela jakin izan banu, ez nuen behatz txikienik mogitu izanduko. Bizitza hitsia nuen, herts eta huts; zaku baten antzera, baina barnean zegoen guzia landu gabe zetzan. Nere bizitza epaitzea pentsatu nuen. Hau da, bizitza eder dala esan gura nuen. Juiziorik ezin egin nuen ordea, errealitateari aldegin gabe behinepein. Nere denbora guzia plane fingaitzetan amilduta neukan, betirako banintzake bezala; fitsik ez nuen ulertu izan. Ez nintzan ezertaz damutzen ordea: horrenbestetuz damu nindekean! manzanillaren gustoaz edo Cadiz-en urtero hartzen nituen bainuez; baina heriotzak den-dena desenkantatu zidan.

Belgatarrak ideia boteretsu bat asmatu zuen.

— Lagunok, esan zigun, maite duzuten norbaiti zeuren gauzaren bat eman nahi izango bazenozueke, militar-aministrazioak utziko dizutelakoan nauzute. Gainera ni enkarga nindeke...

Tom-ek bullan:

— Inor ez dut nik.

Ez nuen ezer erantzun. Tom-ek, une labur bat iguriki ondoren, esan zidan harriturik:

— Concha-rentzat ez al duk ezer?

— Ez.

Kidezalekeria honek nazkatzen ninduen: baina errua nerea zen. Aurreko gauan, isilik egon beharrean, Concha-z hitz egin bai nion. Urte batez gero Concha-rekin bizitzen nintzen. Oraindik bezperan, besoa haitzkoraz mozten utziko nuen berarekin bost minutu egitearren. Hau zen nere hitz-jarioaren kausa, ni baino bortitzago zen agian. Baina orain ez nuen bera ikusteko gogorik, zer esanik ere ez nuen. Zertarako bera besarkatu? Orain nere gorputzaren beldurti bat nintzen, xuri ta izerditan patz zengoelarik. Ez nintzen ziur gainera, bere gorputzaren aurrean nazkarik ez ote nuen senditadded. Concha-k nigar egingo du nere hilketaren berri jakiterakoan; hilabete batzutan ez du bizitzeko gustorik izango. Halere hil behar zena ni nintzen. Bere begi polit eta maitegarritaz pentsatu nuen: ORAIN begiratuko banindu, bere begitarte ona; begietan bertan geldituko litzaioke berarengandik ez litzaidake fitsik nereganatuko. Bakarrik nintzen. Tom ere bakar zen, baina ez modu berdinera. Ankak zabal-zabalik, irripar antzeko zerbait eginaz, aulkiari begira zegoen, harritu-itxura zeukan. Aulkia emeki ukuitzeko, eskua luzatu egin zuen, baina dardaraz zegoelarik, atzera egin zuen fite.

Ni Tom izan banintz, ez nuen aulkia ukuitze hartatik pozarik aterako: Hau ere Irlandatarren komeria-puska bat zen, halere horlako gauzek bere pozgarritxoa ba dutela derizkiot: inoiz baino ilhunago ta hutsago aurkitzen nintzen. Hil behar nuela senditzeko, nahikoa litzaidake, aulkiari, argiari ta hauts pilari so banintzaie. Guztiz ere ez nuen nere heriotza arras garbi ikusten, dena-dela gauza guziak heriotza zekarkidaten: neretzako gauzek hildakoaren ohe aurrean ixiltasun gorrian egoten diren gizonen distantzia zuten. Tom-ek aulkia ukuitzerakoan, bere heriotza zen ukuitu zuena.

Ni nintzen egoitza hartan, etxera joan nindekeala esan balidate, edo-ta bizitza neretzat nuela, hotz utziko ninduen: ordu batzuk edo urte batzuk berdin baitira, betirako ez gerala ohartu geranean. Jadanik ez nuen fitsik nahi, lasai nengoen. Baina nerea ussi-bake bat besterik ez zen

gorputza nuen kausa bakarra bezalata: bere begitan nere gorputza ikusten nuen, bere belarriez entzuten nuen, halatan ni ez nintzen gehiago ni: izerditan eta dardaraz zegoen bakarti, ez nuen gehiago nere gorputza ezagutzen. Nere gorputza zertan zegoen jakia nezan, ukuitu ta begiratu beharrean nintzen, beste edozein bateren gorputza balitz bezala. Sarri senditzen nuen, bere erristadak eta keriak maiz senditzen nituen, gain-behera jausten den abioi bat bezala, edo baitare, bihotzaren taupadak senditzen nituen. Hoek guziek ez zidaten lasaitasun poxinik ematen; nere gorputzak zekarkidan guzia urdekeriaren koloreaz egosita zegoen. Gehienean nere gorputza ixilik zegoen, eta zama haundi bat besterik ez nuen senditzen; nere buruari nazkagarri nintzaion; mixeri haundi batetara helduta nintzen. Ez nekien izardi ala pixa zenentz; baezpadare, ikatz pilan pix egitera joan nintzen.

Belgatarrak erlojuari begiratu zion. Eta esan zuen:

— Hiru t'erdiak dire.

Zerri hura! Nahita egin ote zuen? Tom-ek salto egin zuen: ez ginen ohartu orduak aurrera zinjoaztela; mamu ilhun batek ohi duen bezala, gauak inguratu egin ginduen, hasi zenik ere ahantzirik ginen.

Joan gaztea karraxika hasi zen. Eskuak bildu ta borobildu, otoika:

— Ez dut hil nahi, ez dut hil nahi.

Jira-biraka hasi zen kalabozo zehar, besoak altxaturik; gero, negarti, lastoaren gainera bota zen. Tom-ek tristurazko begi ahulez erreparatzen zion, baina ez zedukan laguntzeko taju haundirik. Gainera ez zuen ene ustez merezi: guk baino hots haundiago ateratzen bait zuen, nahiz eta jabetzen ez bazen ere: kalenturaz baliatzen den gaixo baten antzo zegoen motil hura. Baina kalenturarik ez dagoenean, are okerrago izan ohi da.

Nigar egiten ari zen: bere buru propiaren errukia zuen; heriotzaz ez zen ordea kexatzen. Segundu batetaz, nik ere bakar-bakarrik egiteko inbiria izan nuen, nere buruaren urrikal izan nendin ni ere. Baina kontrakoa zen gertatu zena: gazteari berriro begiratu ta bere bizkar-gaina tanbalaka ikusi nuelako, bihotz gogor banintz bezala aurkitu nintzen: ezin nuen ez neretzat eztare besterentzat neholako errukirik ukan. Nere kolkoari esaten nion: «Garbi-garbi hil nahi diat».

Tom xutiturik zegoen, goiko zulo borobilaren azpian jarri ta zerura begiratzen. Ni ehoskortuta nengoen, garbi-garbi hil nahi nuen eta ezin ohart nezakean besteak zertan zirenentz. Sendagileak ordua eman zigunez geroztik, denbora astiro zijoala senditzen nuen. Tantoka.

Ilhun zen oraindik, Tom-en abotsa entzun genduenean:

— Entzuten al dituk?
— Bai.

Gizon batzuk pation zenbiltzan.

— Zer demontre egitera zetoztek? Ezin ditek ilhunetan tira.

Une batez gero, ez genduen ezer gehiagorik entzun. Tom-i:

— Goiztiri duk.

Pedro, nagiak botatzera xutitu zen, eta argia itzaldu egin zuen. Bere lagunari:

— Hotz madarikatua zegok.

Gela guzia gris zen. Urrunean tiro zalapartak.

— Hasten dituk, esan nion Tom-i, atzeko patioan zebiltzek.

Tom-ek sendagileari zigarreta bat eskatu zion. Nik ez nuen horlakorik; ez zigarretarik, eztare alkolarik. Jadanik tiroak ez ziren ixilduko.

— Ohartzen al haiz? Esan zuen Tom-ek.

Ba zuen zertxobait gehiago esateko, baina ateari begiratuaz, ixildu egin zen. Atea zabaldu egin zen eta lau zaindarien erdian ofizial bat sartu zitzaigun. Tom-ek zigarreta bota zuen.

— Steinbock?

Tom-ek ez zuen erantzun. Pedro zen ezagut arazi zuena.

— Joan Mirbal?
— Lastoaren gainean dagoen hura duzute.
— Jaiki zaitezte, esan zigun ofizialak.

Joan ez zen higitu ere. Zaindari biren artean xutitu zuten. Hauek utzi zutenean, berriro jautsi zen.

Soldadoak zalantzan ziren.

— Hau ez da gaixotzen den lehena, esan zuen ofizialak, hartu ta eraman besterik ez duzute; ea, zuek biek; beheran konponduko zerate.

Tom-engana jiratuaz:

— Atoz, zu ere.

Soldadu bihek zuzenduta, Tom eraman zuten. Beste bihek, besazpitik eta belaunetik helduta, Joan zeramaten. Guztiz ere gaztea ez zen buru txorabiaturik, begi haundiak zabal-zabalik zeduzkan, malkoak masailetatik behera. Ni ere irtetzen hasi nintzen, baina ofizialak heldu ninduen:

— Zu Ibbieta zera, ezta?
— Bai.
— Zaude hemen poxin bat: zure bila berehala gatozkizu.

Irten ziren. Belgatarra ta bi zaindariak heiekin batera. Bakarrik nintzen. Ez nuen konprenitzen gertatzen ari zitzaidan hura, baina ahalik eta azkarrenik bukatu albaluteke, are hobeago. Aldian-behin, tiro-xorta batzuk entzuten nituen; ni dardaraz. Iletik tira ta karraxi egiteko gogoa nuen. Hortzak hestutu ta eskuak patrikan sartu nituen; garbi-garbi jarrai nahi nuelako noski.

Ordu bete buruan nere bila etorri ta goiko gela batera eraman ninduten. Zigarro usaineko gela ittogarri bat zen. Zigarretak erreaz, ofizial bi bere eser-lekutan jarrita zeuden; belaun gainean paper batzuk zituztela.

— Hi, Ibbieta al haiz?
— Bai.
— Nun duk Ramon Gris?
— Ez dakit.

Galderak egiten zizkidana lodikote txiki bat zen. Betaurrekoen atzean begi gogorrak zituen. Esan zidan:

— Ator!

Xutituaz, inguratu nintzaion. Besteak besoetatik heldu ta lur pean sartuko ninduken begirada bota zidan. Aldi berean, indar guziez, nere bularra hestutzen ari zitzaidan. Ez zebilen min egitearren, bere jokutan baino: nitaz nagusitu nahi zuen. Ikusten danez, hortarako bere arnas hustela nireganatzea ere beharrezkoa zitzaion. Horrela egon ginen momentu batean, eta nik hikaragarrizko irrifarrak egiteko gogoa neukan. Hil behar duten gizona beldurtzeko, askoz gehiago behar da: honek ez zuen axolarik. Indarrez bultza ninduen, eta exeri nintzen. Esan zidan:

— Hire bizitza bere bizitzaren truke. Bizirik uzten haugu, nun dagoen esaten badiguk.

Bi gizon haiek, bere zigor eta bota ta guzti, hil beharrean gertatuko ziren. Ni baino beranduago, baina ez askoz gehiago. Paperetan izen bila ondo saiatuz gero, gizonen atzetik korrika egiten zuten, gartzelera edo hiltzera eman zintzaten; España-ri buruz-ko ideiak ba zituzten, beste gauzen etorkizunari buruz ere ba zuten zenbait iritzi. Bere lanak, txantxetakoak eta burlagarriak iduritu zitzaizkidan ordea: ni ez nintzen sekulan beren lekuan jarri izango, eroak zirela zeritzaidan.

Lodikote txiki hark ez zidan begirada kentzen, bere botak zigor txiki batekin astintzen zituen. Mugimendu guziak aurrez pentsatuak zeuzkan, alimalien itxura beldurgarri bat ukan zezan.

— Ulertu al duk?
— Ez dakit Gris nun dan. Ene ustez Madrid-en behar du.

Beste ofizialak, desafioz, kolore

gabeko esku bat jaso zidan. Hura ere aurrez pentsatuta zedukan. Bere keinu guziak ikusita, harriturik nengoen nola gizon bat hortara heldu ditekean ikusiaz.

— Ondo pentsa dezazun, ordu laurden bat duzu, esan zidan emeki. Arropategira eraman, eta ordu laurden baten barru ekar zazute berriro. Ezezkoan balego, bertan hilko genduke.

Ba zekiten zer egiten zuten: gau guzia zai igaro nuen; gero, Tom eta Joan hiltzen zituzten bitartean, ordu bete bat gehiago bakardadean eduki nahi ninduten. Nagusitasuna galdu araziko zidatelakoan! Oker zebiltzan. Iskilaran exeri nintzen, indarrik gabe bait nengoen. Pentsatzeari lotu nintzaion, baina ez heien proposamendutaz. Ba nekien, noski, Gris nun zegoen: lengusuen etxean ezkutatua zen, herritik lau kilometrora. Ongi nekien hori ez nuela esango, torturatzen ez banindute behintzat (ez zuten hortarako itxurarik ordea). Hau dena zuzen zetzan, eta ez zitzaidan interesatzen. Nere jokuen argibide bat soil-soilik nahi nuen. Leherruko nintzen, Gris heien eskutara eman baino lehen. Zergaitik? Ez nuen Gris gehiago maitatzen. Nere bereganako maitasuna hilik zegoen; egun sentiarekin batera Conchaganako nere amodioa ere berdin, hilik zetzan nere bizitzeko gogoekin batera. Zalantzarik gabe beti lagun izango nuela. Ausarta zen. Baina ez zegoen arrazoinik ni bere tokian hil nintzaten; bere bizitzak ez zuen nereak baino gehiago balio; edozein bizitzak ez zuen batere balio. Gizon bat PARETAREN KONTRA, eta lehertzeraino botako zioten: ni izan, ala Gris, ala beste edozein berdin zen. España-ko askatasunarako ni baino garrantzi haundiagoa zuen Gris-ek, baina farre egiten nien nola España-ri hala anarkiari: ezerk ez zuen garrantzirik. Halere ni hantxe nengoen; Gris-erena emanik, nere bizitza salba nezakean. Ez nuen halakorik nahi ordea. Komeriaren itxura zoen hark: ehoskorkeriaren haunditasuna! Pentsatu nuen:

«Setatsua izan behar diat». Eta gozo txoro batek betetzen ninduen.

Nere bila etorri ziren eta ofizial bi haien aurrera berriro eraman ninduten. Sagutxo batek gure anka artetik salto egin zuen, hori libertigarri zitzaidan.

Falanjista bateri begiratu ta esan nion:

— Ikusi al duzu arratoia?

Ez zuen erantzun. Bera seriosa zen, hala omen. Farra egiteko gogoa nuen, baina beldurrak ixil arazi ninduen: irriari has banintzaio, ez nintzake-ta ixilduko. Hura bigote haundiko falanjista bat zen. Esan nion ausartki:

— Bigotea moztu beharrean hago, baboa.

— Parregarri zitzaidan bere ileei nola nagusitzen uzten zien ikustea. Ostiko bat eman zidan arreta haundiagorik gabe, ta ixildu egin nintzen.

— Pentsatu al duk? esan zidan lodi-kastako ofizial txiki hark.

Mozorro arraro batzuei bezala begiratzen nien. Nik heiei:

— Ba dakit nun dan. Kanposantoan gorderik duzute. Hobi batean edo zulo-egilearen txabolan izango duzute.

Txantxetan ari nintzaien. Jaiki ta zigorraren laguntzaz nola agintzen ote zuten ikusi nahi nuen.

Saltoka ziren.

— Goazen. Aizu, Moles, zoaz teniente Lopez-engana ta hamabost gizon eska zaizkiozu. Hiretzat, esan zidan txiki lodi hark, egia esan baduk, hitz bat besterik ez diat. Gezurretan bahabil ordea, garesti paga araziko diagu hire txantza.

Laisterka batean irten ziren; ni berriz, falanjisten zaindaritzaren pean zai. Noiz behinka irri egiten nuen heien joan-etorri alferraz gogoratzean. Azti ta gaizto kausitu nintzen. Ikusten nituen hil-harriak banan-bana miatzen, hobi guziak xeba-mehatzen. Egoera xelebre hura beste edozein banintz bezala nekusan: preso egoskor hau izugarriak egiten ari zen, falanjista alu ta bigotedunak eta beste uniformedun gizonak hilhobiz-hilhobi korrika ibili araztén zituen; farregarrizko komeria zinetan.

Ordu erdi baten buruan, bakarrik agertu zitzaidan txiki lodikote hura. Ziburki kiltzeko manua zekarkidan.

Besteak kanposantuan izango ziren nunbait.

Neri begiratuaz, hasarrezko itxurarik ez zuen.

— Sar ezazute besteekin batera patio haundian. Militar matxinada hau finitzerakoan, tribunal batek epaituko du, ta esango norat igor.

Ez nuen deusik konprenitzen. Galdatu nion:

— Bada, ez, ez nazazute ...ez naute hilko...?

— Oraingoz ez. Gero ze gertatuko zaizunentz ez dakit.

— Baina zergaitik?

Erantzun gabe, bizkarrak higitu zizkidan. Soldaduek heldu ta patiora eraman ninduten. Ehun bat preso ba zen patio hartan, emakume, haur eta agure zenbait tartean. Erdi-erdian zegoen belardiari bueltaka hasi nintzaion lolotua nintzen. Bazkal orduan jan-tokira eraman gintuzten. Bizpahiru lagun galdezka ari zintzaizkidan. Ezagunak nunbait behar nituen izan, baina ez nien erantzun: ez nekien nun negonik ere.

Arratsean, hamar bat preso berri ekarri zituzten. Garcia ogilea ezagutu nuen. Berak esan zidan:

— Potro haundi hori !Ez hindukan bizirik jotzen.

— Hiltzera epaitua nindukan, gero ideiaz-edo aldatu egin dituk nunbait. Ez zekiat zer gertatu dukan.

— Ordu bitan atitxa natxiek preso, esan zuen Garcia-k.

— Zer dela-ta?

Garcia ez zen politikan sartzen.

— Ez zekiat, motel, esan zidan. Bere gisako ez diren guziak hartzen ari dituk.

Abots ixilagoaz:

— Gris atxiki ditek.

— Noiz?

— Gaur goizean. Alukeria bat egin zian. Eztabaida bat izan ondoren, lengusuaren etxea utzi zika, ba zeukean, nork ezkutatu, baina nehorenganako zorrik etzian ukan nahi. Esan zigukan: «Ibbietaren etxean gorde nenkikek, baina arrapatu dutenez gero, kanposantura niek».

— Kanposantura?

— Bai. A zer astakeria! Jakina, gaur goizean joanak dituk, noizbait gertatu beharrekoa huan. Zulo-egilearen txabolan aurkitu ditek. Berak tiroka agurtu dizkik, baina bertan hil ditek.

— Kanposantuan!

Den-dena jira-biraka hasi zintzaidan. Lurrean kausitu nintzen: hain irri galantan ari nintzen, non begiak malkoz lanbrotu zintzaizkidan.

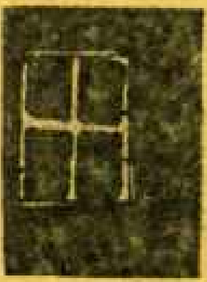

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General
CEDOC

TODOS UNIDOS IMPEDIREMOS EL CRIMEN

En Bentmundi y Artekale. con los jóvenes de Lazkano con Saraketa y Arrizabalaga. el fascismo sigue demostrando su lógica lineal. Pese a la caretá de "aperturismo" que vistió el poder capitalista, el nuevo gabinete del OPUS DEI no ha engañado a nadie.

A los días de la famosa "renovación opusdeista" ERANDIO conoció su verdadera fisonomía: dos obreros asesinados. En GRANADA han sido tres y en URABAIN le tocó al sacristán.

Ante toda acción que brota por sacudirse de la opreción política, de la ecónomica y sindical, de lacultural y de todo tipo, el franquismo hacé aparecer su arma represiva: Estados de excepción, ley de bandidaje y terrorismo, deportaciones, tortura, prisión y exilio.

Esta represión yanqui-franquista reviste una forma espectacular con el sumario militar 31-69 que se abrirá próximamente en Burgos: 6 revolucionarios vascos puden ser condenados a muerte y, a la vez, se exijirán 750 años de prisión.

Sin embargo la respuesta del todo el pueblo está siendo todavía mucho más espectacular: el 3 de noviembre las Comisiones Obreras llamaron a la jornanada de la AMNISTIA con huelgas, paros y manifestaciones; las masas han demostrado en esta jornada popular su repulsa a la violencia establecida y su voluntad de libertad.

La solidaridad internacional está también apoyando estas luchas del interior y se ha movilizado unánimemente contra los juicios militares de Burgos. Mítines dé solidaridad y acción en Múnich, Hannover, Colonia, Münster, Frankfurt, Berna, Ginebra, Londre Copenhague, Aubervilliers, Toulouse, Marsella, Montpellier, Blanc-Mesnil, etc. Mítines y manifestaciones de calle ó ante la Embajada de España en Estocolmo, Zurich, París, Bruselas...

Creación en París de un COMITE VASCO CONTRA LA REPRESION, integrado por vascos de tendencias políticas diferentes: creación en Bruselas de un COMITE ANTIFASCISTA que están coordinando la lucha en Francia y Bélgica.

En todo el mundó innumerables organizaciones y partidos políticos, alcaldías, sindicatos, comités de fábrica, etc están enviando telegramas de repulsa al TRIBUNAL DE BURGOS. Recogida masiva de firmas y

Se acerca la hora en que los tribunales del pueblo condenarán,

- al opresor yanki-fascista por BANDIDAJE
- a sus torturadores por TERRORISMO
- a los ladrones de Matesa y al régimen que ha vendido nuestro suelo para bases imperialistas por TRAICION.

Para vosotros, IZKO, URIARTE, GOROSTIDI, DORRONTSORO, ONAINDIA, LARENA y muchos otros compañeros revolucionarios, nuestro saludo y apoyo incondicional.

SAIOAK

ARANTZA ARRUTI, un ASESINATO CASI CONSUMADO

En el informe ginecológico que en página siguiente reproducimos, tras las fórmulas y la frialdad profesionales ("... como médico del cuerpo de prisiones..."), queda un hecho: Arantza Arruti está siendo asesinada. Lentamente, con la eficacia NAZI del opresor fascista.

"... la existencia de un embarazo que inmediatamente entra en fase de aborto..." ▬▬

▬▬ las torturas y las palizas DELIBERADAMENTE encaminadas a producir el aborto.

"... incompleto y retenido..." ▬▬

▬▬ la tortura en el vientre, la locura.

¡ASI ES!

y después,

"3) Pero a lo largo de su estancia en prisión continua la amenorrea y el adelgazamiento adquiere proporciones alarmantes que llegan a la pérdida de más de treinta kilos."

ya es solo la anécdota, una "anécdota" que repetida y repetida y repetida se llamó Auswitz, Mathaussen, Treblinka...

¡NO EXISTE ADJETIVO POSIBLE! ¡EL FASCISMO NO SE COMENTA, SE DESTRUYE!

El día 3 ha sido solo la primera fecha

UAB
Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General
CEDOC

DR. SOPEÑA IBAÑEZ
PROFESOR DE LA FACULTAD DE MEDICINA

GENERAL MOLA, 105
TEL: 26.76.21

INFORME GINECOLÓGICO

Sra. de Doña MARIA ARANZAZU

COMO PROFESOR DE LA FACULTAD DE MEDICINA Y EX-JEFE DEL DEPARTAMENTO DE ENDOCRINOLOGIA FEMENINA DE LA II CATEDRA DE OBSTETRICIA Y GINECOLOGIA Y COMO MEDICO DEL CUERPO DE PRISIONES:

CERTIFICO:

Que he explorado a Doña MARIA ARANZAZU internada en la clínica Psiquiátrica Penitenciaria y del interrogatorio y exploración expongo la siguiente opinión exclusivamente clínica:

1) Su detención coincide con la existencia de un embarazo que inmediatamente entra en fase de aborto incompleto y retenido.

2) A partir de este momento se instaura un cuadro que de momento podemos resumir en: A) Amenorrea secundaria y B) Adelgazamiento progresivo, aparentemente como si se tratara de una anemia nerviosa.

3) Pero a lo largo de su estancia en prisión continua la amenorrea y el adelgazamiento adquiere proporciones alarmantes que llegan a la pérdida de más de treinta kilos.

4) A nuestro juicio - y sin descartar el factor psíquico - observando la evolución del caso y su etiología (Aborto retenido) pudiera aventurarse la hipótesis de una CAQUEXIA DE SIMMONDS por lesión microembolica-hemorrágica del lóbulo anterior de la hipófisis. (Todos estos conceptos habría de aclararlos con una exploración endocrinológica Diencefalo-Hipofisaria en un Centro Especializado)

5) EXPIDO EL PRESENTE INFORME A VENTICINCO DE AGOSTO DE 1970

FIRMADO: ANGEL SOPEÑA IBAÑEZ

Angel Sopeña Ibañez

PTD. VELASCO ESCASI

UAB Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General CEDOC

UN MENSAJE DE DOLORES IBARRURI

2 de noviembre de 1970

Después de treinta años de dictadura fascista, cada uno de éllos marcado con el signo de sangrienta represión, la camarilla franco-opusdeista prepara un nuevo crimen contra un grupo de patriotas vascos cuyo único delito es luchar por la libertad de Euskadi y por la libertad de España.

La arbitrariedad del procedimiento empleado por el franquismo, apoyándose en la monstruosa ley "de lucha contra el bandidaje y el terrorismo", por cuyo articulado se ejecutó a Julián Grimau y se condenó a millares de demócratas españoles a morir en presidio, dice bien claro adonde quiere llegar el criminal franco-opusdeista con el proceso incoado a los combatientes vascos que en el penal de Burgos viven las vísperas de un inicuo proceso en el cual se perfilan desde ahora los sangrientos propósitos de las autoridades franquistas.

No es posible callar; no es posible esperar para actuar a que lo horrible, ya en marcha, sea una realidad trágica! Hay que luchar por el sobreseimiento del proceso, hay que luchar contra lo injusto, contr lo bárbaro, contra lo monstruosamente antihumano. Hay que levantar a todo el país, llamar a todas las puertas. Formad una muralla de conciencias y de corazones que griten no al tribunal parcial y mediatizado cuya responsabilidad ante el país no podrá rehuir cuando el momento sea llegado.

Camaradas y amigos vascos. Camaradas y amigos de toda España: levantemos en todas partes nuestra voz y nuestra acción solidaria con el grupo de patriotas vascos que van a ser juzgados y para los que se piden seis penas de muerte. Frente a la petición fiscal, la acción y el grito unido de todo el país.

¡Ni una sola pena de muerte! ¡Ni una sola condena!
¡Basta de sangre! ¡Basta de penas monstruosas!

No es solo un grupo de patriotas vascos quien está amenazado. Son todos los demócratas españoles, es todo nuestro pueblo. En estos combatientes vascos se quiere castigar la rebeldía de todos los que luchamos hoy por la libertad, la democracia y la justicia social.

UAB Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General CEDOC

La jornada de lucha y de huelgas convocada por las Comisiones Obreras y otras organizaciones para mañana 3 de noviembre, de punta a punta de España, levante la voz de hombres y mujeres exigiendo la eliminación de la pena de muerte del Código de Justicia, la supresión de la jurisdicción militar y de todas las jurisdicciones especiales para los delitos políticos. Exigiendo la amnistía para todos los presos y exilados políticos y la libertad para IZCO, ONAINDIA, URIARTE, GOROSTIDI, LARENA, IZRRONSORO y demás compañeros integrados en el sumario de los vascos, cómo lo demandan ETA y el PARTIDO COMUNISTA DE ESPAÑA, como lo exigimos todos los demócratas de EUSKADI y de España.

¡Madres y mujeres de Euskadi! Ayudad a las mujeres y esposas de los procesados, manifestandoos el día 3 de noviembre en exigencia de la libertad para sus hijos y compatriotas nuestros que un tribunal faccioso amenaza con terribles condenas. Os ayudaís a vosotras mismas y ayudaís también a vuestros hijos.

Que el grito de AMNISTIA para todos los presos y exilados políticos resuene de un extremo a otro de nuestro país, que marque el comienzo de nuevas acciones en la lucha por la democratización de España, en la lucha por la justicia y la libertad.

DOLORES IBARRURI

MADRID: Uno de los comandos del 3 de noviembre, calle adelante, con los gritos al aire: ¡AMNISTIA! ¡LIBERTAD!

les de comisiones, de comités de acción contra la represión en los que participen personas, asociaciones, partidos y grupos políticos y sociales de todos los matices sin distinción. Pensamos que ésta debe ser la respuesta del pueblo vasco. La movilización popular, la acción unida del pueblo pueden impedir el crimen y salvar la vida a estos seis patriotas revolucionarios.

Hacemos la llamada a nuestro pueblo para que respalde cuantas iniciativas surjan de partidos, organizaciones políticas y sindicales, comités contra la represión, etc. que vayan orientados a fortalecer la acción y la lucha unida de las masas contra la represión. Lucha unida que será el único método capaz de solventar definitivamente la gran carga de opresión que pesa sobre nuestro pueblo; el único método de conseguir que el Pueblo Vasco pueda ejercitar sus derechos nacionales, su derecho a la autodeterminación y a disponer de sí mismo; el único método de conseguir la libertad verdadera de todos los hombres y mujeres de nuestro pueblo, acabando con la explotación del hombre por el hombre.

Denunciamos a los militares verdugos del tribunal de Burgos y llamamos a los oficiales y jefes del Ejército a desolidarizarse del crimen que se prepara.

Pensamos que quienes deben estar en el banquillo no son los patriotas y revolucionarios vascos, Izko y sus compañeros, que luchan por acabar con la corrompida dictadura y por la libertad de Euskadi, sino los ministros del Opus responsables de esta situación.

¡ABOLICION DE LOS TRIBUNALES MILITARES Y ESPECIALES! ¡ABOLICION DE LA PENA DE MUERTE! ¡AMNISTIA! ¡VIDA SALVA PARA IZKO, GOROSTIDI, LARENA, DORRONSORO, URIARTE Y ONAINDIA!

Firman: Mikel Etxeberria, Peru Erroteta, Mikel Azurmendi, Manuel Escobedo, Jose Mari Matxain, Jose Mari Eskubi, Nestor Rapp, Napoleón Olasolo, Jose Mari Aguirre, Ardotxi Goikoetxea, A. López Aberasturi, Javi Gorostiaga, Ascensión Goenaga, Anton Jauregizuria, J. Carlos Fano, Jaime Salazar, J.R. Gutierrez, Iñaki Eguskizaga, J.L. Unzueta, Osone Belaustegigoytia, Garaigorta, Fernando Lakunza, Javier Palacios, J. Murnaga, J. Ereño, M. Galicia, Joseba Marina, R. Etxevarria, J. Gorrochategui, Joseba Marina, Manu Bengoetxea, J.A. Olavarri, Fermín Lizárraga, José María Larena, Miren Ruiz, Juan José Arin.

franko krimen honen aurka... Mota guztitako erakunde edo pertsonak bil ditezela ekintza bateratu bat eraman dezakean edozoin eikargotan. Herriaren erantzuna hauxe izan behar litzake, zeren herrikoi mugitze batek, herritar guztien ekintza batu batek bakarrik salba dezazke 6 abertzaleon bizitzak.

Jarrai dezala herriak, partiduek edo politika-sindikal erakundeek egingo duten ekintza bateratu baten aldeko zenbait dei... Borroka bateratu honek bakar-bakarrik ailtza dezake gure Herriari here nazional nortasuna lortzeko bidetan jarriko diona, hauxe bai da bakarrik bere buruaren jabe izaiteko abala emango dion bidea. Gizonaz gizonaren zanpazioari borroka bateratu honek soilik emango dio azken astindua.

Borrizki salatzen ditugu Burgos-eko militar borrero guzi horiek, eta krimen honeri heien bekaitzkoa erakuts dezaiotela eskatzen diegu beste ofizial eta Ejerzitoko zuzendariei.

Errudun ez dire, ez, euskal abertzale borrokalariak; Euskadi askatzeko eta diktadura deusegiteko borrokatu izan diren IZKO ta beste zenbait lagun ez dire neholaz ere errudun, egoera hau posible egin izan duten OPUS-eko ministerrak baizik: hauexek eta ez beste nehor!

EZ MILITAR TRIBUNALEEI ETA BESTE GUZTIEI!
EZ HERIOTZ-PENA GEHIAGORIK!
AMNISTIA! BIZITZA LIBRO BAT IZKO, GOROSTIDI, LARENA, DORRONTSORO, URIARTE ta ONAINDIA-rentzat!

Izenpetzen dugu:

Mikel Etxeberria, Peru Erroteta, Mikel Azurmendi, Manuel Escobedo, Jose Mari Matxain, Jose Mari Eskubi, Nestor Rapp, Napoleón Olasolo, Jose Mari Aguirre, Ardotxi Goikoetxea, A. López Aberasturi, Javi Gorostiaga, Ascensión Goenaga, Anton Jauregizuria, J. Carlos Fano, Jaime Salazar, J.R. Gutierrez, Iñaki Eguskizaga, J.L. Unzueta, Osone Belaustegigoytia, Garaigorta, Fernando Lakunza, Javier Palacios, J. Murnaga, J. Ereño, M. Galicia, Joseba Marina, R. Etxevarria, J. Gorrochategui, Joseba Marina, Manu Bengoetxea, J.A. Olavarri, Fermín Lizárraga, José María Larena, Miren Ruiz, Juan José Arin.

amnistia

UAB
Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General
CEDOC

¡SALVEMOS LA VIDA DE SEIS PATRIOTAS REVOLUCIONARIOS VASCOS! ¡DIGAMOS NO AL TRIBUNAL MILITAR Y A LOS TRIBUNALES ESPECIALES! ¡ALTO A LA REPRESION! ¡AMNISTIA!

SALBA DITZAGUN SEI ABERTZALE IRAULTZAILE HORIEK! DERRAGUN EZETZ MILITAR TRIBUNALEI ETA BESTE GUZTIEI! ASKI ZIGORRARI! AMNISTIA GUZIONTZAT!

¡ALTO A LA REPRESION

6 penas de muerte, 700 años de prisión: Es la monstruosa petición del fiscal para 16 patriotas vascos que en Octubre van a ser juzgados en Burgos por un tribunal militar.

Los firmantes somos vascos de diferentes horizontes políticos, víctimas igualmente de la represión, algunos juzgados en rebeldía en este mismo proceso, que indignados ante el crimen que se quiere cometer con IZCO, GOROSTEGUI, LARENA, DORRONSORO, URIARTE y ONAINDIA a los que se intenta asesinar, con Etxabe, Gezalaga, Abrisketa Arana, Yone Izko, Kalzada, Aizpurua, Cabrera, Arruti Lopez Irasegui, a quienes se quiere condenar a cientos de años de cárcel, llamamos al pueblo vasco a salvar la vida de estos patriotas revolucionarios, a detener la mano de sus verdugos, a exigir la abolición de los tribunales militares y especiales, la abolición de la pena de muerte, a decir en voz alta en la calle, en fábricas, talleres y tajos, en escuelas e ikastolas, colegios y universidades, en pueblos y ciudades: ¡ALTO A LA REPRESION! ¡NO MAS PENAS DE MUERTE! ¡AMNISTIA PARA TODOS LOS PRESOS Y EXILADOS POLITICOS!

Nos dirigimos a tí trabajador vasco de la industria, a tí arrantzale, a tí baserritarra, a tí empleado, estudiante, a vosotras mujeres, madres y etxekoandres vascas, a vosotros jóvenes de Euskadi, a tí Obispo o sacerdote vasco, a tí intelectual, ingeniero o perito, abogado, profesor o andereño, a tí comerciante o industrial vasco. Nos dirigimos a tu conciencia. Ninguno de nosotros —ni personas ni partidos políticos o grupos sociales—, puede eludir su responsabilidad ante el crimen que tan abiertamente se prepara. Para impedirlo, hemos de actuar con energía y rapidez. De Euskadi toda, debe alzarse un clamor de protesta:

Asumbleas, plantes, paros y huelgas en fábricas, en el transporte, en las obras y en los puertos, cierre de comercios y pequeñas empresas, mitines, manifestaciones en la calle o pueblos y ciudades, acciones en las universidades, colegios e ikastolas, homilias en las iglesias, pintadas, hojas panfletos, cartas y peticiones, recogidas de cientos de miles de firmas denunciando el crimen... Formación a todos los nive-

6 heriotzara, 700 kartzela urte: Hauxe da 16 euskal abertzaleentzat Burgos-eko tribunal militarraren eskabide izugarria.

Izenpetzen dugunok zenbait politika alor ezberdinetako gizonak bagira ere, guziok zigorraren semeak eta batzuek Burgos-eko militarkeria hontan bertan epaituak izango geranak, eta ezin dugu begi onez ikusi IZKO, GOROSTEGI, LARENA, DORRONTSORO, URIARTE ta ONAINDIA lagunekin egingo duten krimena; hasarretuak gaude ere Etxabe, Gezalaga, Abrisketa, Arana, Yone Izko, Kalzada, Aizpurua, Cabrera, Arruti ta Lopez-eko Irursuegi lagunei hainbat eta hainbat kartzela-urte emango dietelako.

Dei bat egiten diogu Euskal Herriari bere iraultzaile abertzaleon bizitza salba dezan, borrero krudel hoien eskua geldiaraz eta militar tribunaleen izatea bera deusegin detzan. Nehor ez dadila gehiago heriotzara kondenatua izan. Derradan herriak aho-batez bai kaletan eta bai lantegietan, nola eskoletan hala universidadeetan, herri txikietan uri haundietan besalatsu:

ASKI ZIGORRARI! HERIOTZA-PENA GEHIAGORIK EZ! POLITIKAZ PRESO TA ERBESTERATU GERAN GUZIONTZAT BARKAMEN OSOA!

Zuregana gatozkitsu industrian ari zeran langile hori, zuregana arrantzale ta baserritar, zuengana ikasle, irakasle, bulegozale ta etxekoandre; Euskadi-ko gaztedi osoa, apez eta apezpiku, intelektual eta dendari zeraten guzioi, zuen kontzientziari dagiogu oihu. Honen itxuski antolatzen ari zaigun krimenari dagokiolarik, ezin dukegu begiak hetsi; nehork ez du hortarako eskubiderik. Gogor eta prest behar dugu kontragin; Euskadi-ko alderdi guzietatik protestako karraxi bat entzun behar da:

Biltzarrak, lantegietan huelgak, transporteetan geldialdiak, denda eta tallerretan hetsi-uneak. Uri ta herri txikitako kaletan manifestazioneak, ekintzak univertsidade eta Ikastoletan, eleizetan hitzaldiak, pintaketak, horriak, idaztiak eta firma

UAB Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General CEDOC

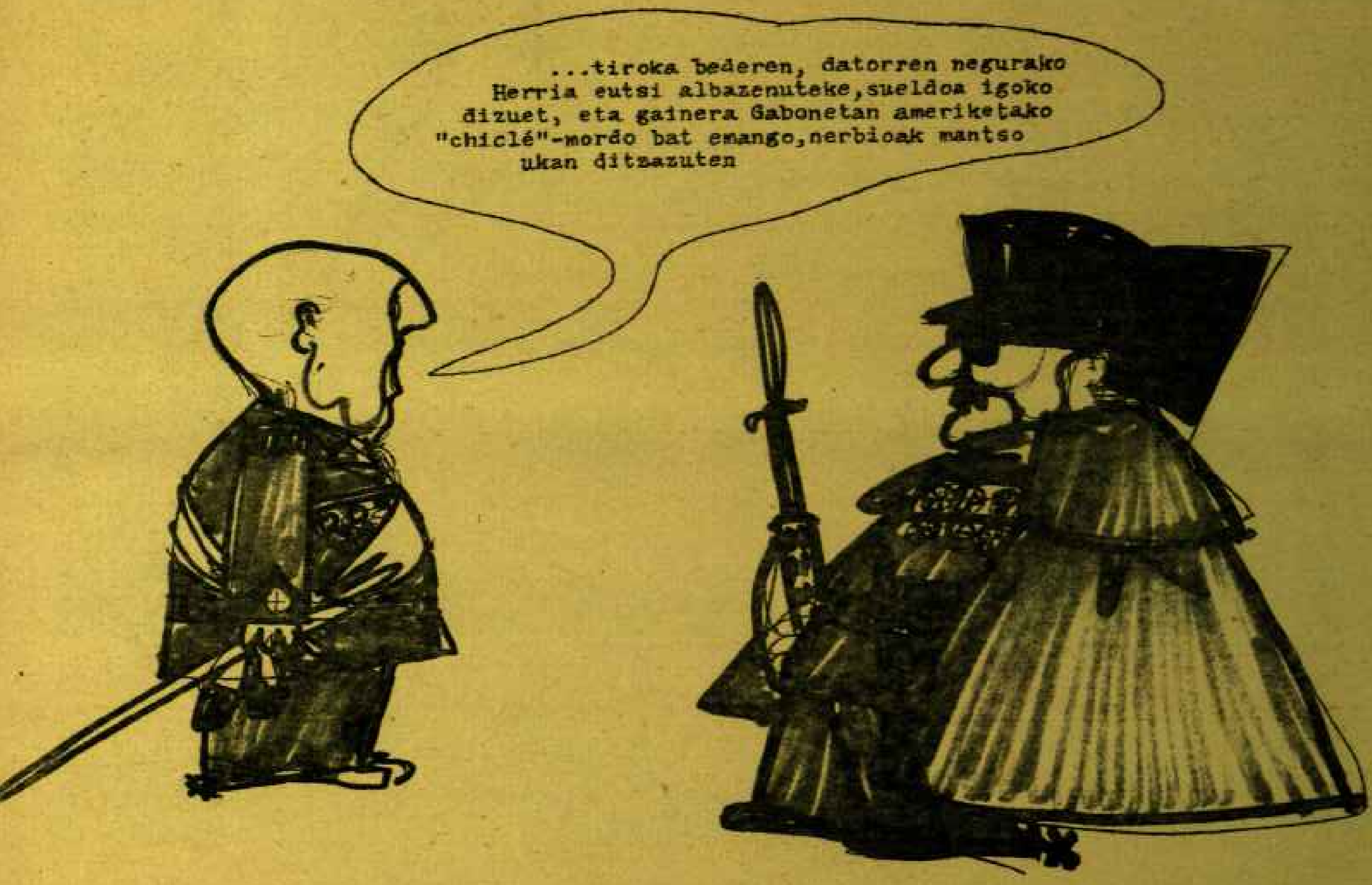

UAB Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General CEDOC

SAIOAK

HELBURUAK

biolOgiak heriOtzaz

PARETAREN KONTRA

XABI ETXEBARRIETA-Z

EZ ERREPRESIOARI

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General
CEDOC